

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

TECHNISCH RAPPORT KWALITEITSBORGING STAGES IN HET VO

VERKENNEND ONDERZOEK

April 2025

1 Inhoud

1	Inhoud	2
2	Inleiding	3
2.1	Leeswijzer	3
3	Achtergrond	5
3.1	Stages in het vo	5
3.2	Probleemstelling	7
3.3	Doelstelling	7
4	Methode	8
4.1	Definities	8
4.2	Dataverzameling	9
4.2.1	Steekproef	9
4.2.2	Vorbereiding en instrumenten	10
4.2.3	Uitvoering	10
4.3	Analyse	12
4.4	Vragenlijst over de typen stages die vo-afdelingen aanbieden	13
5	Resultaten Deelvraag 1: Stagebeleid	14
6	Resultaten Deelvraag 2: De praktijk	25
7	Resultaten Deelvraag 3: Voldoende kwaliteit en kwantiteit	40
8	Resultaten Deelvraag 4: Borging beleid en bijstelling	52
9	Buitenschoolse praktijkgedeelte van leer-werktrajecten (deelvraag 1-4)	60
10	Resultaten extra vragen over sociaal-maatschappelijke kwesties rondom stages	66
11	Resultaten vragenlijst	70
12	Reflectie op de kwaliteit van de data	73
13	Bijlage 1: Onderwerpen in de gespreksleidraden	75

2 Inleiding

Dit is het technisch rapport behorende bij het verkennend onderzoek naar de kwaliteitsborging van stages in het voortgezet onderwijs (vo). Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van een bovensectoraal onderzoek waarbij ook de sectoren hoger onderwijs (ho) en middelbaar beroepsonderwijs (mbo) betrokken zijn geweest. In alle drie de sectoren waren de onderzoeksvragen dezelfde, voor de sector mbo is er nog een extra onderzoeksvraag toegevoegd. In dit stelselonderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Hoe wordt de kwaliteit van stages geborgd door vo-afdelingen?

De centrale onderzoeksvraag wordt beantwoord aan de hand van vier deelvragen:

1. Wat is het stagebeleid van de afdelingen? (o.a. visie, doel van stage, inhoud, omvang, opbouw, afspraken/contracten etc.)
2. Wat doen afdelingen in de praktijk op het gebied van stages?
3. Hoe zorgt de afdeling ervoor dat de stages van voldoende kwaliteit zijn en dat er voldoende stages zijn?
4. Hoe borgen afdelingen het stagebeleid en hoe stellen ze dit bij?

Naast de beantwoording van deze vier onderzoeksvragen is er voor de sector vo extra informatie over sociaal-maatschappelijke onderwerpen uitgevraagd. Hiervoor is gekozen omdat we het onderzoek wilden benutten om informatie op te halen rondom enkele landelijke stage kwesties. De extra vragen hadden betrekking op sociale onveiligheid, stage discriminatie, stagemisbruik, reiskostenvergoeding en stagevergoeding.

2.1 Leeswijzer

Hoofdstuk 3 presenteert de achtergrond van dit onderzoek. Hierbij is aandacht voor de soorten stages die we hebben onderzocht en de wettelijke vereisten. Er wordt beschreven wat de aanleiding van het onderzoek was en wat de probleem- en doelstelling waren.

In hoofdstuk 4 wordt besproken welke methoden in dit onderzoek gebruikt zijn. We geven eerst een aantal belangrijke definities voor dit onderzoek, leggen verder uit hoe de data verzameld is en met hoeveel mensen we in totaal gesproken hebben. Aan het eind wordt aangegeven welke soort data verzameld is en hoe deze geanalyseerd is.

In hoofdstukken 5 t/m 8 worden de resultaten van de onderzoeksvragen 1, 2, 3 en 4 gepresenteerd. We gaan in op de uitkomsten voor de stages op vmbo-afdelingen (niet-leerwerktrajecten) en de stages op pro-afdelingen. Deze worden los van elkaar besproken, volgens eenzelfde indeling. We hebben hiervoor gekozen omdat de twee soorten stages dusdanig anders ingericht zijn dat het logischer was om ze los van elkaar te bekijken.

In hoofdstuk 9 gaan we in op de resultaten van de onderzoeksvragen 1, 2, 3 en 4 voor leerwerktrajecten. Deze resultaten worden gepresenteerd volgens een

ander stramien dan de onderzochte vmbo- en pro-stages. Hiervoor is gekozen omdat de hoeveelheid informatie en de wijze waarop de informatie is verkregen, verschilt van de andere onderzochte stages.

Hoofdstuk 10 presenteert de uitkomsten voor de extra vragen over landelijke stagekwesties. De bevindingen zijn weer opgesplitst in vmbo-afdelingen en praktijkonderwijsafdelingen, en er wordt apart gekeken naar het perspectief van de schoolleiding, de stagebegeleider van de afdeling en de leerlingen.

Hoofdstuk 11 bevat een aantal tabellen over het stage aanbod van vo-afdelingen. Dit is uitgevraagd bij een representatieve steekproef aan vo-afdelingen als onderdeel van een vragenlijst voor de Staat van het Onderwijs 2025.

In hoofdstuk 12 reflecteren we op de kwaliteit van de data die tijdens dit onderzoek verzameld is.

3 Achtergrond

3.1 Stages in het vo

Stages en de beroepspraktijkvorming (bpv) zijn voor subgroepen leerlingen en studenten een groot en essentieel onderdeel van hun opleiding. In het vo zijn er wettelijk gezien twee soorten stages¹:

- maatschappelijke stages (artikel 2.32 WVO 2020). Een maatschappelijke stage loop je bij een non-profit organisatie, vereniging of stichting. Deze stage staat in het teken van 'iets doen voor een ander'. Over deze type stages ging het stelselonderzoek NIET.
- stages bij basisberoepsgerichte, kaderberoepsgerichte en gemengde leerweg en praktijkonderwijs (artikel 2.26, lid 3, 2.27, lid 3, 2.31, lid 5, en 2.103, WVO 2020). Hierbinnen zijn drie typen stages te onderscheiden, die hieronder worden toegelicht. Het stelselonderzoek richtte zich op deze typen stages.

Voor de volledigheid is het goed om op te merken dat er in het vo ook nog een andere stagevariant kan voorkomen. Dit zijn verplichte stages van de entreeopleiding (mbo 1). De entreeopleiding kan zowel bij het vmbo als bij het praktijkonderwijs worden aangeboden, mits er een samenwerking met het mbo is. Het betreft hier dus een mbo-opleiding in een vo-setting, waarbij mbo-wetgeving van toepassing is. Over dit type stages ging het stelselonderzoek in principe niet, al komen ze wel kort aan de orde bij het bespreken van stages in de bovenbouw van het praktijkonderwijs.

Stages bij vmbo bovenbouw

Vmbo-afdelingen (vmbo-bb, vmbo-kb en vmbo-gl) kunnen er voor kiezen om stages onderdeel te laten zijn van de leerweg. Deze stages hebben bijvoorbeeld als doel om leerlingen te laten ontdekken wat ze leuk vinden en waar ze goed in zijn. Mogelijk als onderdeel van LOB (loopbaanoriëntatie en begeleiding)². Deze stages zijn dus niet wettelijk verplicht. Soms kiezen afdelingen ervoor om stages als verplicht onderdeel van de opleiding op nemen in het Programma voor Toetsing en Afsluiting (PTA). Hier staat dan in vermeld hoe de stage wordt beoordeeld en meeweegt. Deze stages zijn meestal van korte duur, vooral gericht op veel zien en ervaren. Bijvoorbeeld twee weken verspreid over een langere periode door middel van één stagedag per week. Dit hoeft niet bij een erkend leerbedrijf.

LWT-stages of buitenschoolse praktijkgedeelte van leer-werktrajecten

Ongeveer 1500 leerlingen in Nederland volgen een leer-werktraject (lwt). Dit aantal is de laatste jaren licht aan het stijgen (in 2020 waren het 1209 leerlingen). Ongeveer 200 afdelingen bieden het lwt in Nederland aan (bron: Wat moet en mag. Leer-werktrajecten, Stichting platforms vmbo, 2021). Lwt wordt vaak ingezet om leerlingen die praktijk georiënteerd zijn (beter leren door te doen dan vanuit de theorie) aan een diploma te helpen. Een leer-werktraject is een variant op de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo en kan, als de

¹ Dit zijn externe stages. Afdelingen bieden soms ook interne stages aan. Bijvoorbeeld door mee te helpen in de keuken op afdeling, bij schoonmaakwerkzaamheden, etc.

² LOB neemt een centrale plaats in in het vmbo. In alle leerwegen van het vmbo moet aandacht worden besteed aan LOB.

afdeling het aanbiedt, in het derde en/of vierde leerjaar gevolgd worden. In een leer-werktraject volgen leerlingen 'binnenschools onderwijs' en een 'buitenschool praktijkgedeelte van de opleiding' oftewel stages. Het 'binnenschools onderwijs' omvat in ieder geval de Nederlandse taal en een beroepsgericht programma. Voor leerlingen die een leer-werktraject bij het vmbo volgen zijn stages wettelijk verplicht. Zonder stage geen diploma. Leerlingen moeten een verplicht aantal uren stagelopen bij erkende leerbedrijven. Het LWT-diploma geeft leerlingen (net zoals reguliere vmbo-bb leerlingen) toegang tot een mbo-opleiding niveau 2.

Stages in het praktijkonderwijs

In het praktijkonderwijs zijn stages een essentieel onderdeel van het leertraject. Het praktijkonderwijs is wettelijk verplicht om leerlingen voor te bereiden op het uitoefenen van functies op de regionale arbeidsmarkt en te onderwijzen in de praktijk van de uitoefening van een vak of beroep³. Stages zijn hiertoe een belangrijk middel. In de eerste leerjaren volgen leerlingen interne stages, maatschappelijke stages en/ of beroepsoriënterende stages. In de laatste fase van de opleiding gaat het om beroepsvoorbereidende en plaatsingsstages. Dit zijn externe stages in bedrijven en organisaties voor leerlingen die stagegeschikt zijn. Deze stages zijn gericht op het afronden van de opleiding en het goed voorbereiden op de overgang naar werk. De duur van stages neemt bij praktijkonderwijs per leerjaar toe. Stages zijn een vast onderdeel in het portfolio van leerlingen (hierin zijn bijvoorbeeld de stageovereenkomst, beoordeling, en afgetekende stage-uren opgenomen). Het portfolio kan onderdeel zijn van het examen/ diplomering in praktijkonderwijs⁴.

Wettelijke vereisten stages in het vo

Als een afdeling stages aanbiedt dan moet de afdeling een stageplan hebben waarin het doel, de inhoud, de omvang, de opbouw en de organisatie van de stage worden beschreven (artikel 2.35 lid 1 Uitvoeringsbesluit WVO 2020). Een stageplan geldt voor alle stages op een afdeling, of voor de stages in een bepaalde onderwijsvorm.

Verder moet er voor iedere individuele leerling een stageovereenkomst zijn. In artikel 2.36 UB WVO 2020 staat wat er minimaal in zo'n overeenkomst geregeld moet worden, onder andere de begeleiding, verzekering en de wijze van beoordeling. De stageovereenkomst is een driepartijen-overeenkomst: tussen afdeling, stageaanbieder en leerling/ouders. Deze stageovereenkomsten zijn voornamelijk ter bescherming van de leerling en om stagemisbruik te voorkomen. Een stagiair moet daadwerkelijk iets leren. Verder moet de stageovereenkomst een regeling bevatten die de inspectie in staat stelt toezicht te houden op de leeractiviteiten.

Voor leer- werktrajecten, als variant van vmbo-bb, gelden andere wettelijke vereisten en wordt andere terminologie gehanteerd. De lwt-stages dienen aan een aantal vereisten te voldoen (zie ook artikelen 2.103 t/m 2.107 WVO 2020, artikel 2.38 lid 9 WVO 2020, artikel 2.64 en 2.65 UB WVO 2020). Zo moeten de stages plaatsvinden bij een door SBB erkend leerbedrijf. Daarnaast moet de stage tenminste 640 en maximaal 1280 uur omvatten. Lwt wordt verzorgd op grondslag van een samenwerkingsovereenkomst tussen de afdeling en een mbo instelling. Deze overeenkomst voorziet in ieder geval in een doorlopende

³ In het praktijkonderwijs zijn drie uitstroombestemmingen: beschermde arbeid, arbeid en verder leren.

⁴ Pro-afdelingen hebben een eigen examenreglement waarin bepaald is hoe diplomering tot stand komt.

leerweg. Er wordt niet gewerkt met een stageovereenkomst (en bijbehorende wettelijke vereisten) zoals bij andere vo-stages, maar met een leerwerkovereenkomst. Hierin is onder meer opgenomen: inhoud, leerdoelen, duur, periode van en beoordelingsmaatstaven voor het buitenschoolse praktijkgedeelte, de begeleiding van de leerling, en de gevallen waarin en de wijze waarop de overeenkomst voortijdig kan worden beëindigd.

3.2 Probleemstelling

De inspectie had geen zorgelijke signalen gekregen over (de kwaliteitsborging van) stages in het vo, maar er was bij de inspectie onvoldoende zicht op de kwaliteit van de stage binnen het vo om met zekerheid te kunnen zeggen dat de kwaliteit op orde was. In het toezicht op afdelingen besteedde de inspectie daarbij slechts beperkt aandacht aan stages. De inspectie moet meer zicht krijgen op de kwaliteit van stages, zodat weloverwogen keuzes gemaakt kunnen worden over wat 'effectief toezicht voor beter onderwijs' betekent voor het onderdeel stages.

3.3 Doelstelling

Het doel van dit stelselonderzoek was om een eerste beeld op te halen van het stagebeleid, de uitvoering hiervan en de kwaliteitsborging van (externe) stages in de bovenbouw van het beroepsgerichte vmbo (inclusief leerwerktrajecten) en het praktijkonderwijs. Het onderzoek richtte zich op het gehele stageproces en de uitvoering ervan: van het opstellen van beleid en het vinden van stages, tot het uitvoeren, afronden en evalueren van stages, zo nodig opgevolgd door benodigde aanpassingen van het beleid (waarmee de kwaliteitscyclus rond was).

In het onderzoek was zowel aandacht voor de kwaliteit van individuele stages als voor de kwaliteitsborging van alle stages en het stagebeleid. Het onderzoek moest hiermee inzicht geven in de wijze waarop vo-afdelingen zorgden voor voldoende kwaliteit (en kwantiteit) van stages. Het onderzoek moest tevens een eerste beeld opleveren van de mate waarin verschillende landelijke stagekwesties, zoals stagemisbruik en stagediscriminatie, spelen binnen de sector vo. Op basis van de bevindingen van dit verkennende onderzoek kon worden bekeken of nader onderzoek of toezicht rondom stages in het vo wenselijk leek.

Het is niet mogelijk om aan de hand van dit verkennend onderzoek generaliserende uitspraken over het onderwijsveld te doen.

4 Methode

4.1 Definities

Afdeling

In het vo kijken we naar afdelingen: met een afdeling bedoelen we de combinatie van het brinnummer, het vestigingsnummer en de afdeling (pro, vmbo-bb, vmbo-kb, vmbo-tl/gl, havo of vwo).

Vmbo

Het Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs (vmbo) is een onderwijsvorm in Nederland die leerlingen voorbereidt op middelbaar beroepsonderwijs (mbo) of praktische beroepen.

Pro-school / praktijkonderwijs

Een pro-school biedt onderwijs aan leerlingen die moeite hebben met theoretisch onderwijs en richt zich vooral op praktische vaardigheden en arbeidsvoorbereiding.

Entree opleiding

De mbo-opleiding niveau 1. Deze kan, mits er een samenwerkingsovereenkomst is met een mbo-instelling, ook aangeboden worden door vmbo- en pro-afdelingen. Voor entree-opleidingen is mbo-wetgeving van toepassing.

Praktijkbegeleider

Een medewerker van het stagebedrijf of -organisatie die verantwoordelijk is voor de dagelijkse begeleiding en evaluatie van de stagiair op de werkvloer.

De stagebegeleider van de afdeling

Een docent of medewerker van de onderwijsinstelling die verantwoordelijk is voor de begeleiding en voortgang van de stagiair vanuit de afdeling tijdens de stageperiode.

LOB

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding, is een programma binnen het voortgezet onderwijs dat leerlingen helpt om bewuste keuzes te maken over hun studie- en beroepsrichting. Het doel van LOB is om studenten inzicht te geven in hun interesses, talenten en mogelijkheden, zodat ze beter voorbereid zijn op hun toekomstige loopbaan en studies na de middelbare afdeling.

Stageaanbieder

Een stageaanbieder is een organisatie of bedrijf dat stageplaatsen beschikbaar stelt voor leerlingen om werkervaring op te doen en hun vaardigheden in een praktische omgeving te ontwikkelen.

Stagecoördinator

De persoon binnen een afdeling die de coördinatie van stages verzorgt, zoals het matchen van stagiairs aan stagebedrijven, het regelen van afspraken, en het waarborgen van de kwaliteit van de stages.

Stagebeleid

Het geheel van regels en richtlijnen dat binnen een organisatie of afdeling wordt gevolgd om stages te organiseren, begeleiden en evalueren.

Stageboek

Een document waarin stagiairs onder andere hun werkzaamheden, leerdoelen en voortgang tijdens de stage vastleggen. Er kunnen ook stageopdrachten in staan.

Stagediscriminatie

Ongelijke behandeling van stagiairs op basis van kenmerken zoals afkomst, geslacht, of religie, waardoor bepaalde groepen benadeeld worden bij het verkrijgen van een stageplaats.

Stagemisbruik

Het onterecht inzetten van stagiairs voor reguliere werkzaamheden, waarbij ze niet de nodige begeleiding of leerervaring krijgen.

Sociale onveiligheid

Sociale onveiligheid is een situatie waarin mensen zich bedreigd, buitengesloten, of geïntimideerd voelen door anderen, wat kan leiden tot stress, angst, en een gevoel van onveiligheid in sociale omgevingen zoals werk of afdeling.

4.2

Dataverzameling

We hebben gekozen voor een kwalitatief onderzoek, omdat dit stelselonderzoek als doel had om een verkennend, eerste zicht te krijgen op maatregelen die afdelingen in het voortgezet onderwijs toepassen om de kwaliteit van stages te waarborgen. Om ervaringen vanuit de belevingswereld van direct betrokkenen op te halen, spraken wij met schoolleiders, stagecoördinatoren, onderwijzend personeel (mentoren, vakdocenten, stagebegeleiders van de afdeling), praktijkbegeleiders en leerlingen.

4.2.1

Steekproef

Voor dit onderzoek zijn 18 afdelingen selectief benaderd. Omdat het een kwalitatief onderzoek was, was een representatieve steekproef niet het streven, maar wel een steekproef waarvan we verwachtten dat deze een zo volledig mogelijk beeld zou opleveren van manieren waarop afdelingen stages inrichten en zorg dragen voor de kwaliteit. Wij hebben ons gericht op de laatste twee leerjaren van 11 vmbo-afdelingen. Bij 10 van de 11 afdelingen is de vmbo stage bovenbouw onderzocht en bij 4 van de 11 afdelingen de stage van het leerwerktraject (bij 3 afdelingen is de stage vmbo bovenbouw gelijktijdig met de lwt-stage bekeken. Bij 1 afdeling richtte het onderzoek zich volledig op de lwt-stage). Voor het praktijkonderwijs hebben wij ons gericht op de leerjaren 3-5/6 van 7 pro-afdelingen. De afdelingen moesten voldoen aan de volgende selectie criteria:

- De afdeling heeft een stagebeleid;
- De Inspectie van het Onderwijs is er al enige tijd niet meer voor instellingsonderzoek geweest;
- De afdeling maakt geen deel uit van de (eerste tranche) steekproef kwaliteitsonderzoeken van de inspectie;

Er zijn bewust enkele afdelingen geselecteerd die onder een mbo-bestuur vallen, en enkele besturen waarvan we zowel de vmbo- als pro-school hebben bekeken.

Dit is gedaan om na te kunnen gaan of dit mogelijkheden voor samenwerking rondom stages oplevert. Tevens is er in de selectie gekeken naar regionale verdeling, variatie in onderwijsvorm en stedelijkheid.

In totaal spraken we met:

- ±54 schoolleiders en stagecoördinatoren
 - 2 tot 4 gesprekspartners per afdeling
 - Zoals directeuren, schoolleiders, stagecoördinatoren, lob-coördinatoren, lwt-coördinatoren, leden van het stageteam, kwaliteitszorgmedewerkers
- ±45 stagebegeleiders van de afdeling
 - 2 tot 3 gesprekspartners per afdeling
 - Stagebegeleiders en jobcoaches die dit fulltime doen, en stagebegeleiders die dit als een van hun taken doen
- ±27 ander onderwijzend personeel
 - 1 tot 2 gesprekspartners per afdeling. Op een enkele afdeling heeft er geen gesprek met deze doelgroep plaatsgevonden.
 - Mentoren en vakdocenten die geen stagebegeleider van de externe stage zijn maar wel betrokken bij de stagiair/leerling
- ±63 leerlingen
 - 3 tot 4 leerlingen per afdeling
 - Leerlingen uit praktijkonderwijs bovenbouw, vmbo-bb en vmbo-kb bovenbouw, leer-werktrajectleerlingen (leerjaar 3 en 4)
- ±27 stageaanbieders en/ of praktijkbegeleiders
 - 1 tot 2 gesprekspartners per afdeling
 - Degene die de stageplek aanbood en praktijkbegeleiders op de werkvloer

4.2.2 *Voorbereiding en instrumenten*

Voorafgaand aan het inrichten van het onderzoek is een korte literatuurstudie verricht en zijn gesprekken gevoerd met onder andere de Sectorraad Praktijkonderwijs en Stichting Platforms vmbo. De inzichten uit deze fase zijn gebruikt bij het opzetten van het onderzoek en het formuleren van de gespreksleidraden (Bijlage 1).

Voor het onderzoek zijn gespreksleidraden opgesteld met kernonderwerpen en hoofdvragen, afgestemd op verschillende doelgroepen: schoolleiders/stagecoördinatoren, stagebegeleiders van de afdeling, mentoren/vakdocenten, leerlingen en stageaanbieders. Tijdens de gesprekken maakten de onderzoekers gespreksverslagen.

Op basis van deze gespreksverslagen, hebben de inspecteurs een vragenlijst in surveylyzer ingevuld. Hierin waren vragen per bovengenoemde gesprekspartner opgenomen. De vragen vertoonden gedeeltelijk overlap om de verschillende perspectieven in kaart te brengen.

De instrumenten en het onderzoeksprogramma zijn tijdens een pilot onderzoek bij een vmbo-afdeling in februari 2024 getest en aan de hand hiervan waar nodig aangepast.

4.2.3 *Uitvoering*

De dataverzameling vond plaats in de periode medio maart-mei 2024 (de vmbo-afdelingen bij voorkeur in maart in verband met de start van de digitale en

praktijkexamens (tussen 3 april en 21 juli 2024) en de schriftelijke examens van 11 tot 30 mei 2024). Eén afdeling is later aan de selectie toegevoegd en in september 2024 bezocht. Deze afdeling is toegevoegd, omdat we met de originele steekproef te weinig zicht hadden op de leer-werktrajecten.

De besturen ontvingen eind januari 2024 een vooraankondiging, waarna de medewerker toezicht een onderzoeksdag met de afdeling ingepland heeft. De afdelingen ontvingen 3-4 weken voor de onderzoeksdag meer gedetailleerde informatie. De inspecteur belde 2 weken voor het schoolbezoek met de schoolleiding om het rooster af te stemmen en eventuele vragen te beantwoorden. Voorafgaand aan het onderzoek hebben de afdelingen een aantal documenten gestuurd naar de inspectie van het onderwijs, zoals het stagebeleid (mits aanwezig). Eén uitzondering op dit schema is een afdeling waarbij een leer-werktraject bezocht is, deze heeft in de zomer van 2024 de vooraankondiging gekregen.

Het onderzoek bestond uit een korte documenten-analyse en een schoolbezoek, waarbij werd gesproken met relevante betrokkenen, nadere informatie werd ingezien en bij de meeste afdelingen ook een kort stagebezoek werd afgelegd. Vooraf werd bij de afdeling opgevraagd: stagebeleid/stageplan en eventueel andere relevante documenten (bijvoorbeeld stageboeken en evaluaties). Deze documenten werden (door analisten van de inspectie) bekeken aan de hand van een checklist. Zo werd het stageplan vooraf gecontroleerd op wettelijke vereisten. De schoolbezoeken werden gedaan door duo's. Het onderzoeksrooster werd in nauw overleg met de afdeling opgesteld. Vanuit de inspectie werd een lijst met gewenste activiteiten aangeleverd, die in samenspraak met de afdeling tot een onderzoeksrooster werd omgevormd. Het stagebezoek tijdens de onderzoeksdag bood de inspecteurs gelegenheid om verkregen beelden over de stage te verifiëren en eventueel aanvullende vragen te stellen. Tijdens het bezoek gaf de leerling bijvoorbeeld een rondleiding op de stageplek, kon er gesproken worden met de praktijkbegeleider en bij sommige stagebezoeken kon er een gesprek worden geobserveerd tussen de stagebegeleider van de afdeling, de leerling en de praktijkbegeleider. Voor iedere afdeling/school werd door de inspecteur/analist naderhand een vragenlijst ingevuld.

Het onderzoeksrooster bevatte de volgende onderdelen:

Richttijden*	Activiteit	Deelnemers (naast inspecteurs)
45 minuten	Kennismaking en toelichting onderzoek. Gesprek over stagebeleid, stageplan, kwaliteitszorg stages, e.d.	Schoolleiding en stagecoördinator (degenen met onderwijsaanbod/stages in portefeuille)
45 minuten	Gesprek over stagebegeleiding vanuit de afdeling	Stagebegeleider(s) vanuit afdeling (medewerkers die verantwoordelijk zijn voor het begeleiden en ondersteunen van leerlingen voor, tijdens en na de stage)
30 minuten	Gesprek over stage en inbedding in het	2-3 leraren die:

Richttijden*	Activiteit	Deelnemers (naast inspecteurs)
	onderwijs/leertraject	- mentor zijn van een leerling die stage loopt (en niet tevens stagebegeleider zijn) - als vakdocent stage als verplicht onderdeel in het PTA heeft opgenomen (en niet stagebegeleider zijn)
60 minuten	Gesprek over stage (organisatie, stageactiviteiten, stagemap, stagebegeleiding, etc.)	3-4 leerlingen (die momenteel stage lopen of deze recent hebben afgerond)
45 minuten	Gesprek over stagebegeleiding vanuit de aanbieder <i>Opties:</i> - op afdeling - gecombineerd met stagebezoek - telefonisch (eventueel op een andere dag)	2-3 stageaanbieders/ externe stagebegeleiders
15-30 minuten	Terugkoppeling	Schoolleiding en/ of stagecoördinator

4.3

Analyse

Een deel van het projectteam (bestaand uit vier personen) is aangewezen als team voor het analyseren van de data. Voor elke onderzoeksvraag zijn hiervan wederom twee personen aangewezen om hierover een analyse te maken.

De door inspecteurs ingevulde vragenlijst vormde de basis van de analyse. De open antwoorden op de vragen zijn vervolgens per onderzoeksvraag gecategoriseerd in een Excelbestand. Per vraag uit de vragenlijst is vervolgens gekeken welke onderwerpen naar voren zijn gekomen, en hoe de antwoorden op de losse vragen samen de vier onderzoeksvragen beantwoorden. In de analyse hebben wij onderscheid gemaakt tussen de drie typen stages: de stages in de bovenbouw van vmbo-bb en vmbo-kb, de externe stages in de bovenbouw van praktijkonderwijs, en de stages van leer-werktrajecten. Ook was aandacht voor uitzonderingen of varianten op veelvoorkomende antwoorden en verschillen tussen de antwoorden van de verschillende doelgroepen. De analyse van de vragen die door het ene duo is verricht, is gecontroleerd door het andere duo en andersom. Voor een controle op herkenbaarheid en onjuistheden van de gehele analyse zijn de resultaten na afloop van de analysefase voorgelegd aan het volledige projectteam.

Naast de analyse van de vragen uit de vragenlijst is er ook gekeken naar de documenten die de afdeling heeft aangeleverd. Dit gebeurde deels vooraf door een check op wettelijke vereisten van onder andere het stageplan (zie voorbereiding). Maar ook na de dataverzameling in het veld door een analyse van stageboeken en beoordelingslijsten die afdelingen gebruiken.

4.4 Vragenlijst over de typen stages die vo-afdelingen aanbieden

Naast het hierboven beschreven kwalitatieve onderzoek zijn er een aantal meerkeuzevragen over de stages die vo-afdelingen aanbieden toegevoegd aan een bredere vragenlijst die is uitgezet voor de Staat van het Onderwijs 2025. Deze vragen zijn beantwoord door 138 vmbo en 99 havo/vwo-afdelingen. De resultaten hiervan staan in hoofdstuk 11. Meer informatie over de steekproef en methoden van het vragenlijstonderzoek is te vinden in het technisch rapport behorende bij dit onderzoek⁵.

⁵ Inspectie van het Onderwijs (2025). *Technisch rapport vragenlijsten voor de Staat van het Onderwijs 2025*.
De Staat van het Onderwijs 2025.

5 Resultaten Deelvraag 1: Stagebeleid

Wat is het stagebeleid van de afdelingen? (o.a. visie, doel van stage, inhoud, omvang, opbouw, afspraken/contracten etc.)

In dit hoofdstuk staan de uitkomsten van het onderzoek die deelvraag 1 betreffen. We gaan in op het stagebeleid van de onderzochte afdelingen. We staan stil bij de visie van de afdeling op de stage, het doel van de stage, de organisatie, de omvang en opbouw, afspraken en contracten, en de inhoud van de stage. Om inzicht te krijgen in het stagebeleid hebben we zowel gebruik gemaakt van door de afdeling ingestuurde documenten, als van gesprekken met onder meer de schoolleiding, stagecoördinator en stagebegeleiders van de afdeling.

5.1 Stagebeleid bij de onderzochte vmbo-afdelingen

5.1.1 *Visie op de stage*

Als visie op de stage komt in gesprekken meermaals terug dat de stage onderdeel is van de loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) van de afdeling. Het gaat hierbij om beroepsoriëntatie, het vergroten van zelfreflectie en zelfbewustzijn van de leerling. Ook wordt genoemd dat met de stages ingezet wordt op het ontwikkelen van gedragscompetenties en werknemersvaardigheden bij leerlingen. Bij een aantal afdelingen past de stage bij de visie die de afdeling heeft op levensecht leren/ praktijkgericht leren. Ook wordt de link met burgerschapsvaardigheden genoemd; de afdeling kan hier middels stage invulling aan geven. Een enkele afdeling geeft aan de stages nog meer in lijn te willen brengen met de visie van de afdeling, bijvoorbeeld als het gaat om de ambitie om persoonlijke leerroutes te faciliteren.

5.1.2 *Doel van de stage*

Als doel van de stage wordt in gesprekken genoemd: beroepsoriëntatie (rondkijken en ervaring opdoen), het ontwikkelen van arbeids- en loopbaancompetenties (denk aan: aanpassingsvermogen, initiatief tonen, reflecteren, loopbaansturing, weerbaarheid) en het ontwikkelen van sociale en communicatieve vaardigheden. Minder vaak wordt genoemd: iets betekenen voor een ander, voorbereiden op de maatschappij, beroepsvoorbereidend, persoonlijkheidsvorming, in de praktijk brengen wat je op afdeling leert. De stagedoelen worden op de onderzochte afdelingen met leerlingen besproken.

5.1.3 *Organisatie van de stage*

Voor het bespreken van de organisatie van de stage kijken we naar de verschillende rollen van relevante betrokkenen, de verantwoordelijkheden en bijbehorende taken. De betrokkenen die we bespreken zijn: stagecoördinator, stagebegeleider van de afdeling, leerling, stage aanbieder/praktijkbegeleider, mentor en vakdocent.

Stagecoördinator

De meest genoemde verantwoordelijkheid van de stagecoördinator is die van informeren. Het informeren (en zo nodig aansturen) van de stagebegeleiders van

de afdeling, leerlingen en ouders. Hierbij hoort het ervoor zorgen dat betrokkenen op het juiste moment, de juiste stukken krijgen (denk aan begeleidende brief, stageboekje). Dit wordt door alle onderzochte afdelingen genoemd. Meerdere afdelingen noemen tevens:

- Verantwoordelijkheid voor het proces en het overzicht. Denk bijvoorbeeld aan een overzicht van waar alle leerlingen stage lopen, registratie van de stages, verdeling van de begeleiders, etc.
- Contact met de stagebedrijven (eventueel ook bijhouden databank).
- Helpen als er problemen zijn bij het vinden van een stageplek, of gedurende de stage.

Verantwoordelijkheden die minder vaak worden genoemd zijn: het bewaken van de geschiktheid van de stagebedrijven, het stagebeleid (eventueel lob-beleid) evalueren en aanpassen, en het (mede) beoordelen van de stage (bijvoorbeeld een check of het stageboekje op tijd en compleet is ingevuld). Op een aantal afdelingen is de stagecoördinator ook de LOB-coördinator of decaan. Eén onderzochte vmbo-afdeling geeft aan dat de stage/LOB-coördinator verantwoordelijk is voor de doorlopende leerlijn van stages. Dit is een afdeling waar ieder leerjaar verschillende soorten stageactiviteiten zijn.

Stagebegeleider van de afdeling

Alle onderzochte afdelingen noemen als verantwoordelijkheid van de stagebegeleider van de afdeling: contact met het stagebedrijf (bijvoorbeeld via een telefoongesprek voorafgaand aan de stage of op de eerste dag van de stage), het afleggen van een stagebezoek, en het beoordelen van de stage (dan wel een deel ervan). Denk bij dit laatste aan een presentatie na afloop van de stage, het nakijken van stageopdrachten in het stageboekje, etc. Meerdere afdelingen noemen eveneens als verantwoordelijkheid van de stagebegeleider een goede voorbereiding van leerlingen op de stage ("aanzetten tot actie", "informereren met behulp van stageboekje", "tips geven", "eventueel helpen bij het vinden van een plek", een enkele afdeling noemt "oefenen met cv maken en solliciteren"). Andere verantwoordelijkheden die nog worden genoemd: aanspreekpunt voor leerlingen als er iets mis is/ bemiddelen bij problemen, de stageplek beoordelen op geschiktheid. Soms voert de stagebegeleider van de afdeling als mentor van de leerling ook nog reguliere gesprekken over LOB met de leerling. Het onderdeel stage (voorbereiding, begeleiding bij uitvoering, e.d.) loopt hier dan in mee. Een enkele afdeling noemt het betrekken van ouders bij lob/ stages als verantwoordelijkheid van de stagebegeleider.

Op ongeveer de helft van de onderzochte vmbo-afdelingen is er een functie- of taakomschrijving voor de stagebegeleiders van de afdeling. Interessant is dat één afdeling aangeeft dat de wijze waarop het is vastgelegd per profiel verschilt. Wat schriftelijk is vastgelegd over de taken van de stagebegeleider van de afdeling is een wat meer uitgewerkte lijst van activiteiten dan dat begeleiders zelf noemen. Daarbij komen er een paar onderdelen terug die niet in het gesprek met stagebegeleiders van de afdeling zijn genoemd. Bijvoorbeeld:

- de begeleider zorgt dat hij goed op de hoogte is van het stageproces en het stageboekje, de opdrachten.
- de begeleider begeleidt in samenwerking met de mentor/ stagecoördinator.
- de begeleider heeft zicht op stageopdrachten/opleidingen vanuit het mbo en onderhoudt contacten hierover.

Sommige afdelingen hebben geen takenlijst voor stagebegeleiders. Hier wordt aangegeven dat ze op de volgende wijze weten wat er van ze verwacht wordt:

- kleine afdeling met korte lijntjes, nieuwe medewerkers krijgen het mee in de wandelgangen (in gesprekken werd ook aangegeven "ik werd in het diepe gegooid").
- er is geen takenlijst, maar de stagehandleiding biedt wel een kader (bijv. wanneer je stagebezoeken aflegt).
- aansturing gebeurt door de LOB-coördinator; die geeft per mail en in de team-start aan wat er wordt verwacht.
- de stagecoördinator stuurt gefaseerd mails met wat er wordt verwacht van de stagebegeleider (bijv. dat je leerlingen moet voorbereiden op de stage met het stageboekje en een LessonUp voor in de les, of een overzicht van welke leerlingen al een stageplek hebben en wie je nog achter de broek aan moet zitten).

Leerling

Op de bezochte vmbo-afdelingen zijn de belangrijkste verantwoordelijkheden voor leerlingen:

- Het vinden van een stageplek met bijbehorende taken (contact leggen/ kennismakingsgesprek, contract laten ondertekenen, etc.).
- Het lopen van de stage en volgen van de regels hierbij (denk aan: op tijd komen, uren halen, bij ziekte afmelden, regels bedrijf volgen).
- Het uitvoeren van verplichte stageactiviteiten (denk aan het maken van opdrachten in het stageboekje, bijhouden van een logboek, geven van eindpresentatie, etc.).

Een enkele afdeling noemt nog aan de bel trekken als iets niet in orde is.

Stageaanbieder/ praktijkbegeleider

De stageaanbieder zorgt voor begeleiding van de leerling op de stageplek. Soms is deze taak wat nader omschreven: "voldoende begeleiding", "vaste begeleiding", "opdrachten geven", "aanspreekpunt", maar meestal is de taak algemeen geformuleerd. Daarnaast wordt als taak genoemd: het bieden van een geschikte stageplek. Hierbij wordt tevens de veiligheid van de stageplek en de leerling genoemd.

Een aantal keer wordt als taak van de stageaanbieder het "zorgen voor de faciliteiten" genoemd. Denk bijvoorbeeld aan ruimte om aan stageopdrachten te werken en het zorgen voor werkkleding. Een aantal afdelingen noemt het tekenen van een stagecontract en het beoordelen van de leerling als verantwoordelijkheid voor de stageaanbieder/ praktijkbegeleider.

Mentor (niet zijnde stagebegeleider van de afdeling)

Op een deel van de onderzochte vmbo-afdelingen is de mentor niet tevens de stagebegeleider van de leerling. Op deze afdelingen heeft de mentor beperkte verantwoordelijkheden rondom de stages. Variërend van "vinger aan de pols" en "aandacht in mentorles voor vaardigheden gerelateerd aan werkhouding" tot een wat grotere verantwoordelijkheid: "het tijdig voorbereiden van leerlingen op de stage en het vinden van een stageplek, tevens het innemen van getekende stagecontracten (dat als groenlicht voor de stage geldt) en na afloop het proces evalueren met de stagecoördinator".

Vakdocent (niet zijnde stagebegeleider van de afdeling)

Over de verantwoordelijkheid van vakdocenten rondom stage hebben we in het onderzoek maar beperkt informatie opgehaald. Dit is voor één afdeling ingevuld in de vragenlijst: vakdocenten hebben de verantwoordelijkheid om, in het kader van LOB, met leerlingen te spreken over hun loopbaan (o.a. bij praktijklessen). Stage en praktijkvakken staan los van elkaar. "Praktijkvakken zijn gericht op examens. Stages zijn gekoppeld aan LOB."

5.1.4 *Omvang en opbouw van de stage*

Op alle onderzochte vmbo-afdelingen is er een stage in het derde leerjaar. Bij meerdere afdelingen ook nog in het vierde leerjaar. Een enkele afdeling heeft een snuffelstage/bliksemstage (al dan niet in een groepje) in leerjaar 2. Er is één afdeling met een meeloopdag in het netwerk van de leerling in leerjaar 1. In het derde leerjaar wordt door bijna alle afdelingen gekozen voor een of meerdere blokstages. De leerling loopt hier meerdere afdelingdagen achter elkaar stage. De blokstages zijn in totaal twee tot drie weken. Er is één afdeling die werkt met een lintstage in het derde leerjaar. Bij een lintstage loopt de leerling een vaste afdelingdag in de week langere tijd achter elkaar stage. Bij een enkele afdeling werken een paar profielen⁶ met een lintstage in het derde (en soms ook het vierde) leerjaar (dus naast de blokstages voor de andere profielen). De stages in het vierde leerjaar zijn - bij 9 van de 10 vmbo-afdelingen - lintstages. Deze lintstages zijn stages van één dag per week.

5.1.5 *Afspraken en contracten rondom stage*

Iedere leerling die op stage gaat heeft een getekend stagecontract, conform de wettelijke vereisten. Andere regels die afdelingen omtrent stage maken zijn bijvoorbeeld: geen stage lopen bij het bedrijf waar je een bijbaantje hebt, geen stage lopen bij familie, geen stage bij zorgdiensten. Opvallend is dat bij één afdeling de leerling juist wel stage bij familie kan lopen. Het stagebeleid van deze afdeling zet sterk in op het opbouwen en benutten van netwerken van de leerling. Een enkele afdeling haalt bij de afspraken in het stageboek ook specifiek wetgeving aan, bijvoorbeeld over de arbeidstijden en bepaald werk dat niet mag worden gedaan door een minderjarige.

5.1.6 *Inhoud van de stage*

Voor het bespreken van de inhoud van de stage maken we onderscheid in de voorbereiding op de stage, de uitvoering van de stage (inclusief de begeleiding hierbij) en de afronding van de stage. De belangrijkste onderdelen (activiteiten, afspraken) gedurende deze fases worden genoemd.

NB. Deze subparagraaf richt zich (evenals bovenstaande subparagrafen) op het stagebeleid: wat is de inhoud van de stage volgens het stagebeleid. Het gaat hier dus niet om de praktijk: de daadwerkelijke uitvoering van het beleid. De uitvoering van het beleid wordt besproken in paragraaf 2, bij de beantwoording van deelvraag 2.

Voorbereiding op de stage

De stagecoördinator zorgt ervoor dat leerlingen tijdig geïnformeerd zijn over de stage en relevante documenten ontvangen zoals het stageboekje. Alle afdelingen

⁶ Leerlingen op het vmbo kunnen kiezen uit tien profielen. Een profiel bestaat uit een combinatie van avo-vakken en een beroepsgericht programma.

bespreken het stagedoel met leerlingen. De leerlingen nemen meestal zelf het initiatief voor het vinden van een stageplek. De stagecoördinator en/of de stagebegeleider van de afdeling kan zo nodig helpen bij problemen. Leerlingen zorgen ervoor dat de stageaanbieder de stageovereenkomst ondertekent.

Uitvoering / begeleiding

De stagebegeleiding wordt met name verzorgd door de praktijkbegeleider (leerlingen ondersteunen bij werkzaamheden, tussendoor feedback geven). Hieraan stellen afdelingen weinig eisen. Minimale eis van één afdeling is: zorgen voor een vaste begeleider.

De stagebegeleider van de afdeling komt bij de blokstage in leerjaar 3 één keer langs, bij de lintstage in leerjaar 4 twee keer (een enkele afdeling geeft aan als dit niet lukt het ook telefonisch kan, een andere afdeling noemt dat dit ook onaangekondigd kan). Op de eerste stagedag/ in de eerste week belt de stagebegeleider van de afdeling met het bedrijf. Tussentijds kan de leerling of het bedrijf contact opnemen met de stagebegeleider van de afdeling. In praktijklessen/mentorlessen kunnen stage ervaringen besproken worden, een enkele afdeling geeft aan dat er in de mentorles ook aan stageverslagen gewerkt kan worden.

Afronding

Een groot deel van de vmbo-afdelingen binnen onze steekproef werkt met een stageboek gericht op leerlingen (soms met onderdelen gericht op het stagebedrijf). Veel stageboekjes omvatten de volgende onderdelen: gegevens leerling/school/stagebedrijf, toelichting op de stage, regels en afspraken, stageopdrachten, urenlijst/urenregistratie, beoordelingsformulier voor stagebedrijf, stageovereenkomst, informatie over de eindbeoordeling. De stageopdrachten zijn met name gericht op het in beeld brengen van een bedrijf en/of beroep. Regelmatig gekoppeld aan reflectie: past dit bij wat de leerling wil en kan? De mate van reflectie verschilt per afdeling. Voorbeelden van stageopdrachten zijn: stage logboek, kennismakingsgesprek, interview met een collega, presentatie (aan de hand van een power point, vlog, folder, etc.) van het stagebedrijf/ de stage. Soms valt een zelfevaluatie/ beoordeling van de leerling onder de opdrachten, andere keren staat dit er los van. Een aantal opvallende stageopdrachten: vaktaalwoorden beschrijven, vragen over veilig werken (ARBO, BHV), sectorspecifieke opdrachten. Volgens sommige stageboekjes heeft de stage ook als doel om hetgeen de leerling op afdeling heeft geleerd in de praktijk te brengen/ arbeidscompetenties te ontwikkelen: dit komt in de stageopdrachten echter nauwelijks terug. Het voltooien van de opdrachten is onderdeel van de beoordeling en soms het op tijd inleveren ervan als voorwaarde. Een aftekenlijst van de stage-uren is soms onderdeel van het stageboekje. Dit wordt soms wel, maar soms ook niet expliciet genoemd als voorwaarde voor afronding van de stage.

Onderdeel van de (eind)beoordeling is bij afdelingen ook de beoordeling van de leerling door de praktijkbegeleider/ het stagebedrijf. Dit kan als 'eigenstandig' onderdeel van de beoordeling, maar ook als 'opdracht' in het stageboekje. Deze beoordeling kan bijvoorbeeld bestaan uit het beoordelen van de arbeidscompetenties/ werknemersvaardigheden van de leerling. Op een enkele onderzochte afdeling zien we dat de leerling ook zelf deze lijst invult en dat vervolgens hierover het gesprek met de interne en externe begeleider en de

leerling plaatsvindt. Bij één afdeling is het een volledige zelfbeoordeling. Op de helft van de onderzochte vmbo-afdelingen vormt de presentatie van de leerling over de stage het afsluitende onderdeel van de stage. Dit gebeurt op sommige afdelingen aan de hand van vooraf meegegeven vragen en/of een vaste opbouw. Op andere afdelingen wordt dit vrijgelaten en kunnen leerlingen bijvoorbeeld zelf vragen formuleren. De presentatie is op sommige afdelingen voor de klas met de stagebegeleider van de afdeling erbij, op andere afdelingen is dit een presentatie alleen voor de stagebegeleider van de afdeling. De stagebegeleider van de afdeling geeft de leerling hiervoor een beoordeling. Bij één afdeling is de eindpresentatie over de stage bij het vak Nederlands, de vakdocent geeft dan de beoordeling.

Bij lintstages zijn er vaak meerdere beoordelingen, bijvoorbeeld een tussen- en eindbeoordeling. Bij een blokstage is er meestal alleen een eindbeoordeling. Op slechts één afdeling wordt als onderdeel van de afronding van de stage het invullen van een evaluatieformulier door leerling, stagebegeleider van de afdeling en praktijkbegeleider genoemd.

5.2 Stagebeleid bij de onderzochte pro-afdelingen

5.2.1 *Visie op de stage*

Bij pro-afdelingen komt in de visie op stage 'maatwerk' (inspelen op individuele behoeftes van leerlingen) het vaakste terug. Bijvoorbeeld in de hoeveelheid begeleiding die leerlingen nodig hebben, in wanneer een leerling klaar is voor de volgende fase/ (type) stage, in het vinden van een passende match tussen leerling en stageplek. Andere elementen die in de visie op stage genoemd worden: begeleiden naar duurzame uitstroom, ontwikkelen van arbeidsvaardigheden, beroepsoriëntatie, vergroten van zelfredzaamheid/ zelfstandigheid. Eén afdeling noemt levensecht leren.

5.2.2 *Doel van de stage*

Bij pro-afdelingen komt duidelijk terug dat er over de leerjaren heen een opbouw in de doelen zit. In de eerste leerjaren richt het doel zich op geschikt maken voor stages, met aandacht voor basiscompetenties. Daarna, bij externe stages in leerjaar 4 en 5, worden de volgende doelen meermaals genoemd: beroepsoriëntatie, werkervaring opdoen, arbeidscompetenties ontwikkelen, arbeidsbekwaam worden, zelfstandigheid vergroten, baan er aan over houden (plaatsingsstage). De doelen van de stage hangen sterk samen met het uitstroomperspectief van de leerling (doorleren, arbeid, dagbesteding). Naast de algemene stagedoelen die (in principe) voor alle leerlingen gelden (bijvoorbeeld werkervaring opdoen), werken sommige afdelingen met persoonlijke (leer)doelen van leerlingen bij stages (bijvoorbeeld duidelijk praten). De stagedoelen worden op alle onderzochte afdelingen met de leerlingen besproken.

5.2.3 *Organisatie van de stage*

Voor het bespreken van de organisatie van de stage kijken we naar de verschillende rollen van relevante betrokkenen en de verantwoordelijkheidsverdeling tussen deze betrokkenen. De betrokkenen die we bespreken zijn: stagecoördinator, stagebegeleider van de afdeling, leerling, stage aanbieder/praktijkbegeleider, mentor en vakdocent.

Stagecoördinator

De belangrijkste verantwoordelijkheden van de stagecoördinator zijn:

- Aanspreekpunt voor stagebegeleiders van de afdeling. Hen ondersteunen en scherp houden (bijvoorbeeld door middel van scholing en/of coaching).
- Regulier overleg met stagebegeleiders van de afdeling.
- Contact met stagebedrijven. O.a. acquisitie, netwerk onderhouden, informeren.

Daarnaast worden als verantwoordelijkheden genoemd:

- Overzicht houden (bijvoorbeeld welke stagebedrijven geschikt zijn).
- Zorgdragen voor een doorgaande leerlijn vanaf de onderbouw (interne en externe stages, groepsstages en individuele stages).
- Structureel overleg met de directeur over stages.
- Betrokkenheid bij evaluaties van stages.
- Stagebeleid, stagehandleiding en protocollen updaten.
- Soms is de stagecoördinator ook zelf nog stagebegeleider van enkele leerlingen.

Stagebegeleider van de afdeling

De stagebegeleider van de afdeling is verantwoordelijk voor de voorbereiding op de stage (o.a. zoeken van een stageplek en passende match, hulp bieden op maat), het contact met bedrijven (kennismaking vooraf, telefonisch contact, stagebezoeken), de begeleiding van leerlingen (o.a. stagegesprekken, optreden waar nodig) en het (mede) beoordelen van de stage (bijvoorbeeld een eindgesprek met leerling en de praktijkbegeleider, het invullen van een competentielijst). Een aantal onderzochte afdelingen noemen nog als verantwoordelijkheid: zorgdragen voor de administratie (leerlingvolgsysteem invullen, contracten, etc.), bij entree-leerlingen⁷ een Proeve van bekwaamheid afnemen, zorgdragen voor de link tussen stage en onderwijs (bijvoorbeeld door te bekijken welke branche certificaten behaald moeten worden), samen met de leerling stagedoelen opstellen, eventueel voor een vervangend programma voor de leerling zorgen (als de stage niet lukt).

Bij nagenoeg alle onderzochte pro-afdelingen ligt er een functie- of taakomschrijving voor de stagebegeleiders van de afdeling. De schriftelijke taakomschrijvingen zijn over het algemeen wat uitgebreider dan de taakomschrijving die de begeleiders zelf in het gesprek noemen. Net als bij vmbo valt ook hier op dat het onderdeel 'kennen en kunnen' schriftelijk wat nadrukkelijker terugkomt, dan dat begeleiders zelf noemen (bijvoorbeeld "je kent de arbeidsmarkt"), alsmede de taak om met anderen te overleggen/ samen te werken (bijvoorbeeld "je neemt deel aan overleggen met stagebegeleiders").

Leerling

Van leerlingen wordt verwacht dat ze stage lopen (hierbij worden soms nog specifieke eisen genoemd zoals bepaald aantal uren halen, op tijd komen, etc.). Opvallend is dat als het gaat om het vinden van een stage, er bij de afdelingen

⁷ Praktijkonderwijs kan een interne entreeopleiding aanbieden mits er afspraken met een mbo-instelling zijn om samen de entreeopleiding en examinering te organiseren. De entreeopleiding, of mbo niveau 1 opleiding, is een erkende beroepsopleiding die leidt tot een officieel mbo diploma. Je kunt daarna bijvoorbeeld doorstromen naar een mbo 2 opleiding of gaan werken.

verschillen zijn in het beleggen van deze verantwoordelijkheid. Bij één afdeling is in eerste instantie de leerling aan zet, waarna de afdeling aanhaakt. Bij een aantal afdelingen pakken leerling en afdeling dit samen op. Maar bij een vergelijkbaar aantal afdelingen is dit bewust geen verantwoordelijkheid van de leerling, maar volledig van de afdeling. Verantwoordelijkheden van de leerling die een enkele keer zijn genoemd: uitvoeren van stageopdrachten, bij de beoordeling reflecteren op de ontwikkeling, bij problemen aan de bel trekken.

Stageaanbieder/ praktijkbegeleider

Ook bij pro-afdelingen wordt het leveren van begeleiding als verantwoordelijkheid van de stageaanbieder genoemd. In algemene bewoording, of meer ingevuld ("dagelijkse instructie", "feedback op opdrachten"). Andere verantwoordelijkheden die worden genoemd: het leveren van een veilige stageplek, het (tussentijds) beoordelen van leerlingen, gesprekken met de stagebegeleider van de afdeling. Eén pro-school noemt ook de serieuze commitment van stagebedrijven bij leerlingen uit de bovenbouw; er moeten mogelijkheden zijn om een vervolg op de stage te geven (plaatsingsstage).

Mentor (niet zijnde stagebegeleider)

Bij pro-afdelingen is de mentor van de leerling meestal ook de stagebegeleider. Wanneer dit niet het geval is heeft de mentor een indirecte rol bij de stage zoals: het signaleren van problemen, aandacht voor de stage (en uitstroomperspectief) bij driehoeksgesprekken (ouders, leerling, mentor), eventueel het formuleren van stage-leerdoelen, indien nodig overleg met de stagebegeleider (en andersom, bijvoorbeeld om te bespreken of een leerling toe is aan een volgende stap in de stage). Er is één onderzochte afdeling die aangeeft dat de mentor soms ook op bezoek bij de stageplek gaat ("dit is wel het eerste dat sneuvelt bij tijdgebrek").

Bij één afdeling wordt aangegeven dat de verantwoordelijke docent/ mentor voor de voormalig isk-leerlingen (leerlingen die instromen op pro vanuit een internationale schakel klas) nauw contact heeft met het stageteam: ten behoeve van plaatsing en begeleiding van deze leerlingen bij stages.

Vakdocent (niet zijnde stagebegeleider)

Bij pro-afdelingen heeft de vakdocent de volgende verantwoordelijkheden (meerdere keren genoemd): het bieden van ondersteuning bij het behalen van branchecertificaten (de vakdocent bezoekt bijvoorbeeld het stagebedrijf voor het behalen van het certificaat), ervoor zorgen dat opdrachten in praktijklessen aansluiten op de stageplek, vragen vanuit de stage meenemen in de les (faciliteren specifieke leerbehoefte). Andere verantwoordelijkheden die een enkele keer zijn genoemd:

- De stagebegeleider van de afdeling helpen bij het vinden van een stageplek passend bij het profiel van de leerling.
- Soms mee op bedrijfsbezoek bij nieuwe bedrijven (zodat hier op ingespeeld kan worden).
- Bij gebrek aan een stageplek kan een vakdocent soms een stageplek bij het praktijkvak aanbieden.

Meerdere pro-afdelingen geven aan dat vakdocenten weten wat er van ze verwacht wordt rondom stages door de korte lijntjes en informeel overleg op afdeling. Eén onderzochte afdeling geeft aan dat er een aparte taakomschrijving

is voor vakdocenten en hun rol bij stages. Een andere afdeling geeft aan dat vakdocenten weten wat hun verantwoordelijkheid is vanuit de vereisten voor branchecertificaten: het halen hiervan wordt goed voorbereid. Een vereiste is bijvoorbeeld dat de praktijkvakken goed aansluiten op de stageplek/ praktijk.

5.2.4 *Omvang en opbouw van de stage*

Bij pro-afdelingen is er een duidelijke opbouw te zien in de stages vanaf de onderbouw. In leerjaar 1 en 2 zijn vaak meeloopdagen en interne stages (stages binnen de afdeling, denk aan schoonmaak, balie-activiteiten, catering, etc.). Soms wordt er in leerjaar 2 al gewerkt met begeleide stages, een arbeidstrainingscentrum (een door de afdeling gecreëerde werksetting, intern of op een externe locatie) of groepsstages. De invulling in leerjaar 3 verschilt wat:

- sommige afdelingen werken al met één dag/ twee dagen externe stage;
- andere afdelingen beginnen het jaar met één dag per week begeleide stage en daarna een externe stage of bieden het hele afdelingjaar de begeleide stage aan;
- er is ook een afdeling die in het derde leerjaar geen stages heeft.

De meeste afdelingen bieden in leerjaar 4 minimaal twee dagen externe stage aan. Er is één afdeling die in leerjaar 4 een halve dag per week met een leerwerkbedrijf werkt (en nog geen individuele externe stages). In leerjaar 5 wordt de stage uitgebreid naar drie of vier dagen per week. Bij één afdeling tot vijf dagen per week. Ook hier is er één afdeling (dezelfde als hierboven beschreven) die voor een langzamere opbouw kiest: in leerjaar 5 volgen leerlingen hier twee dagen stage per week. Ongeveer de helft van de onderzochte afdelingen werkt met een zesde leerjaar en daarin worden de stage uren verder opgehoogd. Meerdere afdelingen beschrijven het uitstroomperspectief van de leerling (doorleren, arbeid, beschutte arbeid/ dagbesteding) en eventueel het doelgroepregister⁸ en contact met gemeente en UWV als "eindstation" van de stage: het moet duidelijk zijn wat de leerling nodig heeft (bijvoorbeeld aan begeleiding en type werkplek) voor zijn vervolgstappen in de maatschappij.

5.2.5 *Afspraken en contracten rondom stage*

Alle leerlingen hebben een ondertekend stagecontract, conform de wettelijke vereisten. Voor entree-leerlingen hebben afdelingen een samenwerkingsovereenkomst met mbo. Voor stage zijn er vereisten zoals een verplicht aantal klokuren en bij een door SBB erkend stagebedrijf stagelopen. Afdelingen stellen verschillende eisen aan de stage. Een aantal dat terugkomt is: geen stage bij familie, stageplek binnen een bepaalde afstand van de afdeling, niet een stage die teveel lijkt op een eerdere stage.

5.2.6 *Inhoud van de stage*

Voor het bespreken van de inhoud van de externe stage in de bovenbouw van praktijkonderwijs maken we onderscheid in de voorbereiding op de stage, de uitvoering van de stage (inclusief de begeleiding hierbij) en de afronding van de stage. De belangrijkste onderdelen (activiteiten, afspraken) gedurende deze fases worden genoemd.

⁸ In het doelgroepregister staan mensen met een arbeidsbeperking. Zij hebben vaak moeite met het vinden van een baan. Opname in het doelgroepregister kan de kans op werk vergroten.

NB. Deze subparagraaf richt zich (evenals bovenstaande subparagrafen) op het stagebeleid: wat is de inhoud van de stage volgens het stagebeleid. Het gaat hier dus niet om de praktijk: de daadwerkelijke uitvoering van het beleid. De uitvoering van het beleid wordt besproken in hoofdstuk 6, bij de beantwoording van deelvraag 2.

Voorbereiding

De voorbereiding op de externe stage gebeurt al vanaf de onderbouw, onder andere middels interne stages. De stagebegeleiders van de afdeling hebben een belangrijke rol in de voorbereiding van leerlingen op externe stages; bijvoorbeeld in het informeren van leerlingen en bij het vinden van een passende stageplek. De afdeling is (eind)verantwoordelijk voor het vinden van een stageplek voor de leerling. Meerdere afdelingen geven aan dat ook de leerling verantwoordelijk is, en bijvoorbeeld het eerste initiatief neemt voor het vinden van een plek. Sommige afdelingen werken met een stagebureau/ expertteam dat hier expliciet voor verantwoordelijk is.

Uitvoering/ begeleiding

De begeleiding vanuit afdeling omvat onder andere het volgende:

- Iedere 4-6 weken is de stagebegeleider van de afdeling op de stageplek aanwezig. Dit is maatwerk: de frequentie vindt plaats op basis van de behoefte van de leerling en type stage. Het stagebezoek kan ook onaangekondigd. Tijdens het stagebezoek wordt een gesprek gevoerd (soms als tussentijdse evaluatie) met de leerling en de praktijkbegeleider. Het stageboekje met opdrachten en de aftekenlijst met gewerkte uren kan erbij worden gepakt. Het gesprek kan worden gevoerd op basis van de lijst met arbeidscompetenties.
- Op afdeling spreken stagebegeleiders (en mentoren) leerlingen over de stage (korte lijntjes).
- Indien nodig wordt er een andere stageplek gevonden/ vervangend programma aangeboden voor leerlingen.

Op de stageplek is een praktijkbegeleider (de persoon kan wisselen), die dagelijks instructies geeft. Deze begeleider geeft in ieder geval feedback aan de leerling tijdens voortgangsgesprekken/ tussentijdse evaluaties (o.b.v. een competentielijst).

Afronding

Bij de onderzochte pro-afdelingen zien we dat leerlingen worden betrokken bij de beoordeling⁹. Dit gebeurt op verschillende manieren. Een enkele afdeling laat leerlingen, naast de praktijkbegeleider, ook zelf de lijst met competenties invullen en hebben hier dan een gesprek over met de leerling, stagebegeleider van de afdeling en praktijkbegeleider. Andere afdelingen kiezen ervoor om tijdens het eindgesprek met de leerling, stagebegeleider van de afdeling en praktijkbegeleider gezamenlijk het beoordelingsformulier in te vullen. Bij deze manier van werken is voor ons niet altijd duidelijk hoe de beoordeling precies tot stand komt (wegen alle perspectieven even zwaar, wat als de beelden verschillen, etc.). Er is één onderzochte afdeling waar we geen betrokkenheid van leerlingen bij de beoordeling van de stage zien. Deze afdeling geeft aan hier

⁹ Dit wordt door afdelingen ook geregeld als een verbeterpunt opgevoerd: ze willen leerlingen juist méér bij de beoordeling betrekken. Hier liggen dus nog kansen.

wel naar toe te willen werken.

Alle onderzochte afdelingen werken met een eindgesprek met de leerling, stagebegeleider van de afdeling en praktijkbegeleider. Bij sommige afdelingen is dit een redelijk gestructureerd gesprek (bijvoorbeeld het invullen van de competentielijst, zie ook 6.2), bij andere afdelingen is dit een losser gesprek waarbij niet alle punten (cq. competenties) aan de orde hoeven te komen. Verschillende afdelingen noemen ook de tussentijdse ('kleinere') beoordelingen die bij stages plaatsvinden (bijvoorbeeld één keer in de vier weken). Bij alle onderzochte afdelingen weegt het oordeel van de praktijkbegeleider mee bij de beoordeling. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van competentielijsten. Er zijn veel verschillende competentielijsten (en beoordelingsschalen); dit verschil is zowel tussen als binnen (verschillen tussen leerjaren bijvoorbeeld) afdelingen te zien. Een voorbeeld van verschillende lijsten binnen de afdeling is bijvoorbeeld dat er voor entree-leerlingen een andere lijst is dan voor andere pro-leerlingen, een verschil per uitstroomperspectief dus. Soms zit er een weloverwogen gedachte achter het gebruik van verschillende lijsten. Bijvoorbeeld een opbouw in leerjaren: elk leerjaar er een of meerdere competenties bij. Op deze manier worden de competenties voor leerlingen herkenbaar en is er sprake van een doorlopende leerlijn. Sommige afdelingengroepen/ besturen proberen de lijst meer uniform te krijgen door alle afdelingen met dezelfde competentielijst te laten werken. We zijn ook een afdeling tegen gekomen die de competentielijst van het mbo heeft overgenomen.

Meerdere afdelingen noemen als onderdeel van de stage afronding, de aftekenlijst van de stage uren. Een enkele afdeling werkt met stageopdrachten. Bijvoorbeeld het maken van een stageverslag. Of: de leerling moet een taak kiezen, deze uitvoeren en hier op reflecteren, en vervolgens beoordeelt de praktijkbegeleider deze taak. Het is niet helemaal duidelijk hoe deze elementen meewegen in de beoordeling van de stage.

Een systematische en gedegen evaluatie lijkt geen onderdeel te zijn van de afronding van de stage bij pro-afdelingen.

Entree-leerlingen hebben te maken met extra vereisten als het gaat om de afronding van hun stage en hun opleiding (denk aan verplicht aantal stage uren en Proeve van Bekwaamheid).

6 Resultaten Deelvraag 2: De praktijk

Wat doen afdelingen in de praktijk op het gebied van stages?

In dit hoofdstuk gaan we in op de uitkomsten van deelvraag 2. We beschrijven de uitvoering van stagebeleid van de onderzochte afdelingen. Hoe verloopt het stageproces in de praktijk? Ook hier maken we onderscheid in de voorbereiding op de stage, de uitvoering van de stage en de afronding van de stage. Om inzicht te krijgen in het stageproces hebben we gesprekken gevoerd met onder andere stagecoördinatoren, stagebegeleiders van de afdeling, stageaanbieders en praktijkbegeleiders, mentoren, docenten en leerlingen. Ook hebben we stageplekken bezocht.

6.1 Stageproces in de praktijk bij de onderzochte vmbo afdelingen

6.1.1 *Vorbereiding op de stage*

Als het gaat om de voorbereiding van leerlingen op de stage dan zijn verschillende elementen van belang: het informeren van leerlingen over de stage, het vinden van een stageplek en het contact met stagebedrijven. Deze onderdelen worden hieronder besproken. We sluiten af met een reflectie van stagebegeleiders en leerlingen op de voorbereiding op stages: hoe tevreden zijn ze over dit onderdeel van het stageproces?

Het informeren van de leerling over de stage

Leerlingen worden op alle bezochte afdelingen voorbereid op de stageperiode. Bij de meeste afdelingen gebeurt dit middels aandacht voor de stages in de reguliere les. Bij meerdere afdelingen worden leerlingen ook schriftelijk geïnformeerd. Andere manieren om leerlingen voor te bereiden op de stage zijn: een aparte informatie bijeenkomst, specifieke trainingen (bijvoorbeeld verwerkt in een themawEEK), en/ of een bedrijvenmarkt.

De leerlingen van de onderzochte afdelingen zijn bekend met het doel van de stage. Ze vinden het lopen van stage belangrijk. Leerlingen noemen als doel van de stage: leren in praktijk, ervaring opdoen (sociale vaardigheden, op tijd komen, gehoorzamen, initiatief tonen, leren solliciteren), oriënteren op wat je als beroep en/of vervolgoopleiding wilt. Er geeft ook een leerling aan dat stage lopen belangrijk is omdat het een afdelingvereiste is; anders kun je niet op voor je examen. De meeste afdelingen werken niet met persoonlijke leerdoelen voor leerlingen tijdens de stageperiode. Het gaat met name om de algemene stagedoelen (bijv. ontdekken wat je leuk vindt).

Het vinden van stageplekken/ stagebedrijven

Bij de onderzochte vmbo-afdelingen is de afdeling samen met de leerling verantwoordelijk voor het vinden van een stageplek. In de praktijk lukt het leerlingen, volgens afdeling en leerlingen, vaak zelf om een stageplek te vinden (met inzet van het eigen netwerk: familie, kennissen, andere leerlingen of bijvoorbeeld via de bedrijvendag van de afdeling). Als het vinden van een plek niet lukt, dan helpt vaak de stagecoördinator (soms de stagebegeleider) de leerling. Dit kan zijn met het geven van tips, het helpen met bellen/ mee op gesprek gaan of door een bedrijf aan te dragen vanuit het eigen netwerk/

bestand. Eén afdeling geeft aan dat als dat allemaal niet werkt er intern stage gelopen kan worden.

We hebben ook met stagebedrijven gesproken. Zij geven op hun beurt aan dat ze worden benaderd door bijvoorbeeld leerlingen, de afdeling (bijv. schoolleiding, stagecoördinator, vakdocenten) en/of de ondernemersvereniging. Op de vraag welke eisen stageaanbieders aan stagairs stellen wordt wisselend geantwoord. Van aanbieders die eigenlijk alle leerlingen wel aannemen (mits er plek en tijd voor begeleiding is, en de leerling komt opdagen) tot aanbieders die kritischer kijken. Er wordt dan bijvoorbeeld gekeken naar: arbeidsethos, verantwoordelijk en serieus opstellen, iets willen leren, respect voor klanten, motivatie, er echt zin in hebben, interesse in de beroepstak, en sociale vaardigheden (iemand aankijken bijvoorbeeld).

Alle onderzochte afdelingen geven aan dat de match tussen leerling en stageplek tot stand komt op basis van de interesse van de leerling. Een aantal afdelingen geeft aan dat beschikbaarheid van stageplekken en het profiel van de leerling een rol speelt bij de match. Er is één afdeling waarbij de match mede gebeurt op basis van het netwerk van de leerling. Wat opvalt is dat enkele leerlingen stage volgen op het adres waar ze een bijbaantje hebben, of bij familie (ook als dit van de afdeling niet mag). De meeste stageplekken sluiten 'enigszins' aan op de profielkeuze van de leerling. Soms is er geen plek in de gewenste sector (behorend bij het profiel) of kiest de leerling bewust (wil bijvoorbeeld samen met vrienden stage lopen of juist een ander profiel onderzoeken) of noodgedwongen (te laat begonnen met zoeken) voor een stageplek die minder passend is bij zijn of haar profiel.

Contact met het stagebedrijf voorafgaand aan de stage

De onderzochte vmbo-afdelingen hebben in principe geen contact met het stagebedrijf voorafgaand aan de stage (hooguit middels een brief). De leerling heeft voorafgaand aan de stage wel contact met de stageaanbieder. Bijvoorbeeld middels een kennismakingsgesprek en/of sollicitatie. De leerling neemt dan het stagecontract en een begeleidende brief/ stageboekje mee. Eén afdeling geeft aan dat de stagecoördinator bij alle nieuwe stagebedrijven zelf het bedrijf voorafgaand aan de stage bezoekt (het bedrijf checkt op geschiktheid en informeert over de regels e.d.). Een aantal andere afdelingen geeft aan dat veel bedrijven al bekend zijn met de stages vanuit eerdere ervaringen en/of de stagemarkt.

Wat opvalt is dat niet alle afdelingen het doel van de stage met de stageaanbieders bespreken.

Tevredenheid over de voorbereiding op stages

De stagebegeleiders van de afdeling zijn overwegend positief over de voorbereiding van leerlingen op stages. Als prettig wordt bijvoorbeeld ervaren: houvast door een stageboekje, duidelijke structuur/ helder proces, ondersteund vanuit LOB (bijv. themaweken, oefenen met cv schrijven, etc.), dat begeleiders zelf kiezen welke leerlingen ze begeleiden. Een afdeling die minder tevreden was heeft naar aanleiding hiervan de voorbereiding op de stage in de tijd meer naar voren gehaald, zodat leerlingen voldoende gelegenheid hebben om een stageplek te vinden.

Ook leerlingen zijn tevreden over de voorbereiding op de stage. Ze noemen als positieve elementen:

- Duidelijk wat er verwacht wordt (wat, wanneer, lijst met data, etc.)
- Voorbereiding is op tijd, genoeg tijd voor vinden van een plek
- Stageboekje als houvast
- Duidelijke toelichting door mentor (bijvoorbeeld aan de hand van een standaard presentatie, gemaakt door stage- of LOB-coördinator)
- Hulp wanneer nodig, contact met mentor is goed

Op een aantal afdelingen geven leerlingen aan dat mentoren verschillen in hoe ze de stage voorbereiden met hen.

6.1.2 *Uitvoering van de stage*

Voor de uitvoering van de stage zijn onder meer de volgende onderdelen van belang: het verloop van de stage zelf, de begeleiding gedurende de stage zowel door de afdeling als door het stagebedrijf, het contact tussen de afdeling en het stagebedrijf gedurende de stage. Deze onderdelen komen hieronder aan bod, waarbij tevens de tevredenheid van betrokkenen met deze onderdelen besproken wordt.

Verloop van de stage

Bij de meeste stageplekken wordt geprobeerd de stagiair verschillende facetten van het werk te laten zien/ ervaren en aan te sluiten bij de interesses van de leerling. Eén stageaanbieder geeft aan dat ze op de eerste stagedag altijd starten met een rondleiding door en presentatie van het bedrijf. Verschillende stageaanbieders en leerlingen noemen het belang van werkkleding, of net zoals de rest van het personeel een badge op krijgen. Dit zorgt direct voor een gevoel van erbij horen.

De stageaanbieder kijkt zelf wat de stagiair precies aan werkzaamheden gaat doen. Hierbij valt op dat verschillende stageaanbieders, hier verschillende overwegingen hebben. Overwegingen die genoemd worden:

- Werkzaamheden met een opbouw (laten kijken, samen doen, eventueel zelfstandig doen)
- Aansluiten bij de leerdoelen van de leerling (bijvoorbeeld spreken in openbaar)
- Aansluiten bij de interesse van de leerling
- Werkethiek meegeven
- Laten aansluiten bij personeelsmomenten
- Kennis laten maken met meerdere facetten van het werk (goed beeld van de beroepspraktijk)
- Voldoende werkzaamheden
- Voldoende tijd voor werken aan stageboekje
- Een fijne werkplek

Alle stageaanbieders binnen de onderzochte afdelingen bieden leerlingen gedurende de stage de ruimte om aan het stageboekje en de opdrachten te werken. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt wel bij de leerling. Zo benoemt een stageaanbieder dat hij niet wist dat de leerling/stagiair een presentatie moest maken, anders had hij hierbij eventueel kunnen helpen. Er is ook een afdeling waarbij de opdrachten in het stageboekje in samenspraak met het stagebedrijf worden gemaakt, zodat de opdrachten echt toegespitst zijn op de stageplek.

Als het gaat om de verbinding tussen het afdelingprogramma en de stage dan geven leerlingen vooral voorbeelden van iets wat op afdeling geleerd is en wat ze

in de praktijk kunnen toepassen. Bijvoorbeeld het werken met een kassa (school heeft een oefenwinkel) of het schrijven van een sollicitatiebrief (vak Nederlands). Voorbeelden van hoe leervragen en ervaringen vanuit de stage een plek krijgen in het afdelingprogramma weten leerlingen niet te geven. Leerlingen geven aan op stage vooral veel te leren op sociaal vlak.

Begeleiding gedurende de stage door de afdeling

De begeleiding vanuit afdeling bij stages bevat in de praktijk de volgende drie onderdelen (overeenkomstig met het stagebeleid):

1. Telefonisch contact tussen de stagebegeleider van de afdeling en het stagebedrijf (aan het begin van de stage --> tijdens de eerste week);
2. Het afleggen van een stagebezoek. Bijvoorbeeld in de vorm van een gesprek tussen leerling, stagebegeleider van de afdeling en praktijkbegeleider. Bij veel afdelingen gebeurt dit één tot drie keer, ook afhankelijk van het soort stage;
3. Tussentijds contact bij problemen (maatwerk).

Voor veel leerlingen betekent dit dat het stagebezoek het belangrijkste (en vaak het enige) contact over de stage met iemand van de afdeling is. Dit is vaak in leerjaar 3 het geval, in leerjaar 4 kan dit anders zijn. In leerjaar 4 is stage soms ook een gespreksonderwerp tijdens de praktijklessen op afdeling of in mentorgesprekken. Een aantal leerlingen geeft nog aan dat het per profiel en per mentor kan verschillen, de mate waarin over de stage wordt gesproken. Leerlingen voelen zich over het algemeen gehoord door de stagebegeleider van de afdeling. Bijvoorbeeld: ik had problemen met mijn praktijkbegeleider, mijn stagebegeleider van de afdeling heeft dat toen opgelost. Of: ik moest te veel uren maken, in overleg met mijn stagebegeleider van de afdeling heb ik dat zelf toen zelf op mijn stageplek opgelost.

Bij blokstages in het derde leerjaar wordt de stageplek één keer bezocht door de afdeling. Bij lintstages in het vierde leerjaar (bij één afdeling ook in het derde leerjaar) gaan de meeste afdelingen twee keer op stagebezoek, een enkele drie keer (zie ook onderzoeksvraag 1). Wat opvalt is dat het in de praktijk anders kan lopen. Zo geeft een afdeling aan dat als een bezoek op locatie lastig is er gekozen wordt voor telefonisch contact. Een andere afdeling geeft aan dat door wisselingen in het personeel dit jaar niet alle stagebezoeken hebben plaatsgevonden. Dit beeld wordt bevestigd door leerlingen. Als we vragen aan leerlingen of er daadwerkelijk een stagebezoek plaatsvindt (bij alle afdelingen is dit de afspraak), dan ontstaat er een wisselend beeld. Bij een groot aantal afdelingen vindt deze volgens de leerlingen inderdaad plaats, maar bij een aantal afdelingen vindt deze niet of telefonisch plaats. Het gesprek bij het bezoek is volgens leerlingen vooral informeel van aard. Er wordt geïnformeerd naar de werkzaamheden, hoe het gaat, of de leerling ergens tegenaan loopt. Er worden volgens leerlingen geen afspraken genoteerd. Leerlingen waarderen het stagebezoek wisselend. Zo geeft een leerling aan "stagelopen vraagt veel verantwoordelijkheid, een controle hierop op is dan op zijn plek". Andere leerlingen zijn negatiever: "ik heb weinig uit het bezoek gehaald", "de begeleider is 5 minuten langs geweest en heeft drie vragen gesteld".

Stagebegeleiders van de afdeling zijn wisselend tevreden over de begeleiding bij stages. Degenen die tevreden zijn geven bijvoorbeeld aan: "je krijgt een ander beeld van de leerling", "je ziet leerlingen stralen", "je bent goed in staat om in te

grijpen als dat nodig is". Een aantal afdelingen wijst erop dat de begeleiding met name gebeurt door de praktijkbegeleider. Meerdere stagebegeleiders van de afdeling geven aan dat ze te weinig tijd krijgen om de juiste begeleiding te kunnen bieden (zie ook onderzoeksvraag 4; facilitering). Ze kunnen bijvoorbeeld niet overal op stagegesprek of een goed inhoudelijk gesprek met de leerling voeren (bijvoorbeeld omdat zij een gesprek op de werkvloer van de garage moeten voeren). Er is ook een afdeling die aangeeft dat de verwachtingen rondom de begeleiding onduidelijk zijn en dat begeleiders het verschillend aanpakken. Leerlingen zijn overwegend tevreden over de begeleiding vanuit afdeling bij hun stage (bijvoorbeeld over de persoonlijke aandacht die ze krijgen en als het niet goed gaat dat je goed wordt geholpen). Bij één onderzochte afdeling zijn leerlingen kritischer, dit komt met name omdat de stagebegeleider van de afdeling nooit langs is geweest.

Begeleiding gedurende de stage door de stageaanbieder/ praktijkbegeleider

Soms is de stageaanbieder ook de praktijkbegeleider, maar dit kan ook iemand anders zijn. De stageaanbieder is dan degene die de stageovereenkomst tekent en ervoor zorgt dat een praktijkbegeleider de dagelijkse begeleiding op zich neemt. Bij sommige bedrijven is dit een vaste begeleider, maar niet overal. Soms is het de stageaanbieder die de beoordeling van de leerling invult in plaats van de praktijkbegeleider. Als het over de precieze invulling/ begeleiding gaat dan wordt aangegeven dat dit 'naar eigen inzicht' gebeurt.

Stageaanbieders zien de volgende rol(len) weggelegd voor de praktijkbegeleiders: vervullen van een voorbeeldrol, "tijdelijke opvoeder", op achtergrond aanwezig, veel laten zien, leerlingen meenemen, laten meekijken, samen doen, indien mogelijk zelfstandig laten werken, direct feedback geven, in overleg met de leerling de precieze werkzaamheden invullen.

Leerlingen hebben een wisselende ervaring met hoe de begeleiding door het stagebedrijf wordt ingevuld. Zowel in vorm (vaste of wisselde begeleiders) als aanpak: begeleiders die aansturen en zelfstandig laten werken combineren, begeleiders die je veel laten meekijken en soms iets laten oppakken, begeleiders die "je aan je lot overlaten", begeleiders die goed uitleggen en vragen stellen, begeleiders die je iets laten doen zonder uitleg. Bij sommige afdelingen moeten leerlingen in het kader van de opdrachten in het stageboekje actief feedback ophalen bij de praktijkbegeleider en/of iedere dag een logboek invullen en deze laten paraferen door hem/haar. Eventuele afspraken tussen stagiair en stageaanbieder/ praktijkbegeleiders worden bij de meeste stageplekken niet opgeschreven. Leerlingen voelen zich – in het contact met de praktijkbegeleider – gehoord ("begeleiders helpen je"). Ook geeft een leerling het voorbeeld dat ze meer verantwoordelijkheid wilde en deze ook kreeg.

Leerlingen vertellen dat het contact met de praktijkbegeleider zich vooral richt op:

- praktische invulling van de stage (legt uit wat je moet doen, stuurt je aan, neemt je mee)
- gewenste (beroeps)houding
- hulp indien nodig, geven van tips
- (tussentijds) gesprek over hoe het gaat

Contact met het stagebedrijf door de afdeling tijdens de stage

Tijdens de stage wisselt de mate van contact tussen de afdeling en de stagebedrijven: van minimaal contact – alleen per mail en als het nodig is – tot het contact zoals in veel stagebeleid is geschetst (1x bellen, 1x op bezoek, tussentijds indien nodig), met eventueel nog meer contact (“de begeleider komt vaker bij het bedrijf”, “er is een groepsapp met de afdeling en stagebedrijf en praktijkbegeleiders”, “er zijn meerdere voorgesprekken geweest”). Of dit voldoende contact is wordt wisselend beoordeeld door stagebedrijven (van sober tot voldoende en goed). Twee stageaanbieders voor dezelfde afdeling geven aan nog kansen voor verbetering te zien: graag zouden ze willen weten hoe de afronding van de stage van de door hun begeleide stagiair op afdeling verder is verlopen en de wens om een ‘vrienden van’ netwerk te starten tussen het bedrijfsleven en de afdeling. Er is een stageaanbieder juist zeer tevreden over het contact met de afdeling vanwege de korte lijntjes (stagebegeleider van de afdeling komt geregeld bij het stagebedrijf). Er is ook een stageaanbieder minder tevreden: er is beperkt contact, het bedrijf zou graag meer afstemmen over de inhoud van de stage.

6.1.3 *Afronding van de stage*

Voor de afronding van de stage bespreken we de beoordeling van de stage en de evaluatie van de stage. Ook gaan we in op de tevredenheid van betrokkenen over de afronding van de stage.

Beoordeling van de stage/ stagiair

Bij de onderzochte vmbo-afdelingen bestaat de afronding van de stage bijvoorbeeld uit: het maken van de opdrachten in het stageboekje (en het inleveren hiervan), een beoordeling van de praktijkbegeleider (bij één afdeling is dit een zelfevaluatie van de leerling) en bij de helft van de onderzochte afdelingen het verzorgen van een presentatie over de stage (met beoordeling van de stagebegeleider van de afdeling/ vakdocent). Bij sommige afdelingen verloopt de beoordeling door de praktijkbegeleider wat anders: het is dan een eindgesprek waarbij de stagebegeleider van de afdeling en praktijkbegeleider gezamenlijk tot een beoordeling komen aan de hand van een vast format. Bij een aantal afdelingen wordt de urenregistratie nog expliciet genoemd, of het tijdig inleveren van stukken. Bij één afdeling verzorgt de stagecoördinator de eindbeoordeling (op basis van de verschillende deel beoordelingen/ randvoorwaarden). Bij één afdeling bestaat de afronding van de stage in leerjaar 4 uit een stageverslag.

De meeste onderzochte afdelingen werken met een beoordelingsformulier. Bij één afdeling wordt aangegeven dat er binnen de afdeling verschillende formulieren en beoordelingen in omloop zijn en dat dit de aandacht heeft.

Beoordelingscriteria die door vmbo-afdelingen worden gebruikt zijn:

- arbeidscompetenties, werkhouding (beoordeling door de praktijkbegeleider)
- kwaliteit stageverslag
- opdrachten gemaakt uit stageboek
- op tijd inleveren stageboek
- kwaliteit eindpresentatie
- inspanning

Soms bestaat de eindbeoordeling van de stage alleen uit de beoordeling van competenties. Soms bestaat het uit meerdere van bovenstaande onderdelen.

Afdelingen hanteren verschillende competentielijsten. In veel gevallen bevatten deze lijsten de volgende onderdelen: werkhouding/inzet, verantwoordelijkheid, sociale vaardigheden en leren en reflecteren. De subcategorieën en de precieze ordening (waar valt een bepaalde competentie onder) verschillen per afdeling. Voorbeelden van veelvoorkomende competenties zijn: inzet tonen, afspraken nakomen, vragen stellen, met feedback kunnen omgaan, werkhouding, werktempo, initiatief nemen, verzorging. Competenties zijn nauwelijks sectorspecifiek. Ze zijn generiek, met een vrij summatief karakter. Het aantal te beoordelen competenties verschilt in de onderzochte competentielijsten van 5 tot 30. Op sommige afdelingen zijn de competenties duidelijk geformuleerd, bijvoorbeeld met behulp van verduidelijkende vragen. Dit is niet op alle afdelingen het geval. Er zijn bijvoorbeeld ook competenties die multi-interpretabel zijn of die uit meerdere competenties bestaan. De competentielijsten bevatten ook open ruimtes, de mate waarin dit gebeurt verschilt per afdeling. Soms is er bij elke competentie(gebied) ruimte om een opmerking te plaatsen, soms enkel een open ruimte voor een opmerking over de gehele competentielijst/beoordeling. In een enkel geval zijn er specifieke open vragen, bijvoorbeeld 'tips en tops' voor de leerling. Er zijn veel verschillende antwoordschalen bij de competentielijsten. Wat – op basis van de formulieren – meermaals onduidelijk is, is wat er van een leerling op dit niveau verwacht mag worden en hoe er met de antwoord categorieën wordt omgegaan. Wanneer wordt bijvoorbeeld de score 6 of een 7 gegeven? Dit werd tijdens het onderzoek ook door een praktijkbegeleider genoemd: deze persoon wist wat hij van een mbo stagiair kon verwachten, maar niet van een vmbo stagiair. De competenties worden in ieder geval beoordeeld door de praktijkbegeleider, in een aantal gevallen in samenspraak met de leerling. Een aantal afdelingen laat leerlingen ook zichzelf beoordelen. Opvallend is dat de te beoordelen competenties in de lijst die de praktijkbegeleider gebruikt op sommige afdelingen verschilt van die van de leerling.

Verschillende afdelingen stellen eisen aan de eindpresentatie. Denk aan: een beschrijving van het stagebedrijf, motivatie, verloop van de stage en een zelfbeoordeling. Soms zijn er ook vormvereisten, zoals het gebruik van foto's van de stageplek.

De beoordelingscriteria voor de stage zijn voor leerlingen helder. Ook weten ze door wie ze beoordeeld worden. Dit staat in het stageboekje of de beoordelingslijst die van tevoren is gedeeld. Leerlingen melden dat de beoordeling op de afgesproken wijze gebeurt. Ze geven daarbij aan dat als je alles netjes maakt en/of inzet toont je het eigenlijk altijd wel haalt. Een enkele leerling geeft aan dat je stage moet hebben gelopen, maar dat er verder geen beoordeling plaatsvindt. De meeste afdelingen werken met een eindbeoordeling onvoldoende/voldoende/goed (of een variant hierop), een aantal afdelingen met cijfers. Een aantal afdelingen geeft aan dat het met name om de inspanning gaat en dat de beoordeling zelf meer als formaliteit wordt gezien. Op sommige afdelingen is onduidelijk welke consequentie er zit aan het behalen van een onvoldoende. Een afdeling geeft aan dat als er te weinig stage-uren zijn gelopen of een onvoldoende is behaald de leerling wel op kan voor het examen, maar geen stagecertificaat behaalt. Andere afdelingen geven aan dat een onvoldoende niet vaak voorkomt, omdat dan al eerder wordt bijgestuurd.

Als het gaat om de afronding en beoordeling van de stage dan valt een aantal zaken op. Zo weten stageaanbieders bijvoorbeeld niet hoe hun beoordeling

meeweegt in de totale beoordeling (en of er nog andere onderdelen zijn). Sommige stageaanbieders vinden dit prima, anderen jammer. Er zijn ook stageaanbieders die aangeven dat met het aflopen van de stageperiode de stage eenvoudigweg afgerond is (zonder een bepaalde activiteit/ handeling te verrichten). Verder valt op dat de meeste afdelingen aangeven dat er niet met leerlingen wordt gesproken over het behalen van de (algemene) stagedoelen. Dit gebeurt hooguit impliciet bij een tussentijds overleg/ het bespreken van de competentielijst. In de analyse van de stageboekjes zien we ook weinig aandacht voor reflectieve opdrachten, opdrachten die duidelijk in verband staan met de doelstellingen van de stage en het toepassen van praktijkvaardigheden in de stage.

Evaluatie van de stage

Naast de beoordeling van de stage/ stagiair zou er bij de afronding van de stage ook teruggekeken kunnen worden op de gehele stage en het stageproces, bijvoorbeeld in de vorm van een evaluatie. Uit het onderzoek blijkt dat leerlingen meestal niet of niet formeel worden gevraagd naar hoe ze de totale stage en het proces/ de organisatie eromheen hebben ervaren. Zie ook paragraaf 4.1.

Tevredenheid over de afronding van de stage

Leerlingen zijn over het algemeen tevreden over de afronding van hun stage. Bij één afdeling zijn de leerlingen kritischer. Zo weet de leerling niet goed hoe de blokstage wordt afgesloten; "als je klaar bent heb je het gehaald". Over de lintstage zeggen leerlingen van deze afdeling dat niet alle opdrachten uit het stageboekje zinvol vinden. Sommige opdrachten (zoals het interviewen van een collega) vinden ze storend om te moeten uitvoeren op de werkplek. Leerlingen die positief over de afronding van de stage zijn geven bijvoorbeeld aan dat de beoordeling duidelijk is.

Ook de stagebegeleiders van de afdeling zijn grotendeels tevreden over de afronding van de stage. Er wordt onder andere genoemd "fair en doeltreffend", "leerlingen hebben veel geleerd", "leerlingen moeten een presentatie verzorgen, maar de begeleiders krijgen de ruimte om dit naar eigen wens in te vullen", "het gaat vooral om ervaring opdoen en aan uren komen, en hier wordt ook echt op gestuurd". Er is ook een afdeling die aangeeft dat de afronding recent is veranderd en dit positief waardeert (meerdere mensen leveren nu bijvoorbeeld input voor de beoordeling). Eén afdeling heeft nog wel verbeterideeën: in leerjaar vier met een eindgesprek over stages werken en de eindpresentatie in het mentoruur, in plaats van bij het vak Nederlands.

6.2 Stageproces in de praktijk bij de onderzochte pro-afdelingen

6.2.1 Voorbereiding op de stage

Als het gaat om de voorbereiding van leerlingen op de stage dan zijn verschillende elementen van belang: het informeren van leerlingen over de stage, het vinden van een stageplek en het contact met stagebedrijven. Deze onderdelen worden hieronder besproken. De subparagraaf wordt afgesloten met een reflectie van stagebegeleiders en leerlingen op de voorbereiding op stages: hoe tevreden zijn ze over dit onderdeel van het stageproces?

Het informeren van de leerling over de stage

Leerlingen van de onderzochte pro-afdelingen worden voorbereid op de stageperiode (zie ook paragraaf 5.2). Er is een doorlopende leerlijn vanuit de onderbouw met interne stages. De stagebegeleiders van de afdeling voor de externe stage zijn onder meer verantwoordelijk voor een goede voorbereiding op de stage (o.a. zoeken van een stageplek en passende match, hulp bieden op maat) en het contact met het bedrijf (kennismaking vooraf, telefonisch contact, stagebezoeken).

Alle leerlingen weten het doel van hun externe stage. Leerlingen geven over het algemeen aan dat ze stage belangrijk vinden. Bijvoorbeeld omdat je erachter komt wat het werk inhoudt, wat je leuk vindt, je leert hoe je moet werken (hoe ga je met mensen om bijvoorbeeld), je straks een baan krijgt en je leert solliciteren. Een aantal leerlingen vindt het lastig om toe te lichten waarom een stage belangrijk is of ziet het belang ervan minder in (want "ik ga door met leren"). Een aantal leerlingen geeft aan dat ze tijdens de stage hun vrienden en het maken van grapjes missen. De stage is naar hun zeggen "serieus".

Het vinden van stageplekken/ stagebedrijven

Bij de onderzochte pro-afdelingen is de afdeling (eind)verantwoordelijk voor het vinden van een stageplek voor de leerling. In de praktijk is het geregeld een samenwerking tussen leerling en afdeling. De leerling of de afdeling kan de plek aandragen en er wordt samen kennisgemaakt met het bedrijf. De afdelingen beschikken over een uitgebreid netwerk en zetten zich flink in voor het vinden van de juiste stageplek voor iedere leerling. Afdelingen geven aan dat dit onder andere gebeurt op basis van de interesse van de leerling. Andere zaken die een rol spelen zijn: beschikbaarheid van de stageplek, profiel van de leerling, stagedoelen van de leerling en benodigde begeleiding van de leerling. Bij een plaatsingsstage is ook het uitstroomperspectief van de leerling van belang. Eén afdeling geeft aan dat de keuze voor een stageplek in de eerste leerjaren vrijer is dan in latere leerjaren (o.a. in verband met uitstroomperspectief). Afdelingen voor praktijkonderwijs zijn gewend om maatwerk te leveren. De afdelingen geven aan dat ze contacten hebben met een aantal bedrijven/ stageplekken waar 'lastiger' te plaatsen leerlingen een plek kunnen krijgen. Dat zijn bijvoorbeeld leerlingen die meer begeleiding nodig hebben. Leerlingen die later in pro zijn ingestroomd hebben niet altijd de voorbereiding op stages gehad en ook dat vraagt om maatwerk.

In gesprekken met leerlingen geven sommige leerlingen aan zelf de stageplek gevonden te hebben, anderen dat deze voor hun gevonden is (rekening houdend met hun voorkeur). Alle leerlingen krijgen hulp bij het kennismakingsgesprek, invullen van contract, e.d. Een aantal leerlingen geeft aan dat ze niet altijd de stageplek hebben die ze eigenlijk wilden. Bepaalde sectoren zijn lastig (zorg, beveiliging); daar komen ze niet binnen of hebben ze hulp van de afdeling bij nodig, soms mogen ze wettelijk ook heel weinig taken uitvoeren (kinderopvang) en wordt de plek dus minder geschikt bevonden voor een leerling. Een stageplek wordt ook wel eens afgekeurd als deze teveel lijkt op een eerdere stageplek. De meeste stagebedrijven die we gesproken hebben zijn door de afdeling benaderd met de vraag of er stage kan worden gelopen. Soms omdat het bedrijf goed aansluit bij de leerlingpopulatie en kan inspelen op de ondersteuningsbehoefte van de leerlingen. Het gaat volgens de gesprekspartners vaak om stagebedrijven die al heel lang met de afdeling samenwerken. Stageaanbieders geven aan dat ze in principe alle leerlingen een plek geven en dat ze vertrouwen hebben in de leerling die de afdeling voordraagt. Leerlingen

moeten wel iets willen leren, zin en een goede werkhouding hebben. Voorafgaand aan de stage bespreekt de afdeling de stagedoelen met de stageaanbieder.

Contact met het stagebedrijf door de afdeling voorafgaand aan de stage

Alle onderzochte pro-afdelingen geven aan over een uitgebreid bestand te beschikken met bedrijven/ instellingen waar stage gelopen kan worden. Vaak is hier al jarenlang contact mee. Bij de meeste afdelingen belt de stagecoördinator of de stagebegeleider van de afdeling met het bedrijf om een kennismakingsafspraak op locatie te maken. Tijdens deze kennismaking worden verwachtingen gedeeld. De meeste afdelingen zetten erg in op het informeren van stagebedrijven: wat kunnen deze leerlingen zonder overvraagd te worden en waarbij ze wel de gelegenheid wordt geboden om te leren. Soms is de leerling aanwezig bij het kennismakingsgesprek en wordt het als een soort 'sollicitatie' ingevuld. Er is extra aandacht voor het goed informeren van bedrijven en afstemmen van verwachtingen wanneer het een nieuw bedrijf is en of is aangedragen door de leerling zelf. Wanneer het een leerling in de uitstroombfase betreft met het uitstroomperspectief werk, dan wordt hier vooraf bij het bedrijf bij stil gestaan: "kan de leerling hier een baan krijgen? Zo niet, dan wordt vaak een andere stageplek gezocht voor deze leerling". In het contact met bedrijven noemen verschillende afdelingen noemen ook de acquisitie: het actief werven van nieuwe stageplekken.

Tevredenheid over de voorbereiding op stages

De schoolleiders en stagecoördinatoren zijn overwegend tevreden over de voorbereiding van leerlingen op stages. Als sterk punt wordt hier de doorgaande leerlijn/ duidelijke opbouw in stages genoemd van onderbouw naar bovenbouw, waar de ene stage de leerling voorbereidt op de andere stage. Een andere afdeling geeft aan tevreden te zijn over het maatwerk dat geleverd wordt. Er is ook een afdeling die nog kansen ziet als het gaat om de voorbereiding van leerlingen op de stage: het gaat dan onder andere om het verbeteren van de doorgaande lijn en om aandacht voor 'soft skills' van de leerlingen. De leerlingen zijn tevreden over de voorbereiding op de stage. Een leerling noemt als positief element dat ze de stage eerst één dag mogen uitproberen. Tevens wordt genoemd: helder wat er verwacht wordt, fijn dat je zelf de stageplek mag benaderen.

6.2.2

Uitvoering van de stage

Voor de uitvoering van de stage zijn onder meer de volgende onderdelen van belang: het verloop van de stage zelf, de begeleiding gedurende de stage zowel door de afdeling als door het stagebedrijf, het contact tussen de afdeling en het stagebedrijf gedurende de stage. Deze onderdelen komen hieronder aan bod, waarbij tevens de tevredenheid van betrokkenen met deze onderdelen besproken wordt.

Verloop van de stage

Bij pro-afdelingen werken stagiaires een lange periode mee in het bedrijf, vaak een heel afdelingjaar. Er wordt niet altijd gewerkt met een stageboekje met opdrachten, dit is soms bewust omdat niet alle leerlingen goed kunnen lezen en schrijven. Als deze er wel is dan bieden stagebedrijven ruimte voor de leerlingen om de opdrachten te maken.

Verbinding stage met overig afdelingprogramma

Als het gaat om de verbinding van de stage met het overige afdelingprogramma dan zien we meerdere voorbeelden van hoe het afdelingprogramma de leerling kan helpen op de stage. Zo behalen leerlingen branchecertificaten en diploma's op afdeling die nuttig zijn bij de stage (denk aan een schoonmaakcertificaat voor in de zorg of een heftruckcertificaat voor bij een distributie of bouwbedrijf). Voorbeelden de andere kant op (hoe het afdelingprogramma inspeelt op ervaringen vanuit de stage) worden minder genoemd. Soms kunnen leervragen van de stage besproken worden bij praktijkvakken, maar dit vraagt wel om assertiviteit van de leerling. Een voorbeeld dat genoemd wordt: bepaalde werkzaamheden oefenen bij het praktijkvak horeca of in de supermarkt van de afdeling. Er worden ook voorbeelden genoemd van hoe de stage en het afdelingprogramma flexibel op elkaar worden afgestemd: een leerling die op maandagen stage bij een kinderdagverblijf kan lopen, omdat ze het praktijkvak (zorg, waaronder luiers verschonen) – dat ook op maandagen wordt gegeven – al onder de knie had.

Begeleiding gedurende de stage door de afdeling

De begeleiding vanuit afdeling gedurende de stage krijgt vorm door stagebezoeken en tussentijds contact zowel formeel (bijvoorbeeld in hiervoor ingerichte gesprekken) als informeel (bijvoorbeeld in de wandelgang). Bij de stagebezoeken worden voortgangsgesprekken en (tussen)evaluaties gevoerd. Het aantal stagebezoeken varieert van minimaal drie tot maximaal tien bezoeken per jaar. In de minimale variant is er een kennismaking (nulmeting), voortgangsgesprek (1-meting) en een eindgesprek (beoordeling). In de praktijk komt het volgens gesprekspartners vaak neer op eens per vier of zes weken een stagebezoek, indien nodig vaker. In gesprek met leerlingen komt het woord 'maatwerk' vaak naar voren. Zo geven twee leerlingen van een afdeling aan dat bij de ene leerling de begeleider om de week langs komt, terwijl de entree-leerling zegt dat dit bij haar minder vaak is ("en dat is prima, want ik spreek mijn begeleider ook op afdeling"). De stagebegeleider heeft ook tussentijds contact met leerlingen, ouders en/of stagebedrijven als dit nodig is. Als er problemen zijn treedt de stagebegeleider op. Eventueel kan de stagebegeleider voor een vervangend programma zorgen. De stagebegeleider voert ook op afdeling reguliere gesprekken met de leerling over de stage. Daarnaast zijn er nog de informele contactmomenten op afdeling: het informeren in de les of de wandelgang hoe de stage was bijvoorbeeld. Dit gebeurt in ieder geval wekelijks. Als de stagebegeleider ook de mentor van de leerling is komt het vaak ter sprake.

Het gesprek met de leerling over de stage tijdens het stagebezoek richt zich vooral op hoe het gaat. Meerdere leerlingen geven aan dat er ook een competentielijst wordt langsgelopen. Begeleiders maken soms aantekeningen en er wordt op eerder gemaakte afspraken teruggekomen. Een leerling geeft aan dat er een nieuw leerdoel en bezoeksdatum voor de volgende keer wordt afgesproken tijdens het stagebezoek. Bij één van de onderzochte afdelingen geven leerlingen aan dat bij het stagebezoek ook aan de praktijkbegeleider wordt gevraagd hoe het gaat met de leerling op de stage en dat de stagemap (met opdrachten en urenregistratie) wordt ingekeken.

De stagebegeleiders van de afdelingen zijn tevreden over de leerlingbegeleiding. Onder andere over het maatwerk dat ze kunnen leveren. Ook wordt genoemd dat er goed zicht is op de leerling en de stageplek ("de lijntjes zijn kort").

Leerlingen zijn overwegend tevreden over de begeleiding van de afdeling bij hun stage en voelen zich gehoord. Zo zijn ze bijvoorbeeld tevreden over de persoonlijke aandacht die ze krijgen en dat als het niet goed gaat op de stage, je goed wordt geholpen. Ter illustratie: "ik kwam niet opdagen bij de stage (geen zin), in overleg met de afdeling begeleider heb ik nu een andere stageplek gevonden waar het wel goed gaat". De stageaanbieders zijn tevreden over het contact met de begeleiders vanuit afdeling; afdelingbegeleiders komen geregeld langs, de lijntjes zijn kort.

Begeleiding gedurende de stage door de stageaanbieder/ praktijkbegeleider

Ook bij pro-afdelingen kan de stageaanbieder de dagelijkse begeleider van de stagiair zijn. De stageaanbieder is bijvoorbeeld verantwoordelijk voor het maken van werkafspraken, het monitoren van deze afspraken, zorgen voor een dagelijkse begeleider (dit kan per dag wisselen) en de beoordeling van de leerling aan de hand van competenties. Eén van de stageaanbieders geeft aan hiervoor ook een opleiding te hebben gevolgd. Stageaanbieders geven aan dat de specifieke stagebegeleiding naar eigen inzicht wordt ingevuld, waarbij 1-op-1 begeleiding belangrijk is.

Stageaanbieders en praktijkbegeleiders vinden het de rol van de praktijkbegeleider om de leerling aan te sturen en opdrachten te geven. De praktijkbegeleider houdt de leerling in de gaten, helpt als het nodig is, geeft feedback en is aanspreekpunt bij problemen. Daarnaast heeft de begeleider een rol bij het beoordelen van de leerling (en het bespreken ervan met de leerling) en moeten er een aantal administratieve handelingen worden verricht (aftekenen urenregistratie, invullen onderdelen stagemap). De praktijkbegeleider kan inhoudelijke leerdoelen met de leerling opstellen.

In de praktijk betekent dit dat er altijd een praktijkbegeleider op de stageplek aanwezig is. Soms is dit niet de officiële begeleider, maar een collega. De praktijkbegeleiding is maatwerk. Zo kan een begeleider ervoor kiezen om een stagiair even op een rustiger plek te zetten, om juist meer of minder feedback te geven. Het gesprek met de stagiair over hoe het gaat gebeurt vaak met de stagebegeleider van de afdeling erbij en in de vorm van een voortgangs- of eindgesprek. Stageaanbieders en praktijkbegeleiders geven aan dat ze weinig noteren als het gaat om afspraken met stagiairs.

Leerlingen hebben wisselende ervaringen als het gaat om zich gehoord voelen in het contact met de praktijkbegeleider. Van "ik werd niet begeleid" tot "ze hielpen me echt en ik kon input geven". Met name in het begin is het voor leerlingen even zoeken wat ze kunnen doen tijdens de stage. Een aantal leerlingen geeft aan dat de praktijkbegeleider soms druk is of niet aanwezig is waardoor ze hun vragen niet kwijt kunnen. Dit bespreken ze dan met de stagebegeleider van de afdeling.

Contact met het stagebedrijf door de afdeling tijdens de stage

Het contact tussen afdeling en het stagebedrijf gedurende de stage bestaat uit de eerder beschreven stagebezoeken. Ander tussentijds contact kan naar behoefte plaatsvinden, eventueel ook door middel van telefonisch contact. De meeste afdelingen wijzen erop dat tussentijds contact altijd mogelijk is. Een afdeling geeft aan bewust te investeren in een warm contact met de bedrijven, ook juist als een stage minder goed loopt.

Stagebedrijven geven aan, gedurende de stage van de leerling, geregeld contact met de afdeling te hebben (periodieke bezoeken en telefonisch), en zijn hier tevreden over. Eén bedrijf dat geregeld leerlingen een plek biedt heeft de afspraak gemaakt dat het eerste contact c.q. de coördinatie via de stagecoördinator verloopt, daarna kunnen stagebegeleiders van de afdeling contact leggen.

6.2.3 *Afronding van de stage*

Voor de afronding van de stage bespreken we de beoordeling van de stage en de evaluatie van de stage. Ook gaan we in op de tevredenheid van betrokkenen over de afronding van de stage.

Beoordeling van de stage/ stagiair

Bij pro-afdelingen bestaat de afronding van de stage in ieder geval uit een eindgesprek met de leerling, praktijkbegeleider en stagebegeleider van de afdeling. Bij dit gesprek wordt gewerkt met een beoordelingsformulier met competenties. Vaak is deze lijst ook tussentijds ingevuld, en wordt die er bij het eindgesprek bij gepakt. Soms vullen zowel de leerling als de praktijkbegeleider de competentielijst in en wordt hierover het gesprek gevoerd. Bij (plaatsings)stages is het mogelijk dat leerlingen bij het eindgesprek een baan aangeboden krijgen, dit hebben we tijdens het onderzoek kunnen observeren. Naast het gesprek werken sommige afdelingen met stageopdrachten (bij een afdeling zijn deze geheel open en naar wens in te vullen door de stagebegeleider van de afdeling). Een aftekenlijst van stage-uren wordt ook door enkele afdelingen als onderdeel van de afronding genoemd.

Entree leerlingen ronden hun stage af met een Proeve van bekwaamheid. “De leerling voert dan een activiteit uit die door iemand anders wordt beoordeeld dan de begeleider. In principe slaagt de leerling altijd (je vraagt de Proeve aan als de leerling er klaar voor is). Het gaat meer om de Procedure dan om de vakkennis: de leerling gaat aan de slag met een taak, durft hulp en uitleg te vragen als hij die nodig heeft.”

Alle afdelingen werken bij de beoordeling met competentielijsten/competentiemeters¹⁰. De meest voorkomende zijn: samenwerken, communiceren (met collega's, klanten en afdeling), zelfstandig zijn en flexibiliteit tonen bij veranderingen. Zo goed als alle afdelingen betrekken ook de kwaliteit die de leerling levert bij de stage, bijvoorbeeld door te beoordelen in welke mate de leerling *nauwkeurig* en *op tempo* werkt. Op meerdere afdelingen is de houding van de leerling ook onderdeel van de beoordeling, bijvoorbeeld in de vorm van motivatie, maar bijvoorbeeld ook doorzettingsvermogen of reflectievermogen. Andere vaker voorkomende competenties zijn: instructies opvolgen, houden aan afspraken, op tijd komen en feedback krijgen en geven. Er zijn twee afdelingen waar nadrukkelijke aandacht is voor de specifieke branche waarin de leerling stage loopt. Op de ene afdeling zijn per branche verschillende branchecriteria toegevoegd aan het beoordelingsformulier. Op de andere afdeling is lege ruimte gelaten om sectorspecifieke vaardigheden te beoordelen. Op een aantal afdelingen is het een klein, minder nadrukkelijk onderdeel, bijvoorbeeld

¹⁰ Op de meeste pro-afdelingen worden zo'n 10 tot 15 competenties beoordeeld. Er zijn twee uitschieters: 23 en 66. Op deze afdelingen zijn deze competenties wel ingedeeld in een lager aantal hoofdcategorieën, respectievelijk 8 en 11.

als: "vakdeskundigheid", "inzicht in het werk" of "beroepsbekwaamheid". Op sommige afdelingen zijn de competenties helder en toegankelijk beschreven, op andere afdelingen niet (steekwoorden en verder niet uitgewerkt). Een paar afdelingen hebben de competentielijst met een opmerkingenveld of enkele specifieke vragen aangevuld, bijvoorbeeld: doelen voor de volgende stage? Wat heb ik geleerd? Waar ben ik trots op? Tips van de werkgever. De antwoordschalen van de competentielijsten verschillen erg per afdeling: van een 4-punts schaal tot een 10-punts schaal. Van rapportcijfers, tot een indeling als matig/voldoende/goed, tot uitgewerkte categorieën. Bij deze laatste gaat het er bijvoorbeeld om hoe vaak een leerling de vaardigheid laat zien, of een leerling de vaardigheid zelfstandig of met hulp en in sommige situaties of alle situaties laat zien. Waar sommige afdelingen de antwoordschalen verduidelijken door er woorden aan te geven, zien we ook afdelingen waar de antwoordschalen onduidelijk zijn. Op de meeste afdelingen¹¹ is er geen sprake van een eindbeoordeling; dat wil zeggen geen weging van de verschillende onderdelen tot een eindscore. Er zijn ook geen normen bepaald. Uit andere vragen weten we dat het vaak gaat om de groei die een leerling doormaakt (op basis van een eerdere tussenevaluatie), en dat ook het uitstroomperspectief van de leerling relevant is. Op de meeste onderzochte afdelingen staat niet duidelijk op het formulier wie het invult. Meestal is er slechts plek voor één score per competentie. Uit toelichtende teksten in stagebeleid/stagemappen, uit onze observaties en uit de ruimte voor handtekeningen van zowel leerling, afdeling en stagebedrijf weten we dat de eindbeoordeling meestal in gezamenlijkheid plaatsvindt. Slechts op een aantal afdelingen zijn er daadwerkelijk aparte vragen of aparte invulvelden voor scores van de leerling, het bedrijf of de afdeling.

Voor leerlingen is de wijze van beoordelen helder. Ze geven bijvoorbeeld aan dat het belangrijk is om op tijd te komen. Als er wordt doorgevraagd kunnen leerlingen meer onderdelen van de beoordeling benoemen, bijvoorbeeld: de competentielijst, het stageboekje, het geven van een presentatie. De meeste leerlingen geven aan dat ze vinden dat de beoordeling op de afgesproken wijze gebeurt.

Evaluatie van de stage

Als het gaat om de evaluatie van de stage dan wordt hier in gesprekken tussen de stagebegeleider van de afdeling en de leerling bij stil gestaan. Het gesprek richt zich dan vooral op hoe het gaat met de stage. Er wordt niet expliciet om tips en tops of iets dergelijks gevraagd. Het gesprek blijft hiermee wat oppervlakkig (of je het leuk vindt). Er is geen formele evaluatie. Sommige afdelingen werken met de vragenlijst over stages in ProZO! waarbij onder andere stageaanbieders feedback geven op de stage. Zie ook hoofdstuk 7 en 8.

Tevredenheid over de afronding van de stage

De stagebegeleiders van de afdeling zijn overwegend positief over de afronding van de stage. Hierbij wordt genoemd dat leerlingen uitstromen naar werk of mbo. Elementen in de afronding die als positief worden gewaardeerd zijn bijvoorbeeld: open (eind)gesprek tussen stagebegeleider van de afdeling en

¹¹ Op één afdeling zijn er wel eindcriteria per stage opgesteld om door te mogen naar de volgende stage. Deze hebben vooral betrekking op inspanning. Al is één van de criteria dat de leerling minimaal 60% scoort op de leerlijn met maximaal 1/3 onder gemiddelde scores. Op één afdeling is er wel een eindbeoordeling (G/RV/V/M/O). Onduidelijk is hoe deze tot stand komt.

praktijkbegeleider, werkwijze met een duidelijk (arbeidscompetentie)formulier, heldere beoordelingswijze. Afdelingen die hier nog ruimte voor verbetering zien noemen bijvoorbeeld: de digitalisering van het stageproces (zodat alle betrokkenen goed inzicht hebben), het meer betrekken van de leerling bij de beoordeling, het 'kleiner' maken van de beoordeling.

Leerlingen zijn over het algemeen tevreden over de afronding van hun stage. Bij een paar afdelingen komt in het gesprek met leerlingen naar voren dat niet altijd duidelijk is hoe met de stage opdrachten en de beoordeling hiervan wordt omgegaan.

7 Resultaten Deelvraag 3: Voldoende kwaliteit en kwantiteit

Hoe zorgt de afdeling ervoor dat de stages van voldoende kwaliteit zijn en dat er voldoende stages zijn?

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van deelvraag 3 beschreven. Er wordt ingegaan op de wijze waarop de onderzochte vmbo-afdelingen en pro-afdelingen zorgdragen voor de kwaliteit en kwantiteit van de stages.

7.1 Kwaliteit en kwantiteit van de individuele stages bij de onderzochte vmbo-afdelingen

Voor het bespreken van de kwaliteitsborging van individuele stages zal worden ingegaan op de kwaliteitsvereisten van de stage, het proces van kwaliteitsborging en de wijze van bijsturing. Ook beschrijven we hoe verschillende betrokkenen reflecteren op de kwaliteit van de stage. Tot slot wordt er aandacht besteed aan de kwantiteit van de stageplekken en eventuele stagetekorten.

7.1.1 *Kwaliteitsvereisten*

Afdelingen werken niet altijd nadrukkelijk met kwaliteitsvereisten. Een kwaliteitsvereiste dat is genoemd is bijvoorbeeld een veilige stageplek of voldoende begeleiding op de stageplek. Het voldoen aan wettelijke vereisten wordt ook genoemd.

Het stageplan voldoet bij meeste van de onderzochte vmbo-afdelingen aan de wettelijke vereisten. Bij één afdeling is er (te) weinig terug te vinden over de inhoud, opbouw en organisatie van de stage. De stageovereenkomst voldoet bij nagenoeg alle afdelingen aan de wettelijke vereisten. Bij één afdeling (een andere dan hiervoor genoemd) is er geen wijze van beoordelen in de overeenkomst opgenomen. Bij één afdeling hebben niet alle leerlingen die stagelopen een stageovereenkomst. Bij vmbo-afdelingen waar stage als onderdeel van het PTA wordt gezien, daar zien we de stage ook daadwerkelijk terug als handelingsdeel in het PTA.

7.1.2 *Kwaliteitsborging individuele stages*

Als het gaat om de kwaliteitsborging van de individuele stages dan noemen stagecoördinatoren verschillende belangrijke elementen. De meeste stagecoördinatoren noemen als belangrijk onderdeel het telefonische contact met het stagebedrijf aan het begin van de stage. Verwachtingen worden uitgewisseld en afspraken worden gemaakt. Stagecoördinatoren noemen ook het stagebezoek van de stagebegeleider van de afdeling aan het stagebedrijf (gedurende de stageperiode) en daarbij het gesprek met de leerling en praktijkbegeleider. Als er dan iets speelt of zorgen zijn dan kan het aangekaart worden. Tevens dient de stagebegeleider van de afdeling en/of de stagecoördinator ten alle tijden als aanspreekpunt voor de leerling mocht er iets zijn met betrekking tot de stage. Naar aanleiding hiervan kan de stagebegeleider bijvoorbeeld contact leggen met het stagebedrijf. Dit contact vindt op initiatief van de leerling plaats. Uit

gesprekken met leerlingen komt naar voren dat niet iedere leerling vervelende issues rondom de stage met afdeling bespreekt. Eén stagecoördinator wijst ook op de kwaliteitsborging die voorafgaand aan de stage gebeurt, zoals het stellen van voorwaarden aan de stage (bijvoorbeeld niet waar je bijbaantje is). Dit zorgt ervoor dat de verwachtingen over en weer helder zijn (bijvoorbeeld middels een taakomschrijving en begeleidend schrijven voor het stagebedrijf met onder andere het noemen van de stagedoelen). Voorafgaand aan de stages vindt er binnen het vmbo op weinig afdelingen een screening van de potentiële stagebedrijven plaats.

Door toepassing van bovengenoemde onderdelen geven afdelingen aan in te kunnen grijpen wanneer het nodig is. Een van de stagecoördinatoren noemt dat met dit proces de "ondergrens van de kwaliteit van stages wordt bewaakt". Een enkele afdeling heeft meer ingericht om de kwaliteit van de stage in de gaten te houden. Bijvoorbeeld door wekelijkse stagelessen, het verrichten van twee stagebezoeken en/ of het registreren van informatie over de stage in het leerlingvolgsysteem.

Andere manieren om de kwaliteit te borgen

We hebben met de verschillende gesprekspartners tevens gesproken over de rol van de stageaanbieders, het werken met stagedoelen en het uitvoeren en benutten van evaluaties als manier om de kwaliteit van stages te borgen.

Rol stageaanbieders

Stageaanbieders krijgen veel ruimte om de begeleiding naar eigen inzicht in te vullen, hoe zorgen zij voor kwalitatief goede stages? Volgens stagecoördinatoren krijgt dit vorm doordat leerlingen relevante werkzaamheden uitvoeren en een praktijkbegeleider op de stageplek hebben. Hierbij moet de leerling zelf ook initiatief tonen. Een enkele afdeling kleurt dit verder in door aan te geven dat de praktijkbegeleider voldoende tijd heeft voor goede begeleiding en tussendoor feedback geeft, of doordat er wordt afgewisseld in type werkzaamheden dat de leerling moet uitvoeren. Er is ook een afdeling die het stageboekje met reflectieopdrachten noemt als manier om voldoende te leren. Een andere afdeling geeft aan niet echt te sturen op het 'voldoende leren'.

Doelgericht werken

Hoewel leerlingen kunnen aangeven waarom stages belangrijk zijn en wat het doel ervan is (en de doelen in algemene zin in de voorbereiding op de stage aan de orde zijn gekomen) lijken de doelen in het verdere stageproces minder duidelijk terug te komen. Zo geven leerlingen een wisselend antwoord op de vraag of er met hen over stagedoelen en het behalen ervan wordt gesproken. Zo wordt er bijvoorbeeld niet expliciet over stagedoelen gesproken, maar er wordt wel tussentijds feedback gegeven of over het behalen van arbeidscompetenties gesproken. Enkele leerlingen geven aan dat er geen persoonlijke stagedoelen zijn en dat ze ook niet gestimuleerd worden om deze op te stellen.

Stagebedrijven werken naar eigen zeggen niet of enigszins met de stagedoelen van de afdeling. Zij ervaren de doelen als erg algemeen. Bij een aantal stageaanbieders zijn de stagedoelen niet bekend. Een enkele keer geeft een stagebedrijf aan dat er met persoonlijke doelen wordt gewerkt die het bedrijf dan samen met de leerling opstelt. Eén afdeling zegt: "Wat leerlingen gaan leren blijkt in de praktijk, het is veel maatwerk".

Rol van evaluaties

Binnen de meeste onderzochte vmbo-afdelingen vinden er geen formele en structurele evaluaties van stages plaats. Op één afdeling wordt er sinds dit jaar ('23/'24) met een evaluatieformulier gewerkt dat leerlingen, de stagebegeleiders voor afdeling en de praktijkbegeleiders invullen. In dit formulier is aandacht voor: het zelf regelen van de stage, meewerken op de werkvloer, de begeleiding en hulp van het stagebedrijf, en het stageboekje (met stageovereenkomst/stageopdrachten/ presentatie, opdrachten lob-app).

De meeste leerlingen geven wel aan dat ze bevraagd worden op hoe ze de stage hebben ervaren. Dit gebeurt dan impliciet en informeel. Er vindt bijvoorbeeld reflectie plaats tijdens de presentatie van de stage of in gesprek met de mentor/stagebegeleider. Het blijft dan bij de vraag; hoe ging het, hoe was de begeleiding door het stagebedrijf. Bij bijna alle onderzochte afdelingen geven de stageaanbieders aan niet door de afdeling te zijn benaderd voor een evaluatie van de stage. Er vindt ook geen evaluatie van het stagebedrijf door de afdeling plaats.

Bijsturing

Op de afdelingen wordt ingegrepen als de kwaliteit van de individuele stage niet op orde lijkt. Afdelingen geven hiervan meerdere voorbeelden. Leerlingen, ouders van leerlingen, maar ook stagebedrijven nemen contact op met de stagebegeleider van de afdeling als er iets niet goed loopt. Onderwerpen die onder andere genoemd worden: de leerling wordt ingezet als goedkope arbeidskracht, ouders die boos op de stageplek komen, een leerling die last kreeg van trauma bij een stage in de ouderenzorg, een stage die toch niet goed past bij de leerling, etc. De stagebegeleider van de afdeling zal dan analyseren waardoor het probleem ontstaat en indien nodig contact opnemen met het stagebedrijf om de situatie te bespreken. Samen met de leerling en het stagebedrijf wordt geprobeerd om een oplossing te vinden. De stage kan bijvoorbeeld anders worden ingericht, met andere werkzaamheden. Mocht het nodig zijn dan kan de stage ook worden stopgezet. Dan gaat de stagebegeleider samen met de leerling (en eventueel ook de stagecoördinator) op zoek naar een nieuwe stageplek. Alleen in ernstige situaties wordt de leerling meteen van de stage gehaald en wordt er een nieuwe stageplaats gezocht. Ook hiervan kunnen afdelingen voorbeelden geven, bijvoorbeeld als er sprake is van stagemisbruik of sociale onveiligheid. Stagebedrijven kunnen eventueel genoteerd worden als ongeschikte stageplekken.

7.1.3

Reflectie op de (kwaliteit van de) stage

We hebben in het onderzoek niet de kwaliteit van de stage beoordeeld. We hebben betrokkenen wel gevraagd om te reflecteren op de stages. In deze reflecties komt naar voren waar men trots op is, wat goed loopt, maar ook aanknopingspunten voor verdere verbetering van de kwaliteit van stages.

Schoolleiding en stagecoördinatoren

Uit gesprekken met schoolleiding en stagecoördinatoren komt naar voren dat verschillende afdelingen trots zijn dat de stage (een wezenlijk) onderdeel is van het onderwijs en op de investering die de afdeling daarvoor doet. Meerdere afdelingen zijn er trots op dat alle leerlingen zijn voorzien van een stageplek. Twee afdelingen lichten daarbij uit oog te hebben voor bijzondere kenmerken van leerlingen, bijvoorbeeld door leerlingen met autisme of ADHD een interne

stage of extra begeleiding aan te bieden. Andere afdelingen zijn trots op aspecten van het stagebeleid, zoals de voorbereiding op stage, de doorlopende leerlijn, de LOB-gedachte die door de stage heen loopt, het contact tussen alle betrokkenen, de aansluiting bij de visie van de afdeling, de structuur in het stagebeleid en de informatievoorziening, of de frequentie waarin er geëvalueerd wordt. Ook noemt een aantal afdelingen trots te zijn op het resultaat van stage: leerlingen die beter weten welke vervolgopleiding ze willen volgen; volwassenere, zelfbewustere en meer gemotiveerde leerlingen. Leerlingen die opbloeien en/of er soms een bijbaan aan overhouden. Ook noemen afdelingen samenwerking met andere partijen als sterk punt. Samenwerking met de omgeving waardoor bedrijven de afdeling weten te vinden, met het mbo waardoor ze een doorlopende leerlijn weten te creëren, of met andere afdelingen waarmee ze bijvoorbeeld gezamenlijk een bedrijvenmarkt organiseren.

Schoolleiders en stagecoördinatoren zien ook verbeterpunten. De meeste afdelingen zijn kritisch op de matching tussen leerling en stageplek, of de kwantiteit of kwaliteit van stageplekken. Voor een deel leggen afdelingen 'de schuld' bij leerlingen neer. Leerlingen geven bijvoorbeeld (te) laat aan dat het vinden van een stageplek niet lukt. Of ze gaan met vrienden op stage in plaats van zelf een passende stageplek te kiezen. Sommige leerlingen kiezen voor de makkelijkste route die niet altijd bijdraagt aan beroepsoriëntatie. Voor een ander deel beschrijven afdelingen dat er in sommige sectoren weinig plekken zijn (kwantiteit), zoals de zorg en kinderopvang. Meerdere afdelingen noemen verder dat ze nadrukkelijker een koppeling zouden willen maken tussen de stage en praktijkvakken, bijvoorbeeld door de blokstage om te zetten naar een lintstage of door meer ruimte te geven aan stage door deze niet alleen in leerjaar 3 maar ook in leerjaar 4 te organiseren. Een paar afdelingen noemt verder dat de beoordeling uniformer kan, de ouderbetrokkenheid bij de stage hoger en de stagebegeleiding op aspecten beter. Als voorbeeld van dit laatste noemt een afdeling dat meer over de begeleiding vastgelegd moet worden. Een andere afdeling vindt dat de pedagogische competenties van de praktijkbegeleider soms te kort schieten.

Stagebegeleiders van de afdeling

De stagebegeleiders van de afdeling noemen als sterk punt van de stages dat leerlingen veel leren en na afloop van de stage beter weten waar ze goed in zijn/ wat ze later willen. Woorden als 'groeien, bloeien en stralen' komen veel voorbij. Op verschillende afdelingen noemen stagebegeleiders dat ze trots zijn op de organisatie van de stages; de structuur, planning, coördinatie en sturing. Andere sterke punten die worden genoemd zijn: het goede contact met stagebedrijven, de hoeveelheid tijd die door de stage wordt besteed aan de praktijk, dat leerlingen zelf kunnen kiezen waar ze stage lopen en daarmee eigen inbreng leveren.

De stagebegeleiders zien ook verbeterpunten. Op verschillende afdelingen noemen de begeleiders dat er weinig tijd is voor begeleiding of dat er logistieke uitdagingen zijn waardoor stagebezoeken niet altijd afgelegd kunnen worden. Een paar afdelingen wil het aantal stageplekken/ het netwerk vergroten. Op één afdeling noemen begeleiders dat meer leerlingen op een goede plek stage kunnen lopen, wanneer zij zelf de periode zouden mogen kiezen. Dit zou ook passen bij het onderwijsconcept van de afdeling. Op een andere afdeling willen de stagebegeleiders graag dat de stage wordt uitgebreid naar het vierde jaar,

omdat leerlingen er dan bijna altijd een werkplek aan over houden voor een bbl-opleiding. Andere verbeter suggesties die worden genoemd: betere koppeling tussen praktijkvak-stage, strakkere regels voor leerlingen (echte deadlines voor inleveren van opdrachten etc.), een duidelijker stagebeleid, een beoordeling die uniform is. Een afdeling geeft aan dat niet alle en steeds meer leerlingen niet plaatsbaar zijn, bijvoorbeeld door problemen thuis of een verstoorde sociale ontwikkeling. Dit lossen ze intern op, door hen op interne stage te sturen. Op een aantal afdelingen speelt de discussie lint- versus blokstage.

Leerlingen

We hebben met enthousiaste leerling gesproken, die trots over hun stage vertellen. Zo liet een leerling foto's zien van het leidingwerk dat hij had gelegd. Leerlingen kijken vooral positief terug op de stage. Ze ervaren de stagetijd als leuk; bijvoorbeeld het contact met de andere collega's en de sfeer die ze meekrijgen van het bedrijfsleven. En ook als leerzaam: "je leert meer dan op afdeling, je leert over jezelf". Leerlingen zijn trots op wat ze hebben gedaan tijdens de stage en dat ze er soms een bijbaan of bbl-plek aan over hebben gehouden. Een van de leerlingen liet tijdens het gesprek foto's zien van het leidingwerk dat hij mede heeft aangelegd. Een minder fijn element dat leerlingen noemen is lange dagen maken en geconcentreerd moeten blijven. Een enkele leerling heeft een minder fijne stage gehad, maar deze is dan vroegtijdig afgebroken en vervangen door een leukere stageplek.

Leerlingen gaan uit zichzelf met name in op de tevredenheid over de inhoud van het werk en niet zo zeer op aspecten die het proces raken of de doelbereiking van de stage. In het onderzoek hebben we op onderdelen doorgevraagd aan de leerlingen. Veruit de meeste leerlingen geven hierbij aan tevreden te zijn over de stagebegeleiding die zij krijgen (zowel vanuit afdeling als vanuit het stagebedrijf of organisatie) en dat de begeleiding en de beoordeling van de stage ook op de afgesproken manier gebeurt. Zij geven aan dat zij het gevoel hebben problemen te kunnen bespreken en dat dit dan meestal ook naar een oplossing leidt. Een leerling geeft als voorbeeld dat de praktijkbegeleider hem "aan zijn lot over liet". Dit heeft hij bij de manager van het bedrijf aangekaart en het is toen in orde gekomen. Ook geeft een leerling aan dat als de praktijkbegeleiding niet loopt zoals afgesproken je dit met de stagebegeleider van de afdeling kunt bespreken. Er zijn ook andere ervaringen; een van de leerlingen geeft aan dat de stagebegeleider van de afdeling nooit op stagebezoek is geweest en ook niet heeft gebeld. Leerlingen op de meeste onderzochte afdelingen geven aan niet iets te missen in de begeleiding. Op één afdeling geven leerlingen aan dat de begeleiding versterkt moet worden: zo willen leerlingen meer informatie over de stage en dat afdeling beter beschikbaar is voor het stellen van vragen.

Stageaanbieders/ praktijkbegeleiders

De meeste stageaanbieders zijn positief over het bieden van een stageplek. Stageaanbieders hebben verschillende ervaringen met stagiairs en zien zowel voor- als nadelen. Belangrijke redenen om een stageplek aan te bieden voor stageaanbieders zijn: de mogelijkheid voor het aantrekken van nieuwe werknemers en het bijdragen aan het maatschappelijke belang (de jeugd meenemen, laten kennismaken met een beroep, band tussen bedrijfsleven en onderwijs kort houden). Ook geven stageaanbieders aan dat het voldoening geeft als je de leerling ziet groeien, als je ze kunt stimuleren waar ze goed in zijn, en dat ze positieve ervaringen hebben met serieuze stagiairs (actieve,

leergierige houding). Een stageaanbieder geeft aan dat het je bedrijf jong en open houdt. Een ander bedrijf noemt als positief punt dat de stagedoelen niet rigide zijn en leerlingen zelf aan de slag kunnen.

Bedrijven zien ook nadelen. Zo kost het begeleiden van stagiairs veel tijd en energie. Niet alle stagiairs zijn even serieus, gemotiveerd of hebben een goede werkhouding. Het is soms lastig om deze leerlingen te motiveren. Meerdere stageaanbieders noemen dat de afdeling hier meer in zou mogen doen (sturen, opvoeden, voorbereiden op een gepaste werkhouding). Eén stageaanbieder ziet dit als onderdeel van het leerproces van de leerling. Een stageaanbieder geeft aan dat een stageperiode van twee weken te kort is om stagedoelen te bereiken en om een bedrijf te leren kennen. Uit een langere periode wordt meer voldoening gehaald. Ook wordt genoemd dat vmbo-leerlingen jong zijn, met mbo'ers kun je volgens hen meer (die mogen bijvoorbeeld meer in de zorg qua taken).

Stageaanbieders zijn neutraal tot tevreden over de inrichting van de stage. Zo noemt een stageaanbieder dat de omvang van de stage en het aantal opdrachten goed zijn. Enkele andere aanbieders merken juist op dat het stageboek en de opdrachten verbeterd kunnen worden (te talig, te strak, te simpel) en/of structureler besproken kan worden. Een stageaanbieder geeft aan het fijn te vinden dat er veel ruimte is om de stage zelf in te richten. Als het gaat over de verwachtingen van de afdeling en de leerlingen over de stage dan varieert de tevredenheid. Van aanbieders die aangeven dat de verwachtingen helder zijn, realistisch en veel vrijheid bieden en dat ze aan deze verwachtingen kunnen voldoen. Tot aanbieders die aangeven dat juist onduidelijk is wat de verwachtingen vanuit afdeling zijn, dat er geen expliciete doelen worden gesteld en informatie vooraf gemist wordt. Een stageaanbieder geeft aan dat meer betrokkenheid van de afdeling gewenst is bij de invulling van het stageprogramma. Als het gaat over het contact met de afdeling dan lijken de meeste stageaanbieders tevreden. Er wordt bijvoorbeeld genoemd dat het contact makkelijk en toegankelijk is (korte lijntjes). Of "sober, maar voldoende": als er wat is kan de afdeling gebeld worden, maar de begeleiding ligt bij het bedrijf. Wat opvalt is dat stageaanbieders het als positief ervaren als de afdelingbegeleider langskomt en hier de tijd voor neemt. Ze geven hierbij aan dat afdelingen hierbij meer kritische vragen mogen stellen over wat de stage inhoudt. Enkele stageaanbieders geven aan dat leerlingen veel leren tijdens de stage. Sommige stageaanbieders houden er werknemers aan over.

7.1.4

Kwantiteit van stageplekken

Op een aantal afdelingen geven schoolleiding en stagebegeleiders van de afdeling aan dat er stagetekorten bestaan. Zij beschrijven dat er sprake is van tekorten in specifieke sectoren, zoals zorg, economie en kinderopvang. Door tekorten op de arbeidsmarkt is er in deze sectoren niet altijd tijd voor begeleiding. Ook de sector techniek wordt uitgelicht als lastige sector om stages in te vinden, omdat technische bedrijven soms een VCA-certificaat 12 vragen. Het gevolg van de stagetekorten is volgens de schoolleiders en stagebegeleiders van de afdeling dat leerlingen soms stage lopen op een plek die niet volledig

¹² VCA staat voor Veiligheid, Gezondheid en Milieu Checklist Aannemers. Een VCA certificaat toont aan dat de betreffende persoon bekwaam genoeg is om veilig te werken en gevaarlijke situaties te vermijden.

aansluit bij hun profiel.

Slechts op één afdeling geven leerlingen aan last te hebben (gehad) van stagetekorten. Een leerling vertelt dat hij/zij lang heeft moeten zoeken naar een plek.

7.2 Kwaliteit en kwantiteit van de individuele stages bij de onderzochte pro-afdelingen

Voor het bespreken van de kwaliteitsborging van individuele stages zal worden ingegaan op de kwaliteitsvereisten van de stage, het proces van kwaliteitsborging en de wijze van bijsturing. Ook beschrijven we hoe verschillende betrokkenen reflecteren op de kwaliteit van de stage. Tot slot wordt er aandacht besteed aan de kwantiteit van de stageplekken en eventuele stagetekorten.

7.2.1 Kwaliteitsvereisten

Afdelingen werken niet altijd nadrukkelijk met kwaliteitsvereisten. Kwaliteitsvereisten die worden genoemd: een veilige stageplek, voldoende begeleiding, een passende stageplek. Het voldoen aan wettelijke vereisten wordt ook genoemd.

Bij de onderzochte pro-afdelingen voldoen de stageplannen aan de wettelijke vereisten. De meeste stageovereenkomsten voldoen ook aan de wettelijke vereisten. We komen wel tegen dat de wijze van beoordeling een enkele keer niet of heel summier in de stageovereenkomst is opgenomen. Alle leerlingen op de onderzochte afdelingen die stage lopen hebben een stageovereenkomst.

7.2.2 Kwaliteitsborging individuele stage

Als het gaat om de kwaliteitsborging van de externe stage in de bovenbouw dan noemen stagecoördinatoren verschillende belangrijke elementen:

- Een zorgvuldige match van leerling met stageplek, inclusief een goede inschatting van de begeleidingsbehoefte van de leerling (onder andere op basis van interne en begeleide externe stage).
- Regelmatig stagebezoeken en (formele) gesprekken tussen leerling, stagebegeleider van de afdeling en praktijkbegeleider. Hierbij wordt bijvoorbeeld ook de ingevulde stagemap bekeken. Het eindgesprek bevat ook evaluatieve vragen.
- Mentorgesprekken waar stage ook een onderwerp is. De stagebegeleider van de afdeling is vaak ook de mentor, dus de lijntjes zijn kort.
- Regulier (wekelijks) overleg tussen stagebegeleiders van de afdeling en de stagecoördinator(en) (en eventueel andere betrokkenen). Deze gaan over casussen, maar ook over ontwikkelingen rondom de stage (zie ook 8.2).

Wat herhaaldelijk terugkomt als het gaat om de kwaliteitsborging van individuele stages is dat er veel wordt gewerkt met korte lijntjes tussen de leerling en de stagebegeleiders van de afdeling. Dit gebeurt door zowel regelmatige contactmomenten, maar ook doordat de leerling altijd contact op kan nemen mocht er iets spelen. De stagecoördinator wordt door de stagebegeleiders van de afdeling hierover op de hoogte gehouden. Ook doen afdelingen veel om stagebedrijven te helpen: meerdere afdelingen geven bedrijven concrete handvatten/tips over hoe om te gaan met de leerlingen. Een afdeling heeft dit in

het stageboek uitgewerkt in de categorieën: Hoe bereid ik me als stagebedrijf voor?; Wat bespreek ik met de stagiair?; Hoe ga ik met de stagiair om?; Hoe motiveer ik de stagiair?.

Andere maatregelen om de kwaliteit van stages te borgen die door afdelingen worden genoemd zijn: werken met vaste stagebedrijven, check van het stagebedrijf aan de voorkant (eventueel mee gaan met het kennismakingsgesprek), direct bij de start van de stage het stagebedrijf bezoeken, onaangekondigde stagebezoeken, elkaar binnen de afdeling goed geïnformeerd houden bijvoorbeeld middels 'dagstarten' en weekkranten, actief input ophalen van leerlingen en ouders over de stage middels enquêtes. Door toepassing van bovengenoemde onderdelen geven afdelingen aan zicht te hebben op de kwaliteit van de stage en zijn ze in staat om zo nodig bij te sturen.

Andere manieren om de kwaliteit te borgen

We hebben met de verschillende gesprekspartners tevens gesproken over de rol van praktijkbegeleiders, het werken met doelen rondom stages en het uitvoeren en benutten van evaluaties als manier om de kwaliteit van stages te borgen. Om ervoor te zorgen dat stagiairs voldoende leren tijdens de stage zorgen stageaanbieders en praktijkbegeleiders voor opbouw in het werk en de verantwoordelijkheden. Bijvoorbeeld door een leerling van leerjaar 5 naar leerjaar 6 meer en/of andere verantwoordelijkheden geven. Of door een leerling nieuwe werkzaamheden te laten verrichten. Andere manieren die stageaanbieders gebruiken om er voor te zorgen dat er voldoende geleerd wordt zijn: voldoende begeleiding met tussentijdse feedback, variatie in werkzaamheden, bieden van persoonlijke ontwikkeldoelen waar de leerling op gecoacht wordt. Er is ook een bedrijf dat aangeeft zelf een logboek te hebben gemaakt waarbij de leerling reflecteert op de dag en feedback ophaalt bij collega's.

Bij de onderzochte pro-afdelingen wordt met leerlingen gesproken over het behalen van stagedoelen. Dit gebeurt bijvoorbeeld in de vorm van het langslopen van de competentielijst en het bespreken van de groei van de leerling hierin. Niet alle leerlingen kunnen stagedoelen benoemen. Binnen pro-afdelingen verschilt het of afdelingen aangeven met persoonlijke leerdoelen voor leerlingen te werken bij stages. Dit kan ook impliciet aan de hand van competenties (werk aan competentie x), of door bepaalde (nieuwe) werkzaamheden op te pakken (dit wordt dan bijvoorbeeld ook als afspraak genoteerd). Ook geeft een afdeling aan dat de leerling hiervoor input kan leveren: waar wil de leerling zelf aan werken, waar wil de leerling zelf stage lopen, etc. Eén afdeling werkt met een stageboekje waar dit expliciet als opdracht is opgenomen voor de leerling: stel een persoonlijk leerdoel op en werk hier aan. Stageaanbieders geven aan bij de inrichting van de stage rekening te houden met persoonlijke leerdoelen van leerlingen. Voorbeelden die langskomen: oefenen met harder prater, initiatief nemen, leren bedienen van het koffiezetapparaat, verlof durven aanvragen en omgaan met faalangst. Er is ook een stageaanbieder die überhaupt niet over stagedoelen wil spreken: vindt hij niet passend bij de doelgroep.

Binnen de meeste onderzochte pro-afdelingen vindt er geen systematische, formele evaluatie van de stage plaats. Wel gebeurt dit informeel en mondeling in gesprekken met leerlingen (bijvoorbeeld wekelijks met de stagebegeleider, of tijdens het stagebezoek). Ook het eindgesprek met de praktijkbegeleider erbij

kan hiervoor benut worden. Maar ook dan is het vaak informeel en niet aan de hand van een vaste lijst met onderwerpen. Leerlingen beamen dit, het gaat vooral over de vraag hoe het gaat en of je het leuk vindt. Er wordt bijvoorbeeld niet om tips en tops gevraagd. Een stagecoördinator omschrijft het als volgt: het gaat over de ontwikkeling van de leerling en niet zo zeer over de kwaliteit van de begeleiding of van de stageplek. Een aantal stageaanbieders herkent dat ze worden gevraagd voor een evaluatie van de stage (mogelijk als onderwerp bij het eindgesprek), maar een aantal ook niet. Sommige afdelingen evalueren het stagebedrijf, andere niet.

Bijsturing

Op de afdelingen wordt ingegrepen als de kwaliteit van de individuele stage niet op orde lijkt. Afdelingen kunnen hiervan meerdere voorbeelden geven. Dit gaat bijvoorbeeld als volgt. Allereerst wordt er een probleem gesignaleerd. Dit kan bijvoorbeeld gaan over verzuim van de leerling op de stageplek, of een leerling die aangeeft zich ongelukkig te voelen op de stageplek. Ook ouders kunnen een probleem signaleren en dit met de afdeling bespreken. Vervolgens organiseert de afdeling een gesprek met de leerling, ouders, stagebegeleider van de afdeling en eventueel de mentor. Er kan ook contact worden gezocht met het stagebedrijf om de situatie te bespreken. Gekeken wordt of er tot een oplossing kan worden gekomen. Indien nodig wordt de stage stopgezet. Er wordt dan gezocht naar een nieuwe stageplek voor de leerling. Dergelijke casussen kunnen bijvoorbeeld in het stageoverleg op afdeling besproken worden.

7.2.3

Reflectie op de kwaliteit van de stage

We hebben in het onderzoek niet de kwaliteit van de stage beoordeeld. We hebben betrokkenen wel gevraagd om te reflecteren op de stages. In deze reflecties komen onderdelen van de huidige kwaliteit van stages naar voren, maar ook aanknopingspunten voor verdere verbetering van de kwaliteit van stages.

Schoolleiding/ stagecoördinatoren

Uit gesprekken met schoolleiding en stagecoördinatoren komt naar voren dat afdelingen met name trots zijn op het maatwerk dat ze leveren, de groei die leerling doormaken, de uitstroom die gerealiseerd wordt, de samenwerking binnen de afdeling en het contact met stagebedrijven of andere afdelingen. Enkele afdelingen noemen bovendien trots te zijn op de opbouw in het programma van de stages. Bijvoorbeeld dat leerlingen tijdens de oriëntatiefase veel stagebedrijven zien waardoor ze veel ervaring meenemen in de individuele stage. Een afdeling is trots op het brede aanbod aan leerwerkbedrijven.

Afdelingen zien ook verbeterpunten. De meeste afdelingen zijn kritisch op de beoordeling van de stage. Zo zijn er niet helpende digitale systemen, waardoor afdelingen bijvoorbeeld nog met papier werken. Een ander voorbeeld is dat afdelingen leerlingen nadrukkelijker willen betrekken bij de beoordeling, maar dat dit nog niet altijd onderdeel is van de gekozen werkwijze of dat leerlingen niet in het leerlingvolgsysteem kunnen bij de beoordeling. Twee afdelingen noemen dat de koppeling tussen stage en onderwijs beter kan. Bijvoorbeeld door de bij de stage gebruikte competentiemeter in het onderwijs te implementeren. Of door de doelen in het IOP nadrukkelijker te relateren aan stage en deze beter vast te leggen. Andere verbeterpunten die worden genoemd: betere evaluatie van de (individuele) stage, een goed programma voor leerlingen die zijn

uitgevallen op de stage.

Stagebegeleiders van de afdeling

Op veel afdelingen zijn stagebegeleiders trots op waar de stage toe leidt: een mooie werkplek (duurzame uitstroom). Verder zijn verschillende afdelingen trots op het maatwerk dat ze leveren, op de plek die ze vinden voor een leerling, de timing van een stage of de begeleiding in de stage. Verschillende afdelingen zijn ook trots op het team, de manier waarop wordt samengewerkt en de korte lijntjes. Genoemd wordt dat er veel tijd en energie wordt gestoken in de stages en alles daar omheen. Een afdeling noemt nog de positieve feedback van bedrijven en een goede samenwerking met een mbo.

Stagebegeleiders van de afdeling zien ook verschillende verbeterpunten. Op één afdeling zouden de stagebegeleiders meer inzicht willen krijgen in wat er gebeurt met leerlingen na de uitstroom, met name bij de gemeente. Het contact hierover verloopt stroef. Op een aantal afdelingen noemen stagebegeleiders dat het begeleiden van leerlingen bij hun stage intensief is. Een afdeling zou graag meer mankracht willen om meer maatwerk te bieden. Nu is dat soms krap. Op een andere afdeling noemen stagebegeleiders dat er veel administratie bij komt kijken en dat het tijd kost om de rol van stagebegeleider eigen te maken. Een van de afdelingen is bezig om LOB voorafgaand aan de stages sterker neer te zetten en ook onderbouwcollega's meer informatie te geven over stages in de bovenbouw. Deze afdeling noemt ook dat ze in willen zetten op reële verwachtingen van ouders en leerlingen. Andere verbeterpunten die worden genoemd: een concreter referentiekader van wat een leerling moet kunnen en waar een stage aan moet voldoen, stagebedrijven meer de afdeling in halen en de afdeling daarmee meer zichtbaar maken, de vakken en de stages meer aan elkaar koppelen, de beoordeling van de interne stages en groepsstages in de onderbouw meer stroomlijnen met de beoordeling van de externe stages in de bovenbouw.

Vakdocenten/ mentoren

Ook vakdocenten/ mentoren hebben gereflecteerd op de kwaliteit van de stage. Elementen die goed gaan en worden genoemd zijn: een professioneel stagebureau, samenwerking met Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) waardoor leerlingen praktijkverklaringen kunnen krijgen, veel maatwerk, een goede opbouw in de stages over de jaren heen, leerlingen komen op plekken waar ze veel leren, het streven van de afdeling om alle leerlingen op stage te laten gaan, goed stageplan, goede communicatie tussen vakdocent/mentor en stagebegeleider, er komt een app voor competenties die mentoren ook kunnen inzien.

Vakdocenten/ mentoren zien ook verbeterpunten. Op één afdeling noemen vakdocenten/mentoren dat er voor sommige sectoren minder stageplekken zijn en dat een goed vervangend programma ontbreekt als het vinden van een stageplek niet lukt. Op een andere afdeling noemen vakdocenten/mentoren het knelpunt leeftijd. Zij kunnen vanwege arbo-regels nog niet door naar de individuele stage. Op één afdeling noemen vakdocenten/mentoren dat de afstemming met de stagebegeleiders van de afdeling beter kan; welke verantwoordelijkheden liggen bij wie en hoe wordt gecommuniceerd. Ook zouden deze vakdocenten/mentoren graag een terugkoppeling krijgen van wat er besproken wordt in het stageteam en tijdens de bovenschoolse stage-

overleggen.

Leerlingen

Leerlingen vertellen met trots over hun stageplek, hoe ze het daar doen en hoe ze zijn gegroeid. Dit was ook zichtbaar bij de stagebezoeken, waar leerlingen de stageplek toonden, vertelden welke werkzaamheden ze verrichten en wat ze allemaal geleerd hadden. De stage helpt de leerling bij de verdere (school)loopbaan: "De stage heeft mij geholpen in mijn vervolgkeuze voor stage/opleiding", een andere leerling heeft een bbl plek aangeboden gekregen. Ook in de gesprekken noemen leerlingen verschillende voorbeelden van groei. Bijvoorbeeld dat ze zijn gegroeid in de communicatie met hun werkgever en collega's. Zo vertelt een leerling: "als er iets is dan ga ik nu naar mijn leidinggevende om te praten". Een andere leerling heeft TOS (taalontwikkelingsstoornis) en had niet verwacht zo ver te komen. Leerlingen zijn overwegend positief over hun stage. Soms verschilt het per stage. Een element dat als minder werd ervaren is bijvoorbeeld: "ik miste het contact met leeftijdsgenoten".

In het onderzoek hebben we op gerichte onderdelen doorgevraagd aan de leerlingen. Hieruit komt naar voren dat leerlingen zich gehoord voelen door de stagebegeleider van de afdeling. Als het niet goed gaat wordt er naar een oplossing gezocht. Een leerling noemt als voorbeeld dat hij niet kwam opdagen op de stageplek. Dit is toen besproken en er is naar een andere stageplek gezocht. Leerlingen geven aan dat de begeleiding volgens afspraak verloopt en dat ze qua stagebegeleiding niet iets missen. Ook vinden zij dat de beoordeling van de stage op de afgesproken manier gebeurt.

Stageaanbieders/ praktijkbegeleiders

De meeste stagebedrijven zijn positief over het hebben van een stagiair en de inrichting van de stage. Een stagebedrijf geeft aan trots te zijn dat leerlingen kunnen meegroeien, één op één begeleiding krijgen en dat het bedrijf altijd wel een plek heeft. Er is één bedrijf negatief, doordat het stagebedrijf de benodigde begeleiding niet kan bieden: teveel stagiairs met te weinig begeleiders. Wat opvalt is dat meerdere stagebedrijven al lang samenwerken met de afdeling en/of echt een passie hebben voor de pro-leerlingen. Een stageaanbieder geeft ook aan dat de leerling via mbo-2 uiteindelijk bij hen in dienst is gekomen. Stageaanbieders zijn overwegend positief als het gaat om de verwachtingen die de afdeling en leerlingen van ze hebben. De bedrijven geven bijvoorbeeld aan dat het realistische en duidelijke verwachtingen zijn. Hetgeen wat de afdeling verwacht, kunnen ze bieden. Een aantal keer wordt genoemd dat er weinig verwachtingen zijn (bijvoorbeeld "zorg voor aandachtige begeleiding") en dat de begeleiding vooral door de stagebedrijven zelf wordt ingevuld (niet op basis van verwachtingen van de afdeling). Enkele stageaanbieders geven aan dat de doelen van de stage explicieter kunnen. Alle stageaanbieders zijn tevreden over het contact met de afdeling. De korte lijntjes worden geregeld genoemd. Eén stagebedrijf benoemt zelfs dat het bedrijf exclusief samenwerkt met de afdeling. Er is ook een aanbieder die aangeeft dat er op een gegeven moment teveel stageverzoeken van verschillende afdelingbegeleiders binnenkwamen, maar dat dit nu gebundeld en gecoördineerd wordt vanuit de stagecoördinator. Dit wordt als prettig ervaren.

Verbeterpunten die stageaanbieders noemen zijn onder meer: het vinden van meer vergelijkbare stagebedrijven (een van de stageaanbieders is van mening dat de afdeling meer kan doen om meer bedrijven te betrekken: praktijkleerlingen kunnen echt van meerwaarde zijn voor een organisatie, maar dan moet deze wel weten wat het inhoudt en wat de mogelijkheden zijn qua subsidie), kwantitatief meer stagebegeleiders van de afdeling, praktijkbegeleiders breder opleiden en betrekken bij de beoordeling van de leerling, uitdagender maken van de stageopdrachten.

7.2.4 *Kwantiteit van stageplekken*

In het onderzoek hebben we zowel aan de schoolleiding/ stagecoördinatoren als stagebegeleiders en leerlingen gevraagd of het probleem van stagetekorten op de afdeling speelt.

Op geen van de onderzochte afdelingen geeft de schoolleiding aan dat stagetekorten een echt aandachtspunt is. Sommige afdelingen beschrijven wel dat het vinden van bepaalde stageplekken lastig is zoals: beschutte stages, geschikte plekken voor groepsstages, bepaalde sectoren. Een afdeling geeft aan dat dit laatste vooral een probleem is door wat leerlingen van de wet mogen (gezien leeftijd en opleiding). Om toch plekken te kunnen aanbieden heeft deze afdeling samen met de gemeente en een zorginstelling een inclusiepact gesloten, waardoor er structureel twee stageplekken voor pro-leerlingen zijn. Op een afdeling geeft de schoolleiding aan dat stagebedrijven terughoudender worden als er een keer iets is misgegaan en dat de afdeling het soms moet hebben van bekenden, of kiezen stageplekken die verder weg zijn.

Stagebegeleiders van de afdeling zien stagetekorten iets vaker als een probleem (maar nog steeds niet op alle onderzochte afdelingen). Het beeld dat zij schetsen komt voor een groot deel overeen met het beeld van de schoolleiding/ stagecoördinatoren. Ze noemen enkele tekortsectoren zoals dienstverlening, techniek, verzorgingshuizen en kinderopvang. Op één afdeling beschrijven de stagebegeleiders van de afdeling dat er op zich genoeg plekken zijn, maar dat er problemen ontstaan wanneer een stage vroegtijdig wordt afgebroken. Een andere afdeling benadrukt dat in sommige branches voorrang wordt gegeven aan mbo-studenten, waardoor er geen ruimte is voor leerlingen uit het praktijkonderwijs. Een van de afdelingen noemt juist dat er nu minder stagetekort is vanwege de tekorten op de arbeidsmarkt. Een andere afdeling geeft aan dat dit wel weer het probleem van voldoende begeleiding op de stageplek met zich mee brengt, dit kan een reden zijn om leerlingen toch te weigeren.

Leerlingen die we spraken ervaren geen tekorten behalve als ze het zelf hebben ervaren. Het is met name één afdeling waar meerdere leerlingen aangeven dat het lastig was om een stageplek te vinden. Een leerling had moeite om iets te vinden in de zorg, omdat ze daar volgens de leerling liever mbo-leerlingen aannemen. Deze leerling is toen beland bij een supermarkt. Een andere leerling kon niets vinden in de beveiliging en heeft daarom een paar maanden moeten wachten op een stageplek.

8 Resultaten Deelvraag 4: Borging beleid en bijstelling

Hoe borgen afdelingen het stagebeleid en hoe stellen ze dit bij?

In dit hoofdstuk bespreken we de uitkomsten van deelvraag 4. We gaan in op hoe de onderzochte vmbo-afdelingen en pro-afdelingen het stagebeleid borgen en indien nodig bijstellen. Er wordt ingegaan op de vraag hoe afdelingen ervoor zorgen dat stages in den brede kwalitatief op orde zijn, en hoe de afdeling nagaat of met het stagebeleid de doelen bereikt worden. Anders dan in voorgaand hoofdstuk gaat het hier dus niet om de kwaliteit van individuele stages.

Uit de documentenanalyse die is gemaakt van de verschillende stageplannen/ het stagebeleid valt op dat het merendeel van de afdelingen op schrift weinig stil staat bij de kwaliteitszorg rondom stages. Dit gaat dan zowel over hoe de kwaliteitsborging is ingericht, als over stukken die helpend zijn aan goede kwaliteitsborging. Een aantal afdelingen beschikt wel over dergelijke stukken. Zo heeft een afdeling een duidelijk visie document met doelen en evaluaties. In dit hoofdstuk staan we stil bij wat afdelingen in de praktijk doen rondom kwaliteitsborging en wat zij hier zelf over zeggen.

8.1 Borging en bijstelling stagebeleid bij onderzochte vmbo-afdelingen

Om het stagebeleid te borgen, te sturen op de uitvoering ervan en te zorgen voor kwalitatief goede stages hebben veel vmbo-afdelingen één of meerdere stagecoördinatoren aangesteld. De rol van de stagecoördinator wordt dan ook met name door afdelingen genoemd als het gaat om de kwaliteitsborging. We zullen in deze paragraaf naast de rol van de stagecoördinator, ook stil staan bij de rol van stagebegeleiders, evaluatie van stages, samenwerken en bijstellen van beleid.

Stagecoördinator

De coördinator heeft een essentiële rol in de borging van het stagebeleid. Stagecoördinatoren lijken veel vrijheid te hebben in de wijze waarop ze de stages organiseren. Er is bij meerdere onderzochte afdelingen weinig sturing vanuit de leidinggevende. De schoolleiding kan wel bijdragen aan de kwaliteitsborging van het beleid, volgens de stagecoördinatoren. Voorbeelden die genoemd worden: het formuleren van ambities, uitbreiding van het aantal uren voor de stage coördinator, de uitvoering voor langere tijd bij dezelfde betrokkenen te laten, het instellen van een werkgroep.

Het is de taak van de stagecoördinator om zicht te houden op de borging en uitvoering van het stagebeleid en om hier op bij te sturen. Stagecoördinatoren zetten hiervoor verschillende elementen in. Zo zijn goede informatievoorziening en heldere afspraken van belang. Sommige stagecoördinatoren werken met documenten en heldere instructies richting betrokkenen. Er zijn ook afdelingen die dit juist willen verbeteren: meer uniformeren, een nieuw stageboek, meer formaliseren in plaats van handelen vanuit vanzelfsprekendheid. Een paar afdelingen geeft aan dat er niet altijd controle is of gemaakte afspraken worden nagekomen (bijvoorbeeld of stagebegeleiders echt op bezoek gaan), en dat stagebegeleiders ook geen feedback ontvangen op de wijze waarop ze

begeleiden. Er is ook een afdeling die hier juist wel een voorbeeld van geeft: de stagecoördinator spreekt stagebegeleiders er op aan als ze in het leerlingvolgsysteem niets noteren over het stagebezoek. Een andere manier voor coördinatoren om het stagebeleid te borgen is door het benutten van overleggen. Zo zorgt een afdeling ervoor dat de stagecoördinator bij elk profiel het proces van stages, begeleiding, en de kwaliteit van de stageplekken bespreekt. Dezelfde afdeling benut ook het mentorenoverleg na het stageblok om het stagebeleid te evalueren. Er zijn ook twee afdelingen die een (stage)coördinatoren overleg hebben; dit overleg kan benut worden om te bespreken wie wat oppakt. Een afdeling geeft aan dat er nog kansen liggen rondom het actief feedback ophalen bij praktijkbegeleiders. Een andere manier voor coördinatoren om de kwaliteit te borgen is door goed contact met de bedrijven in de regio te onderhouden.

Leerlingen komen mede hierdoor terecht op stageplekken waar zij daadwerkelijk iets leren. Ook worden bedrijven benut om mee te denken over de inrichting van het vmbo, gastlessen en andere vormen van samenwerking. Stagecoördinatoren zien nog kansen om de kwaliteitsborging te versterken, bijvoorbeeld rondom de beoordeling van stages. Genoemd wordt: stagedoelen en beoordelingscriteria stroomlijnen en de beoordeling van stages (en pta's) uniformeren.

Stagebegeleiders van de afdeling

Naast de stagecoördinator hebben de stagebegeleiders van de afdeling een belangrijke rol bij de uitvoering van het stagebeleid. Het is hierbij van belang dat zij voldoende gefaciliteerd worden om hun verantwoordelijkheden goed uit te kunnen voeren. Bij vmbo komt meerdere keren terug dat stagebezoeken gedaan kunnen worden doordat lessen in deze periode uitvallen. Meestal wordt het niet verder geëxpliciteerd in een x aantal uren. De vrijgevallen uren bieden soms wel, maar soms ook niet genoeg ruimte. Bij ongeveer de helft van de onderzochte vmbo-afdelingen vinden de stagebegeleiders dat ze onvoldoende in tijd gefaciliteerd worden. Als het gaat om scholing/ expertise dan komt terug dat begeleiders onderling uitwisselen en de stagecoördinator/ decaan altijd kunnen bevragen. Nieuwe medewerkers worden "op sleeptouw genomen". De mogelijkheid voor het volgen van scholing of een cursus (of de behoefte hieraan) wordt weinig genoemd. Op enkele afdelingen wordt genoemd dat er nog kansen liggen. Bijvoorbeeld meer uitwisseling tussen stagebegeleiders van de afdeling (hoe doe jij de begeleiding, waar loop jij tegen aan). Zoals hierboven al genoemd: op meerdere afdelingen geven stagebegeleiders aan weinig feedback te krijgen op hun functioneren als begeleider.

Evalueren

Om na te gaan of het stagebeleid wordt uitgevoerd conform afspraken, of de doelen van het stagebeleid worden behaald en of bijsturing nodig is het belangrijk om te monitoren en te evalueren. In paragraaf 7.1 besteedden we reeds aandacht aan dit onderwerp waar het gaat om individuele stages. Maar wat is hiervoor ingericht als het gaat om het stagebeleid en stages inden brede? Ongeveer de helft van de vmbo-afdelingen in onze steekproef evalueert het stagebeleid en de uitvoering ervan. Dit gebeurt vooral op informele wijze. Een aantal afdelingen doet dit tijdens overleggen tussen de verschillende stagecoördinatoren of met coördinatoren van verschillende thema's die raken aan stages zoals LOB en LWT, of met de schoolleiding. Soms ligt het initiatief voor de evaluatie volledig bij de stagecoördinator en vindt er geen gezamenlijke evaluatie plaats. De stagecoördinator benut dan onder andere de input die op

informele wijze is verkregen. Een aantal afdelingen pakt het meer gestructureerd aan en neemt enquêtes bij betrokkenen af om het stagebeleid regelmatig te evalueren. Bij twee afdelingen is de evaluatie nog niet uitgevoerd maar staat deze wel gepland. Zo is er een afdeling die dit afdelingjaar ('23/'24) voor het eerst met een formele evaluatie werkt, op basis van enquêtes aan zowel de leerlingen als de stagebegeleiders van de afdeling en praktijkbegeleiders. Eerder evalueerde deze afdeling slechts informeel, mondeling. Onderdelen van het stagebeleid, zoals bijvoorbeeld het stageboek, worden niet altijd door afdelingen geëvalueerd. Opvallend is dat maar weinig afdelingen benoemen dat ze leerlingen betrekken bij de evaluatie van het stagebeleid (de gesprekken met leerlingen over de eigen stage bieden wel input). Wat ook opvalt is dat slechts één stageaanbieder aangeeft te zijn benaderd door de afdeling voor een evaluatie over stages. Stagebegeleiders van de afdeling kunnen naar eigen zeggen wel input leveren voor het stagebeleid. Meestal informeel; in de wandelgangen, individueel en op eigen initiatief van stagebegeleiders. Bij een aantal afdelingen voelen leerlingen, stagebegeleiders van de afdeling en praktijkbegeleiders zich niet bevraagd over de kwaliteit van de stage en het stageproces.

Samenwerking

Een andere manier om bij te dragen aan de kwaliteit van stages, en die we bevraagd hebben, is samenwerking met andere vo-afdelingen en/ of mbo instellingen (eerder werd al iets gezegd over de samenwerking met bedrijven). De meeste onderzochte vmbo-afdelingen werken op dit moment nog niet, of minimaal samen met andere vo-afdelingen en mbo. Voorbeelden van samenwerking zijn: afstemmen stageperiodes met andere afdelingen of andere vo afdeling in het gebouw, waarschuwen voor slechte stageplekken, contact met decaan/decanen andere vo-school/afdelingen (insteek LOB, waar stage onder valt), bezoeken van een afdeling om te kijken hoe stages daar zijn ingericht. Voorbeelden van verregaande samenwerking zijn een samenwerking met pro voor erkende stagebedrijven en vca-certificaten, een gezamenlijke bedrijvenmarkt met andere afdelingen of de doorontwikkeling van het stage-/ lob-beleid naar een vakmanschaproute vo-mbo-techniek sector, met stages met baan garantie. Opvallend is dat vmbo-afdelingen met pro-afdelingen bij hetzelfde bestuur, of met andere vo-afdelingen in hetzelfde gebouw gehuisvest, bijna niet wordt samenwerken rondom stages. Een enkele afdeling heeft wel de wens om meer met andere afdelingen samen te werken. Er zijn ook afdelingen die hier geen noodzaak toe voelen.

Bijstelling

Op basis van de (informele) evaluaties stellen de onderzochte afdelingen het stagebeleid bij. Voorbeelden die afdelingen noemen gaan met name over de organisatie van de stages: een aanpassing van blokstages naar lintstages, een bijstelling van de stageperiode, de start van een groepsapp met stagebedrijven, een wijziging in de toewijzing van stagebegeleiders aan leerlingen, etc.

Proces van kwaliteitsborging

Als het gaat om de inrichting van een stelsel van kwaliteitszorg rondom de stages (volgens een pdca-cyclus), dan constateren we dat de meeste afdelingen hier geen volwaardig en volstaand proces voor hebben ingericht. Zo ontbreken bijvoorbeeld evaluaties van stages en systematische analyses op een geaggregeerd niveau. Wat tevens opvalt is dat de kwaliteitszorg van het

stagebeleid meerdere keren een verantwoordelijkheid van de stagecoördinator lijkt te zijn, terwijl dit niet altijd de expertise is van een stagecoördinator. Een enkele afdeling geeft aan dat het stagebeleid onderdeel is van de kwaliteitszorg rondom lob en pta. Een aantal afdelingen zijn bezig, of spreken de wens uit, om het proces steviger in te richten, te formaliseren en om meer aandacht te geven aan de evaluatie van stages.

In het onderzoek kwamen de onderzoekers verschillende opvallende zaken tegen die het belang van goede kwaliteitszorg rondom stage onderstrepen. Zo viel op dat in de verschillende gesprekken op afdelingen (met schoolleiding, stagebegeleiders, vakdocenten en leerlingen) en in gesprekken met stageaanbieders er veel ideeën en verbeteruggesties rondom stages met de onderzoekers werden gedeeld. Tegelijkertijd ontbreekt op de meeste afdelingen een centrale evaluatie waarbij leerlingen, stagebegeleiders van de afdeling, vakdocenten en praktijkbegeleiders expliciet bevraagd worden. Dit heeft als risico dat verschillende ideeën, invalshoeken, observaties niet worden meegenomen in bijstelling van het beleid. Wat ook opviel was dat er op één afdeling discrepantie was tussen het beleid op papier en de uitvoering ervan in de praktijk (zo werden bijvoorbeeld eisen rondom de stage niet nageleefd). Tevens verschilde op deze afdeling het beeld over de kwaliteit van de stage en de uitvoering van het stagebeleid tussen verschillende betrokkenen aanzienlijk. Ook viel op dat in gesprekken met afdelingen over thema's als sociale onveiligheid, stagediscriminatie en stagemisbruik (zie ook Hoofdstuk 10) het beeld van de schoolleiding kan verschillen van dat van de leerlingen. Dit levert de vraag op of afdelingen goed in beeld hebben welke onderwerpen spelen rondom stage en onderstreept het belang van goede monitoring en evaluatie van de stages, en zo nodig aanpassing van het beleid.

8.2 Borging en bijstelling stagebeleid onderzochte pro-afdelingen

Om het stagebeleid te borgen, te sturen op de uitvoering ervan en te zorgen voor kwalitatief goede stages noemen pro-afdelingen verschillende belangrijke elementen. Vaak genoemd zijn het belang van een duidelijk stageplan en taakomschrijvingen, benutten van reguliere overleggen en "de korte lijntjes". Ook noemen afdelingen evalueren en samenwerken. We staan in de volgende alinea's bij deze onderwerpen stil. Vervolgens gaan we in op in hoeverre beleid wordt bijgesteld en op het totale proces van kwaliteitsborging van de stage.

Duidelijk stageplan en bijbehorende documenten

Voor de borging van het stagebeleid is het volgens afdelingen van belang om te werken met een duidelijk stageplan, dat bekend is bij alle partijen. Ook wordt het belang genoemd van een duidelijk stageboek voor leerlingen. Door duidelijke taakomschrijvingen weten stagebedrijven, leerlingen en stagebegeleiders wat er van hen verwacht wordt. Een afdeling noemt expliciet het hebben van een visie en een meerjarenplan met doelen. Op dit terrein kunnen ook verbeterpunten liggen, zo geeft een afdeling aan dat de afspraken over taken en rolverdeling tussen mentor en stagebegeleider duidelijker zouden kunnen, omdat nu per duo de uitvoering verschilt. Een andere afdeling geeft aan dat de begeleiding niet duidelijk op papier is vastgelegd. Op de meeste onderzochte pro-afdelingen is de vakdocent bekend met het stagebeleid (een afdeling geeft aan dat dit niet expliciet gebeurt). Bij de meeste afdelingen zijn vakdocenten op de hoogte door "de korte lijntjes"; er is veelvuldig (informeel) overleg. Andere voorbeelden die worden genoemd: er zijn aparte taakomschrijvingen, de meeste docenten

hebben op enig moment wel een rol bij interne of externe stages, er is met alle docenten samen gekeken naar een goede opbouw van de interne en externe stages.

Om uitvoering te kunnen geven aan het stagebeleid en de taakomschrijvingen dienen betrokkenen, waaronder de stagebegeleiders van de afdeling, voldoende te worden gefaciliteerd. Bij pro-afdelingen krijgen stagebegeleiders uren beschikbaar voor de begeleiding. Bij een aantal pro-afdelingen staat dit wel onder druk. Dit heeft bijvoorbeeld te maken met: praktische uitvoerbaarheid (bijv. donderdag en vrijdag beschikbaar, maar op andere dagen spelen er ook stage zaken), zwaarte van de benodigde begeleiding (voor sommige leerlingen is meer tijd nodig) en groeiende workload (bijv. meer moeten registreren). Bij een deel van de afdelingen vinden de stagebegeleiders dat ze onvoldoende tijd krijgen om de begeleiding goed te kunnen uitvoeren. Andere manieren van faciliteren die stagebegeleiders noemen: hulp van de stagecoördinator, een opleiding tot jobcoach.

Reguliere stage overleggen

Een ander belangrijk onderdeel in de borging van het stagebeleid zijn de frequente en reguliere stage overleggen tussen stagecoördinatoren en stagebegeleiders van de afdeling (eventueel met anderen erbij). Sommige afdelingen hebben daarnaast nog andere overleggen die bijdragen aan de borging van het stagebeleid. Zo noemt een afdeling regulier overleg tussen de stagecoördinatoren van de verschillende locaties. Deze overleggen zorgen ervoor dat iedereen op de hoogte is van de werkwijze en afspraken. De overleggen kunnen tevens benut worden om zicht te houden op de kwaliteit van de stages en zo nodig kan er worden bijgestuurd. Een afdeling benut sinds kort ook het leerlingvolgsysteem (lvs) voor monitoring. Op deze afdeling moeten stagebegeleiders op basis van de stagebezoeken in lvs rapporteren over de ontwikkeling van leerlingen in de stage. Ook een andere afdeling gebruikt lvs hiervoor, waarbij ze ook echt toezien op het invullen ervan.

Naast de reguliere overleggen noemen afdelingen ook de "korte lijntjes". Docenten gaan makkelijk bij elkaar te rade, of komen voor vragen bij de stagecoördinator. Tegelijkertijd wordt er op een afdeling ook aangegeven dat sommige collega's het lastig vinden om elkaar feedback te geven en/ of aan te spreken. Een andere afdeling zegt dat het contact laagdrempelig is, mede doordat ze werken met een groepsapp voor stage en een stagekantoor hebben. Afdelingen benutten veel informele momenten, zoals bijvoorbeeld een dagstart.

Evaluatie

De meeste onderzochte afdelingen doen geen structurele, formele evaluatie gericht op gestelde doelen van het stagebeleid. Ongeveer de helft van de onderzochte pro-afdelingen evalueert wel op enige wijze het stagebeleid. De verantwoordelijkheid om te evalueren is niet altijd (duidelijk) belegd. Als deze wel is belegd dan ligt deze bij de stagecoördinatoren en/of het stageteam. Er zijn ook afdelingen die niet het stagebeleid en/of de stages in den brede evalueren, maar dit op onderdelen doen (denk aan: het efficiënt inrichten van het expert team, duiden van enquête resultaten, etc.) of vanuit de verschillende rollen van betrokkenen (ieder een aparte evaluatie). Eén afdeling werkt met een zelfevaluatie voor het stagebeleid die grotendeels aansluit bij het onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs (OP5 standaard).

Een aantal afdelingen dat evalueert zet hiervoor een (gestandaardiseerde) schriftelijke vragenlijst uit bij bedrijven en leerlingen, een enkele afdeling ook bij stagebegeleiders van de afdeling. Tegelijkertijd zijn afdelingen hier kritisch over en zien ze ruimte voor verbetering. Een afdeling constateert bijvoorbeeld dat stagebedrijven de vragenlijst nauwelijks invullen. Een andere afdeling vindt dat de standaard vragenlijst niet voorziet in de behoefte en wil de vragenlijst uitbreiden met eigen open vragen van de afdeling en gesprekken. Ook een andere afdeling geeft aan dat zij aan het eind van het afdelingjaar de gesprekken met bedrijven over stages benut voor evaluatie en verbeter suggesties voor het komende jaar. Een afdeling geeft aan het structureel en formeel bevragen van stagebedrijven als verbeterpunt te zien. De meeste stagebedrijven die wij hebben gesproken geven aan niet door de afdeling te zijn benaderd voor een bredere evaluatie over stages, een enkele geeft aan dat dit wel is gebeurd. Uit het onderzoek blijkt ook dat leerlingen meestal niet of niet formeel worden gevraagd naar hoe ze de totale stage en het proces/ de organisatie eromheen hebben ervaren. Als hier wel over gesproken wordt dan richt de vraag/ het gesprek zich vooral op de kwaliteit van de begeleiding door het stagebedrijf en niet op de begeleiding vanuit afdeling. In gesprek met leerlingen geeft een aantal van hen aan dat evaluatie van de stage soms wel, zij het deels en oppervlakkig, gebeurt. Bijvoorbeeld als onderdeel van de presentatie aan de klas, in gesprek met de mentor (in klassenverband), in gesprek met de stagebegeleider van de afdeling (terugblik). Op één afdeling geven leerlingen aan dat dit sinds kort meer formeel gebeurt middels een formulier.

Afdelingen die evalueren noemen daarvoor ook het belang van stage-overleggen. In deze reguliere overleggen kunnen betrokkenen (stagecoördinator(en), stagebegeleiders) input leveren voor evaluatie. Dit gebeurt soms impliciet, bij een aantal afdelingen ook expliciet. Het gebeurt impliciet doordat begeleiders ervaringen en inzichten meenemen vanuit de stagebezoeken, en ook andere ervaringen rondom stage (ontwikkelingen, proces, etc.) in deze overleggen kunnen delen. Een voorbeeld van expliciet agenderen is een afdeling waarbij eens in drie maanden de stagecoördinator en alle stagebegeleiders van de afdeling samenkomen om de stages en het beleid te evalueren. De afdeling neemt hierbij ook de input van stagebedrijven mee. Naast reguliere overleggen geven afdelingen aan dat ook de inbreng van stagebegeleiders die op informele wijze is verkregen wordt meegenomen. De afdelingen geven aan dat vakdocenten eventueel ook input kunnen aanleveren. Op de meeste afdelingen worden vakdocenten daar echter niet expliciet op bevraagd en gebeurt dit informeel en op eigen initiatief. Op een afdeling geven vakdocenten aan dat ze graag meer betrokken zouden willen worden: ze willen graag input kunnen leveren, horen wat hiermee gebeurt en op de hoogte zijn van de evaluatie en bijstelling van het stagebeleid. Bij een afdeling worden vakdocenten meer betrokken doordat ze bij het driemaandelijkse overleg met de stagecoördinator zitten. Een paar afdelingen noemt ook de rol van de schoolleiding bij de kwaliteitsborging (en evaluatie) van stages. Een stagecoördinator geeft aan dat hij een vast overlegmoment heeft met de schoolleiding over stage. Op een andere afdeling wordt aangegeven dat stage terug komt op de agenda van de schoolleiding, maar niet structureel als onderdeel van de kwaliteitscyclus.

Samenwerking

Eén afdeling noemt de samenwerking met het bedrijfsleven als onderdeel van de borging van het stagebeleid en het zorgen voor kwalitatief goede stages. Bij de

onderzochte afdelingen hebben we tevens expliciet stilgestaan bij de samenwerking met andere vo-afdelingen en mbo instellingen rondom stages. Bij alle afdelingen is er sprake van samenwerking met het mbo. Bijvoorbeeld samenwerking in het kader van de interne entree opleiding bij pro-afdelingen. De helft van de afdelingen werkt nauw samen met andere pro- en VSO-afdelingen rondom stage. Zo heeft één afdeling een gezamenlijk arbeidstrainingcentrum. Afdelingen zien hier ook wel gemiste kansen, zo noemt een afdeling een gezamenlijke bedrijvendag met de vmbo locatie, maar daar waren geen stagebedrijven van pro aanwezig.

Een afdeling noemt dat kwaliteitsborging ook gebeurt door middel van verantwoording richting gemeenten of andere instanties bij de aanvraag van bepaalde subsidies en regelingen. Daarvoor moet de afdeling namelijk kunnen onderbouwen wat ze met de leerling hebben ondernomen, onder andere op het terrein van stages, en hoe de leerling ervoor staat.

Bijstelling

De onderzochte pro-afdelingen stellen het stagebeleid bij. Op de meeste afdelingen gebeurt dit doordat er in de overleggen ervaringen worden uitgewisseld en punten naar voren komen waarop het stagebeleid verbeterd zou kunnen worden. Een andere manier die genoemd wordt is dat de stagecoördinator op onderdelen uit het stagebeleid in gesprek gaat met bepaalde collega's, of dat er rondom een bepaald onderdeel van het stagebeleid een project wordt opgezet om dit te verbeteren. Meerdere afdelingen geven aan dat bijstelling een continu proces is dat gebeurt op basis van informele uitwisseling. Er liggen geen structurele en formele evaluaties aan ten grondslag. Op sommige afdelingen kan de stagecoördinator zelf het stagebeleid bijstellen, op andere afdelingen worden de verbeterpunten/ aanpassingen naar de schoolleiding gebracht en nemen zij het besluit hierover.

Er komen verschillende voorbeelden langs van bijstellingen van het beleid. Bijvoorbeeld: het meer verbinden van de verschillende soorten stages door het maken van een doorlopende leerlijn met passende opbouw, een andere invulling van de begeleide stageplekken, het verkorten van de interne stageperiodes om zo vaker door te wisselen, invoering van een begeleide externe stage, uitbreiding van stageplekken beschut werk, opnemen van voortgang en ontwikkeling van leerling bij stages in het leerlingvolgsysteem, meer eenheid in stagebeleid tussen de locaties, meer samenwerking met bedrijven en het uitdenken van scenario's wanneer leerlingen geen stageplek hebben of kunnen houden.

Proces van kwaliteitsborging

Als het gaat om een procesmatige aanpak van de kwaliteitsborging dan hebben de meeste afdelingen geen proces, of naar eigen zeggen "onvoldoende proces" ingericht. De focus bij de kwaliteitsborging van stages ligt bij veel afdelingen vooral bij het individu en de individuele stages. Er is niet altijd een moment van uitzoomen en evalueren van het gehele beleid of stages in den brede. Ook is niet alles geformaliseerd. Op één afdeling lijkt een steviger proces te zijn ingericht. Hier is een balans tussen aandacht voor individuele stages en borging van de kwaliteit in brede zin. Er is een duidelijk overleg stramien waarin stagebegeleiders van de afdeling frequent samenkomen, zowel per type stage als overkoepelend. Ook is hier een vaste en directe lijn met frequent contact tussen de stagecoördinator en directeur. Sommige afdelingen willen de kwaliteitsborging van het stagebeleid verbeteren. Zo geeft een afdeling aan ervaringen en

gegevens meer te willen bundelen. Andere afdelingen zien kansen in schriftelijke evaluaties en het betrekken van stagebedrijven (zie eerder).

In het onderzoek kwamen de onderzoekers verschillende opvallende zaken tegen die het belang van goede kwaliteitszorg rondom stage onderstrepen. Zo viel op dat in de verschillende gesprekken op afdelingen (met schoolleiding, stagebegeleiders, vakdocenten en leerlingen) en in gesprekken met stageaanbieders er veel ideeën en verbeteruggesties rondom stages met de onderzoekers werden gedeeld. Tegelijkertijd ontbreekt op de meeste afdelingen een centrale evaluatie waarbij leerlingen, stagebegeleiders van de afdeling, vakdocenten en praktijkbegeleiders expliciet bevraagd worden. Dit heeft als risico dat verschillende ideeën, invalshoeken, observaties niet worden meegenomen in bijstelling van het beleid. Ook viel op dat in gesprekken met afdelingen over thema's als sociale onveiligheid, stagediscriminatie en stagemisbruik (zie ook H9) het beeld van de schoolleiding kan verschillen van dat van de leerlingen. Dit levert de vraag op of afdelingen goed in beeld hebben welke onderwerpen spelen rondom stage en onderstreept het belang van goede monitoring en evaluatie van de stages, en zo nodig aanpassing van het beleid.

9 Buitenschoolse praktijkgedeelte van leerwerktrajecten (deelvraag 1-4)

In dit hoofdstuk gaan we in op het buitenschoolse praktijkgedeelte van leerwerktrajecten (lwt) bij vier vmbo-afdelingen. We gaan onder andere in op de organisatie van het buitenschoolse praktijkgedeelte (deelvraag 1), de uitvoering ervan (deelvraag 2) en de kwaliteitsborging (deelvraag 3 en 4). Om inzicht te krijgen in het lwt stagebeleid en de uitvoering hebben we zowel gebruik gemaakt van door de afdeling ingestuurde documenten, als van gesprekken met onder meer de schoolleiding, stagecoördinator, stagebegeleiders van de afdeling, leerlingen en praktijkbegeleiders. Ook hebben we twee stageplekken bezocht en een tussen- en eindgesprek geobserveerd.

9.1 Over leerwerktrajecten

Als een afdeling leerwerktrajecten aanbiedt dan hebben ze meestal maar enkele lwt leerlingen. Een enkele afdeling heeft meer lwt leerlingen. Het aanbieden van lwt brengt voor afdelingen dan ook een organisatie vraagstuk met zich mee: wat tuig je op als afdeling om het lwt goed ten uitvoer te brengen? Werk je met individuele aangepaste roosters? Kun je een klas(je) optuigen? Vaak ligt de lwt expertise bij één of twee personen. Lwt vraagt om specifieke kennis, bijvoorbeeld van lwt wetgeving en regels, en van het type leerling waar lwt geschikt voor is. Lang niet alle vo-afdelingen bieden lwt aan, daarom vervullen afdelingen met lwt ook vaak een regio functie voor deze leerlingen.

Als we het buitenschoolse praktijkgedeelte, de stage, bezien vanuit de focus in dit onderzoek, dan zijn er onder andere qua omvang meer parallellen te trekken met het praktijkonderwijs dan met de beroepsoriënterende vmbo-stages. Er zijn verschillende gelijkenissen met de stages van de entree-leerlingen bij pro, bijvoorbeeld het verplicht aantal klokuren en een stageplek bij een erkend SBB stagebedrijf. Qua organisatie en begeleiding van de buitenschoolse praktijkgedeeltes vraagt het dan ook wat anders van de afdeling dan hetgeen de afdeling inricht voor de beroepsoriënterende stages van het vmbo.

9.2 Resultaten van het onderzoek

Voor leerlingen die een leerwerktraject bij het vmbo volgen zijn stages (in wettelijke termen 'buitenschoolse praktijkgedeelte van de opleiding') wettelijk verplicht. Dit betekent in de praktijk twee (soms drie) dagen in de week stage. In het derde leerjaar wordt dan bijvoorbeeld in twee stageperiodes bij twee verschillende bedrijven of organisaties stage gelopen. In het vierde leerjaar is er één stageperiode, meestal vindt deze stage bij een andere stageplek plaats dan in leerjaar 3.

9.2.1 *Organisatie*

Als het gaat om het stagebeleid van de afdelingen met lwt dan zijn we in het onderzoek twee varianten tegengekomen. In de ene variant is er apart beleid voor beroepsoriënterende stages (stagebeleid of LOB-beleid) en het buitenschoolse praktijkgedeelte van lwt (lwt beleid). In de andere variant wordt dit (groten)deels samengepakt. Daar waar het gescheiden is zijn er verschillende coördinatoren (een voor beroepsoriënterende stages en een voor lwt stages), is

er ander beleid, andere kwaliteitszorg, etc. Hierbij is het mogelijk dat afstemming tussen beide coördinatoren plaatsvindt, maar dit is niet altijd aan de orde. We hebben ook voorbeelden gezien waar beide type stages meer samengetrokken worden. Dit is dan bijvoorbeeld te zien in het stagebeleid. Wat hierbij opvalt is dat deze samenvoeging (beroepsoriënterende stages en lwt stages) niet altijd gepast lijkt. Bijvoorbeeld als het gaat om de doelen van beide type stages, en de benodigde begeleiding. Dit kan niet over één kam worden geschoren, het zijn wezenlijk andere type stages met andere vereisten.

Om lwt te kunnen uitvoeren stellen afdelingen een lwt coördinator aan (eventueel voor een gedeelte fte) en/of wijzen "dedicated" mentoren aan. Verantwoordelijkheden van de coördinator (of mentor) zijn bijvoorbeeld: de organisatie van stageplekken (verschillende coördinatoren zijn bezig met het ontwikkelen van een databank), bezoeken van stagebedrijven, het beoordelen van leerlingen.

In dit deel van het onderzoek zagen we twee varianten van een leerwerktraject. Een variant met slechts enkele lwt-leerlingen, waar wordt gekozen voor maatwerk, zoals een aangepast rooster, en een variant waarbij er meerdere lwt-leerlingen zijn, waardoor hier een kleine klas kan worden ingericht. De maatwerkvariant heeft organisatorische uitdagingen en kan leiden tot een programma met veel tussenuren. De variant van een lwt-klas heeft bijvoorbeeld als voordeel dat het rooster beter is in te richten, maar ook dat leerlingen geen "eenling" zijn binnen de afdeling en er een klein, vast docententeam op ingezet kan worden.

Niet iedere afdeling met lwt die we hebben bezocht heeft een samenwerkingsovereenkomst met mbo. Vo-afdelingen die met mbo instellingen onder één bestuur vallen lijkt dit makkelijker af te gaan. Bij de onderzochte afdelingen hebben de leerlingen een lwt overeenkomst getekend door de afdeling, ouders of leerling en het stagebedrijf of organisatie.

9.2.2

Uitvoering

Een leerling start in principe in het derde jaar met het leerwerktraject, in individuele gevallen komt een start in leerjaar 4 (of tussentijds) ook voor. Een afdeling geeft aan dat leerlingen waarvoor lwt wellicht een geschikte optie is in de eerste leerjaren op afdeling in beeld komen. Ze benoemen het belang van goede selectie: als een leerling afdeling lastig vindt en de onderwijsresultaten achterblijven dan betekent dat niet zondermeer dat lwt een geschikte optie is. Lwt vraagt van leerlingen een flinke inspanning en arbeidsethos, en er moet perspectief zijn op een voldoende voor Nederlands. De afdeling geeft aan dat ze "stagerijpheid" deels in beeld hebben doordat er in de onderbouw met snuffelstages wordt gewerkt. Dit is niet op alle onderzochte afdelingen het geval. Om het vereiste aantal klokuren van de stage te behalen bekijkt een afdeling wanneer de leerling bij het lwt instroomt en hoeveel stagedagen er vervolgens nodig zijn. De daadwerkelijk gemaakte uren houdt een afdeling bijvoorbeeld bij door te werken met een urenregistratie die het stagebedrijf aftekent.

Vorbereiding

Bij de start van het leer-werktraject ontvangen leerlingen en ouders informatie van de afdeling. In de voorbereiding op de stages worden ouders en leerlingen ook meegenomen. Een afdeling geeft aan dat in eerste instantie de leerling de opdracht heeft om een stageplek voor de start van het derde leerjaar te vinden. Wanneer dit niet lukt dan is er ruimte om aan het begin van het derde leerjaar een stageplek te vinden met de hulp van de lwt-coördinator. De stagebegeleidingslessen (1 uur per week) worden tevens benut als ondersteuning hierbij. Leerlingen staan onder andere stil staan bij vragen als: "hoe presenteer je je?, 'hoe bel je op?"

Een afdeling geeft aan dat de stageplek in principe moet aansluiten op de opleiding die de leerling daarna wil gaan volgen. Het is een wettelijke vereiste dat stage gelopen wordt bij door SBB erkende leerbedrijven. Bij de door ons onderzochte afdelingen worden leerlingen hier niet altijd op geattendeerd. Ook zien we dat er in de praktijk stages plaatsvinden bij bedrijven of organisaties die niet door SBB erkend zijn als leerbedrijf. Afdelingen geven aan dat er te weinig erkende leerbedrijven zijn, of dat ze een stageplek inwilligen omdat het goed aansluit bij het keuzeprogramma van de leerling.

Lwt coördinatoren hebben voorafgaand aan of bij de start van de stage contact met het stagebedrijf of organisatie. Een belangrijk onderdeel van dit contact is het uitleggen van wat een leer-werktraject inhoudt en wat voor leerling een 'lwt-leerling' is.

De stage

Leerlingen lopen op vaste dagen stage. De lwt coördinator (of de stagebegeleider of de mentor) bezoekt de leerling op de stageplek, bijvoorbeeld drie keer per stage (begin, tussenevaluatie en eindevaluatie) of eens in de 5 weken. Een van de afdelingen werkt ook met onaangekondigde bezoeken. Leerlingen geven aan dat de frequentie van stagebezoeken wisselt, onder andere afhankelijk van de leerling. Naast de formele contacten is er ook tussendoor, laagdrempelig contact tussen het stagebedrijf en de lwt coördinator: ze weten elkaar te vinden wanneer nodig. Een praktijkbegeleider geeft aan: "De docent van de afdeling komt met oplossingen als iets niet gaat. Ik vind het ook leuk als ze onaangekondigd langskomt, dat zie ik als een stuk waardering".

Lwt leerlingen werken met een stageboek. Hierin staan bijvoorbeeld de urenregistratie, beoordelingsformulieren, stageopdrachten. Ze mogen hieraan werken op de stageplek. Er is ook een afdeling dat een wekelijks stagebegeleidingsuur heeft ingericht en deze benut voor het werken aan het stageboekje en de weekverslagen. Op de onderzochte afdelingen is er geen duidelijke uitwisseling tussen het binnenschoolse onderwijs en het buitenschoolse praktijkgedeelte. We zien bijvoorbeeld niet dat op afdeling geoefend wordt met situaties waar de leerling op stage tegenaan loopt of dat onderdelen van het praktijkvak worden toegepast op de stage.

Op één van de afdelingen volgen de lwt leerlingen ook de blokstage in het derde leerjaar van vmbo-bb en vmbo-kb. Dit gebeurt volgens de afdeling meestal bij het stagebedrijf waar ze al zitten, maar zo kunnen ze ervaren hoe het is om voltijds drie weken stage te lopen/ te werken.

Afronding van de stage

Voor de afronding van de stage is van belang: dat het vereiste aantal stage-uren is behaald, de opdrachten in het stageboek zijn gemaakt, het beoordelingsformulier (competentielijst) door het stagebedrijf is ingevuld, er een eindgesprek is geweest. Het eindgesprek gaat bijvoorbeeld als volgt: de leerling vult een zelfevaluatie in en deze wordt vergeleken met het beoordelingsformulier van de praktijkbegeleider. Beide lijsten werken met dezelfde competenties. Mochten scores uiteenlopen dan wordt daar het gesprek over gevoerd. Bij de observatie van een tussengesprek en een eindgesprek (twee verschillende afdelingen) viel op dat zowel de leerling als de praktijkbegeleider hier niet echt op voorbereid was: er werd ter plekke gereflecteerd en over zaken nagedacht. Het eindgesprek leek ook niet gestructureerd te verlopen, bijvoorbeeld aan de hand van een bepaalde systematiek. In de gesprekken ging het niet of zeer beperkt over stagedoelen en/of persoonlijke leerdoelen. Meerdere stageaanbieders/ praktijkbegeleiders geven ook aan dat ze de stagedoelen niet kennen en hier niet echt in geïnteresseerd zijn.

9.2.3

9.2.3 Reflectie op de kwaliteit

Zowel met betrokkenen vanuit afdeling, als met leerlingen en stageaanbieders is gereflecteerd op de lwt-stages. Waar zijn ze trots op? Wat loopt goed? Wat kan beter en welke kansen en of uitdagingen zien ze?

School

Afdelingen geven aan dat ze trots zijn op het feit dat ze leer-werktrajecten aanbieden en deze mogelijkheid aan leerlingen kunnen geven. Meerdere malen wordt het woord 'maatwerk' genoemd: "met maatwerk krijg je de leerling ergens". Er is ook een afdeling die uitlicht dat ze trots zijn op de wijze waarop ze lwt binnen de afdeling hebben kunnen organiseren: een stevige positie met een eigen klas en aanvullende ondersteuning die leerlingen in hun kracht zetten. Afdelingen zien ook kansen die er nog liggen zoals het steviger inrichten van lwt (qua facilitering en organisatie), het uitvoeren van evaluaties en een betere samenwerking met mbo. Des te meer van belang omdat afdelingen aangeven dat de groep lwt leerlingen groeit. Een ander voorbeeld dat opvalt is het imago van lwt: een afdeling geeft aan dat lwt veel positiever in beeld moet komen en af wil van benamingen als "afvoerputje". Afdelingen noemen ook als aandachtspunt dat er te weinig door SBB erkende stagebedrijven met stageplekken voor lwt leerlingen zijn. "Die plekken gaan vaak naar mbo studenten."

Leerlingen

In gesprek met leerlingen komt naar voren dat leerlingen tevreden zijn over de stages. Ze vinden het leuk om met hun handen bezig te zijn. "Je ziet dat het steeds beter gaat, dat je doorgroeit. Het bedrijf is tevreden en wil me houden. Ik merk ook dat ik op afdeling meer kan. De afdeling past dit aan: ik krijg nu moeilijker werk". Leerlingen zijn tevreden over de begeleiding die ze van de afdeling en op de stageplek krijgen. Ze ervaren de hulp van de lwt coördinator als sterk punt van het stagetraject. Een leerling geeft aan dat tot twee keer toe een zelf gevonden stageplek niet goed liep door niet passende begeleiding. De afdeling heeft toen een andere stageplek voor deze leerling gevonden waar het wel goed gaat. Leerlingen hebben ook ideeën over verbeteringen. Zo willen sommige leerlingen meer dagen stage lopen. Een leerling geeft aan moeite te hebben met de lange werkdagen (7.00-16.00).

Stagebedrijf of organisatie

Hoe kijken stageaanbieders en praktijkbegeleiders tegen lwt stages aan? Stageaanbieders vinden het fijn dat de leerling meerdere dagen stage loopt voor een langere tijd. Er is wel een duidelijk verschil met stagiaires uit het mbo. Bijvoorbeeld het aantal dagen stage en het type werkzaamheden dat je kunt laten verrichten, maar hier zijn stageaanbieders zich van bewust. Als motivatie om een stageplek aan te bieden wordt onder andere genoemd: deze leerlingen graag een kans te bieden om werkervaring op te doen, de mogelijkheid om personeel te werven, stuk herkenning vanuit eigen ervaringen. Stageaanbieders zijn tevreden over het contact met de afdeling: "weinig maar voldoende", "kort lijntje met de afdeling". De stageaanbieders zien de stage en afdeling als gescheiden onderdelen: ze houden ze zich niet bezig met stagedoelen, of wat er precies voor de leerling nodig is om de stage af te ronden. Het gaat hen om het bieden van een leuke en leerzame stageplek.

9.2.4

Kwaliteitsborging

Als het gaat om de uitvoering en kwaliteitsborging van het lwt stagebeleid dan noemen afdelingen verschillende elementen die hier aan bijdragen:

- Informele evaluaties van individuele stages. De stagebegeleider van de afdeling voert geregeld gesprek met de leerling en het stagebedrijf, waarbij ook evaluatieve vragen gesteld worden. Als blijkt dat een stage niet goed loopt (bijvoorbeeld als de leerling ongemotiveerd is en/of niet over de juiste beroepsvaardigheden beschikt), dan kan een stage worden stopgezet. De afdeling zal dan een nieuwe stageplek voor de leerling zoeken en een urenplan maken om de gemiste stage-uren in te halen.
- Coördinatoren of onderwijsteam overleg, bijvoorbeeld de stage-, lwt- en lob coördinator, die regulier met elkaar overleggen, eventueel in het bijzijn van een directielid.
Professionalisering van organisatie en proces: bijvoorbeeld het inrichten van een lwt klas, het organiseren van een informatieavond voor ouders en leerlingen aan het eind van leerjaar 2, een wekelijks stagebegeleidingsuur waar leerlingen o.a. werken aan stageverslagen en waar de stagecoördinator kan informeren hoe het met de stage gaat.
- Goede facilitering van betrokkenen, waaronder de lwt coördinator. Samenwerking met het praktijkonderwijs. Bijvoorbeeld rondom erkende leerbedrijven en vca-certificaten.

In het onderzoek zijn we verschillende voorbeelden tegengekomen van punten rondom de stage die niet goed liepen, waarvoor een verbetervoorstel is geformuleerd door betrokken docenten, het vervolgens bij het MT geagendeerd is en daarna succesvol is doorgevoerd. De voorbeelden die we zijn tegengekomen komen met name van onderop, vanuit de organisatie.

Er liggen ook kansen om de kwaliteitszorg rondom lwt stages te verbeteren. Zo vallen een aantal zaken op:

- Net zoals bij de andere type stages zien we ook hier dat lwt stages niet systematisch en formeel geëvalueerd worden, waarbij verschillende perspectieven worden betrokken. Analyses op geaggregeerd niveau ontbreken ook hier.
- Ook hier zien we dat er weinig vanuit doelen wordt gewerkt, hier ook niet

echt op gestuurd wordt en er niet gedegen naar doelbereiking wordt gekeken. In het verlengde hiervan: van een echte pdca-cyclus lijkt geen sprake.

- Een afdeling geeft aan dat voor stages in den brede (met name beroepsgerichte stages vmbo-bb en vmbo-kb) er een stelsel voor kwaliteitszorg is ingericht, maar niet expliciet voor lwt of lwt stages. Dit is ook wat de onderzoekers op de afdelingen constateerden: lwt lijkt 'onder te sneeuwen' in de massa die door de andere afdelingen wordt gevormd.

Er zijn afdelingen die aangeven dat lwt onder druk staat, maar hier oog voor te hebben en bijvoorbeeld het aantal beschikbare uren voor de lwt coördinator – als belangrijke spil in de kwaliteitszorg - te willen uitbreiden.

Afdelingen geven aan dat het zicht op en beeld van de kwaliteit van lwt stages vaak bij één persoon ligt. We komen ook tegen dat het nemen van besluiten (is een stageplek geschikt, mag twee keer bij hetzelfde bedrijf, etc.) bij één persoon ligt en dat er nog wel eens wordt afgeweken van de regels. Van belang is dat er voldoende aansluiting met de rest van de organisatie blijft, bijvoorbeeld blijkend uit het stelsel van kwaliteitszorg (en betrokkenheid van de schoolleiding).

Het beter inrichten van een stelsel van kwaliteitszorg kan bijdragen aan het voorkomen van enkele omissies die de onderzoekers nu constateerden. Denk aan: het hebben van een samenwerkingsovereenkomst met mbo, stages bij SBB erkende leerbedrijven, het volgen van de eigen afdelingregels zoals vastgelegd in eigen statuut. Bij een aantal afdelingen is de kwaliteitszorg als aandachtspunt in beeld en is er bijvoorbeeld de wens om "evaluatie beter in te bouwen" of om lwt qua organisatie te versterken.

10 Resultaten extra vragen over sociaal- maatschappelijke kwesties rondom stages

We hebben in de gesprekken op afdelingen tevens stil gestaan bij verschillende stage onderwerpen die landelijk spelen: sociale onveiligheid, stagediscriminatie, stagemisbruik, stagevergoeding en de reiskosten. In dit hoofdstuk beschrijven we of de verschillende gesprekspartners (schoolleiding (inclusief stagecoördinator(en)), stagebegeleiders en leerlingen) bovengenoemde onderwerpen herkennen en als aandachtspunt zien. Daar waar afdelingen sociale onveiligheid, stagediscriminatie en/of stagemisbruik constateren wordt direct en daadkrachtig opgetreden (zie ook H7).

10.1 Landelijke stage kwesties bij de onderzochte vmbo-afdelingen

Onderstaande onderwerpen zijn op de vmbo-afdelingen besproken.

Sociale onveiligheid

Op één afdeling geeft de schoolleiding aan dat sociale onveiligheid een aandachtspunt is. Volgens deze afdeling zijn er niet veel incidenten. De schoolleiding geeft wel een voorbeeld waarbij de afdeling contact heeft gelegd met de vertrouwenspersoon van het stagebedrijf.

Op twee afdelingen geven stagebegeleiders van de afdeling aan dat sociale onveiligheid een aandachtspunt is. Zij benadrukken dat hierop gehandeld wordt. Op een van de afdelingen noemen stagebegeleiders dat er op de werkplaats van het stagebedrijf een harde cultuur kan zijn en dat ze leerlingen daarop proberen voor te bereiden tijdens de les.

Op twee afdelingen geven leerlingen aan dat sociale onveiligheid een aandachtspunt is. Zij noemen voorbeelden over situaties met collega's, maar ook over situaties met klanten en cliënten. Zo werd een leerling continu "schatje" genoemd op de bouwplaats en kreeg een leerling te maken met een agressieve cliënt in een verzorgingshuis.

Stagediscriminatie

Op drie afdelingen geeft de schoolleiding aan dat stagediscriminatie een aandachtspunt is. schoolleiders noemen dat het met name speelt bij het vinden van een stageplek. Deze afdelingen ondersteunen de leerlingen extra bij het solliciteren, bijvoorbeeld door zelf te bellen of mee te gaan op gesprek. Eén afdeling heeft de samenwerking met een stagebedrijf opgezegd toen dit bedrijf geen stagiair met hoofddoek wilde aannemen. Eén afdeling meldt dat stagediscriminatie met name bij de richting economie en ondernemen voorkomt. Een andere afdeling zegt dat stagediscriminatie in principe niet voorkomt en dat hierbij mogelijk meespeelt dat de stages vanuit het eigen netwerk van de leerling worden georganiseerd, dat geeft de leerling veiligheid.

Op één afdeling geven stagebegeleiders van de afdeling aan dat stagediscriminatie een aandachtspunt is.

Op één afdeling geven leerlingen aan dat ze naar hun idee te maken hebben

gehad met stagediscriminatie. Zij vertellen over een leerling die werd afgewezen door meerdere bedrijven vanwege zijn/haar leeftijd. Dit ging om bedrijven in de techniek en kan daarom te maken hebben gehad met veiligheid en wetgeving. Op meerdere afdelingen geven leerlingen wel aan dat ze op hun stageplek in aanraking komen met discriminatie door klanten en cliënten (bijvoorbeeld in de zorg). Ook kwamen we op twee afdelingen tegen dat leerlingen ervaren dat stage lopen tijdens de vastenmaand lastig kan zijn en dat hier niet altijd oog en/of begrip voor is.

Wat opvalt is dat er op afdelingen geen duidelijke definitie is voor stagediscriminatie en dat stagediscriminatie niet actief wordt bijgehouden.

Stagemisbruik

Op twee á drie van de tien afdelingen geven schoolleiding, stagebegeleiders van de afdeling en leerlingen aan dat stagemisbruik een aandachtspunt is. schoolleiding en stagebegeleiders van een afdeling benoemen met name dat leerlingen soms makkelijke, weinig afwisselende taken krijgen of weinig begeleiding. Leerlingen voegen daaraan toe dat ze soms te veel uren maken. Op één afdeling geeft een leerling het voorbeeld dat hij na een paar dagen stage al de sleutel van de zaak kreeg, de zaak moest openen en er het eerste uur alleen voor stond.

Op één afdeling nuanceren de stagebegeleiders van de afdeling het beeld. Zij benoemen dat leerlingen weleens verkeerde verwachtingen hebben van een stage, bijvoorbeeld dat ze tijdens een stage bij een kapper haar zouden mogen knippen. Deze afdeling probeert het gesprek hierover te voeren met de leerlingen. Een andere afdeling noemt dat je stagemisbruik wil voorkomen door voorwaarden te stellen aan de stageplek (bijvoorbeeld geen stage bij je bijbaan).

Reiskosten

Op geen van de onderzochte vmbo-afdelingen vormen de reiskosten naar de stage een probleem volgens schoolleiders, stagebegeleiders van de afdeling en leerlingen.

Stagevergoeding

Op één afdeling is stagevergoeding een aandachtspunt volgens leerlingen. Zij krijgen geen stagevergoeding, maar zouden dit wel fijn vinden. Een afdeling geeft aan geen gezamenlijke visie op stagevergoeding te hebben en de keuze aan bedrijven te laten, en zich hiermee niet gerealiseerd te hebben dat dit voor ongelijkheid tussen leerlingen kan zorgen.

10.2

Landelijke stage kwesties bij de onderzochte pro-afdelingen

Onderstaande onderwerpen zijn op de pro-afdelingen besproken.

Sociale onveiligheid

Op één afdeling geeft de schoolleiding aan dat sociale onveiligheid een aandachtspunt is. De schoolleiding benoemt dat dit ontstaat doordat leerlingen grapjes niet altijd begrijpen. De afdeling probeert het bespreekbaar te maken en gaat soms op zoek naar een andere stageplek. Als blijkt dat het probleem voornamelijk bij het bedrijf lag, overwegen de afdelingen om hier in de toekomst geen leerlingen meer naar toe te sturen.

Op één afdeling geven de stagebegeleiders van de afdeling aan dat sociale onveiligheid een aandachtspunt is. Zij benadrukken dat het continu wordt gemonitord en dat ze ingrijpen wanneer sociale onveiligheid zich voordoet.

Op twee afdelingen geven leerlingen aan dat zij te maken hebben gehad met sociale onveiligheid. Op de ene afdeling noemen leerlingen dat er boze klanten waren op de stageplek. Op de andere afdeling ervaarde een leerling problemen met collega's toen hij/zij werd beschuldigd van een fout.

Stagediscriminatie

Op drie van de zeven afdelingen geeft de schoolleiding aan dat stagediscriminatie een aandachtspunt is. Groepen leerlingen die hier met name mee te maken krijgen zijn volgens hen: leerlingen met een migratieachtergrond en pro-leerlingen in het algemeen. Een van de afdelingen noemt bewust geen namen als er contact is met potentiële stagebedrijven. Een andere afdeling verkent het idee om leerlingen filmpjes op te laten nemen in plaats van een cv te laten schrijven.

Op één afdeling geven stagebegeleiders van de afdeling aan dat stagediscriminatie een aandachtspunt is. Niet alleen taalachterstanden spelen een rol, maar ook stagebedrijven die niet open lijken te staan voor alle culturen.

Op geen van de onderzochte afdelingen geven leerlingen aan dat zij te maken hebben gehad met stagediscriminatie. Wel kunnen ze op de stageplek in aanraking komen met discriminatie van klanten en cliënten (bijvoorbeeld in de zorg) en is het voor sommige leerlingen zoeken naar hoe het stagebedrijf rekening houdt met bijvoorbeeld de ramadan.

Wat opvalt is dat er op afdelingen geen duidelijke definitie is voor stagediscriminatie en dat stagediscriminatie niet actief wordt bijgehouden.

Stagemisbruik

Op drie á vier van de zeven afdelingen geven schoolleiders, stagebegeleiders van de afdeling en leerlingen aan dat stagemisbruik een aandachtspunt is. Ze noemen vooral dat leerlingen te makkelijke of te moeilijke taken krijgen, te veel uren maken (of buiten wettelijk toegestane tijden) of dat de begeleiding niet op orde is. Stagebegeleiders van de afdeling benadrukken dat leerlingen soms onterecht als vaste krachten worden ingezet en dat er te veel van ze verwacht wordt. Zij proberen dit tegen te gaan door aan de voorkant duidelijk uit te leggen aan een stagebedrijf wat ze mogen verwachten van leerlingen. Ook geeft een afdeling aan in dit kader naar bedrijven heel duidelijk te maken wat een plaatsingsstage betekent: stagebedrijven moeten serieus voornemens zijn om de leerling na de stage een werkplek te bieden. Een van de schoolleiders benoemt dat de afdeling bij voorbaat bepaalde type stages niet toestaat om stagemisbruik te voorkomen, zoals eten bezorgen. Ook wordt genoemd dat afdelingen stagemisbruik voorkomen door "louches bedrijven" uit te sluiten.

Reiskostenvergoeding

Op zes van de zeven onderzochte afdelingen geven schoolleiders aan dat het ontbreken van een reiskostenvergoeding voor stagiairs een aandachtspunt is. Het ontbreken van vergoedingsmogelijkheden verkleint volgens hen het zoekgebied voor stageplekken. Daarnaast zorgt het er soms voor dat leerlingen

een externe entree opleiding kiezen in plaats van een interne entree opleiding, ook wanneer dit laatste passender zou zijn. schoolleiders gaan op verschillende manieren om met het ontbreken van reiskostenvergoeding. Ze geven aan dat ze zoveel mogelijk thuisnabije stageplekken zoeken. Verder zijn er verschillende afdelingen die regelen dat de reiskosten worden vergoed door de afdeling, het stagebedrijf of de gemeente.

Op vier afdelingen geven de stagebegeleiders van de afdeling aan dat het ontbreken van reiskostenvergoeding een aandachtspunt is. Zij vinden dat leerlingen hier recht op hebben, zeker omdat deze groep leerlingen het thuis niet altijd breed heeft. Volgens hen is het ook nodig om meer stageplekken aan te kunnen schrijven.

Op twee afdelingen geven leerlingen aan dat zij last ondervinden van het ontbreken van een reiskostenvergoeding. Een leerling moet met de bus naar stage. Hij/zij overweegt om een andere stageplek te zoeken vanwege de kosten. Een andere leerling moet een uur fietsen.

Stagevergoeding

Op twee van de zeven afdelingen geven de schoolleiders aan dat stagevergoeding een aandachtspunt is. Zij beschrijven dat het verschilt per stagebedrijf (en sector, in de techniek gebeurt het bijvoorbeeld vaker) of en hoeveel stagevergoeding leerlingen krijgen. Een afdeling overweegt om er meer op te sturen, maar dit is administratief erg veel werk. De andere afdeling merkt dat stagevergoeding een rol speelt in de afweging voor een stageplek. Veel stagebedrijven werken met "een aardigheidje" richting stagiairs. Een afdeling geeft aan dat ze een eventuele stagevergoeding vrij laten aan bedrijven, maar dat ze er wel vragen van bedrijven over krijgen. Ze noemen dan bijvoorbeeld het minimumloon.

Op vier afdelingen zien de stagebegeleiders van de afdeling stagevergoeding als aandachtspunt. Zij geven aan dat leerlingen en ouders vinden dat stagiairs recht hebben op een stagevergoeding. Volgens hen is het wel of niet ontvangen van stagevergoeding een drijfveer bij de keuze voor een stageplek. Een van de afdelingen blijft aan de leerlingen uitleggen dat het onderdeel is van de afdeling. Er is ook een afdeling dat probeert om voor vijfdejaars leerlingen stagevergoedingen te regelen. Op een van de afdelingen benadrukken de stagebegeleiders van de afdeling dat ze vinden dat leerlingen recht hebben op vergoeding, omdat ze hetzelfde werk doen als leeftijdsgenoten die wel betaald krijgen.

Op drie afdelingen geven leerlingen aan dat stagevergoeding een aandachtspunt is. Op één afdeling zeggen meerdere leerlingen dat stagevergoeding de stage "tien keer beter" zou maken. Op de andere twee afdelingen verschilt het per stagebedrijf of de leerling stagevergoeding krijgt. Er zijn leerlingen die het begrijpen als er geen vergoeding is. Zij noemen dat de stage bedoeld is om van te leren en dat ze er soms wel bijbaantjes aan overhouden. Andere leerlingen geven aan dat je dingen doet en daar best voor beloond mag worden. Sommige leerlingen laten het een rol spelen bij het zoeken naar een stageplek en leerlingen hebben het er onderling over.

11 Resultaten vragenlijst

In de vragenlijst die is uitgezet voor de Staat van het Onderwijs 2025 hebben we vo-afdelingen onder andere gevraagd naar de typen stages die zij aanbieden. De resultaten zijn weergegeven in de tabellen hieronder, uitgesplitst naar vmbo- en havo/vwo-afdelingen.

Tabel 11.1: vmbo - Welk type stage(s) konden leerlingen doen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

	Ja		Nee		Totaal
	n	%	n	%	n
Maatschappelijke stage	63	45,7	75	54,3	138
Beroepsoriënterende stage	127	92,0	11	8,0	138
Buitenschools praktijkgedeelte (leerwerktraject)	36	26,1	102	73,9	138
Ander type stage	19	13,8	119	86,2	138
Geen van bovenstaande	4	2,9	134	97,1	138

Tabel 11.2: havo/vwo - Welk type stage(s) konden leerlingen doen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

	Ja		Nee		Totaal
	n	%	n	%	n
Maatschappelijke stage	47	47,5	52	52,5	99
Beroepsoriënterende stage	47	47,5	52	52,5	99
Buitenschools praktijkgedeelte (leerwerktraject)*	2	2,0	97	98,0	99
Ander type stage	12	12,1	87	87,9	99
Geen van bovenstaande	26	26,3	73	73,7	99

*Leerwerktrajecten komen alleen in het vmbo-bb voor, maar twee havo/vwo-afdelingen gaven ook aan dit type stage aan te bieden. Mogelijk hebben deze afdelingen "Buitenschools praktijkgedeelte (leerwerktraject)" anders geïnterpreteerd dan de bedoeling was.

Tabel 11.3: vmbo - In welk leerjaar, of welke leerjaren, werd de stage aangeboden? (Meerdere antwoorden mogelijk)

		Ja		Nee		Totaal
		n	%	n	%	n
Maatschappelijke stage	Leerjaar 1	14	22,2	49	77,8	63
	Leerjaar 2	38	60,3	25	39,7	63
	Leerjaar 3	35	55,6	28	44,4	63
	Leerjaar 4	10	15,9	53	84,1	63
Beroepsoriënteren de stage	Leerjaar 1	26	20,3	102	79,7	128
	Leerjaar 2	42	32,8	86	67,2	128
	Leerjaar 3	117	91,4	11	8,6	128
	Leerjaar 4	81	63,3	47	36,7	128
Buitenschools	Leerjaar 1	2	5,4	35	94,6	37

		Ja		Nee		Totaal
		n	%	n	%	n
praktijkgedeelte (leerwerktraject)	Leerjaar 2	1	2,7	36	97,3	37
	Leerjaar 3	27	73,0	10	27,0	37
	Leerjaar 4	34	91,9	3	8,1	37
Ander type stage	Leerjaar 1	8	40,0	12	60,0	20
	Leerjaar 2	9	45,0	11	55,0	20
	Leerjaar 3	12	60,0	8	40,0	20
	Leerjaar 4	12	60,0	8	40,0	20

Tabel 11.4: havo/vwo - In welk leerjaar, of welke leerjaren, werd de stage aangeboden? (Meerdere antwoorden mogelijk)

		Ja		Nee		Totaal
		n	%	n	%	n
Maatschappelijke stage	Leerjaar 1	6	12,8	41	87,2	47
	Leerjaar 2	16	34,0	31	66,0	47
	Leerjaar 3	27	57,4	20	42,6	47
	Leerjaar 4	18	38,3	29	61,7	47
	Leerjaar 5	6	12,8	41	87,2	47
	Leerjaar 6	2	7,1	26	92,9	28
Beroepsoriënteren de stage	Leerjaar 1	3	6,4	44	93,6	47
	Leerjaar 2	8	17,0	39	83,0	47
	Leerjaar 3	24	51,1	23	48,9	47
	Leerjaar 4	22	46,8	25	53,2	47
	Leerjaar 5	16	34,0	31	66,0	47
	Leerjaar 6	1	4,0	24	96,0	25
Buitenschools praktijkgedeelte (leerwerktraject)	Leerjaar 1	0	0,0	2	100,0	2
	Leerjaar 2	1	50,0	1	50,0	2
	Leerjaar 3	1	50,0	1	50,0	2
	Leerjaar 4	2	100,0	0	0,0	2
	Leerjaar 5	1	50,0	1	50,0	2
	Leerjaar 6	0	0,0	0	0,0	0
Ander type stage	Leerjaar 1	2	16,7	10	83,3	12
	Leerjaar 2	2	16,7	10	83,3	12
	Leerjaar 3	3	25,0	9	75,0	12
	Leerjaar 4	5	41,7	7	58,3	12
	Leerjaar 5	9	75,0	3	25,0	12
	Leerjaar 6	1	14,3	6	85,7	7

Tabel 11.5: vmbo - Was de stage onderdeel van het Programma van Toetsing en Afsluiting?

	Ja		Nee		Totaal
	n	%	n	%	n
Maatschappelijke stage	15	23,8	48	76,2	63
Beroepsoriënterende stage	102	80,3	25	19,7	127
Buitenschools praktijkgedeelte (leerwerktraject)	31	86,1	5	13,9	36
Ander type stage	6	31,6	13	68,4	19

Tabel 11.6: havo/vwo - Was de stage onderdeel van het Programma van Toetsing en Afsluiting?

	Ja		Nee		Totaal
	n	%	n	%	n
Maatschappelijke stage	4	8,5	43	91,5	47
Beroepsoriënterende stage	8	17,0	39	83,0	47
Buitenschools praktijkgedeelte (leerwerktraject)	0	0,0	2	100,0	2
Ander type stage	3	25,0	9	75,0	12

12 Reflectie op de kwaliteit van de data

Hieronder wordt gereflecteerd op de uitvoering van het kwalitatieve onderzoek, waarbij gekeken wordt naar de kwaliteit van de dataverzameling en analyse.

Triangulatie

Meerdere respondenten (schoolleiders, onderwijzend personeel, leerlingen, stageaanbieders) werden bevraagd, zodat het onderwerp vanuit meerdere relevante invalshoeken werd belicht. Op elke afdeling is met alle respondentgroepen gesproken, en zijn wij op stagebezoek (bij de meeste afdelingen) geweest om een zo duidelijk en breed beeld mogelijk te krijgen.

Immersie

Elke afdeling werd bezocht door inspecteurs/analisten die onderdeel waren van de projectgroep. Zij stelden de vragen op, voerden de schoolbezoeken uit, reflecteerden op de antwoorden en voerden de analyses uit. Op die manier werd het projectteam ondergedompeld in de belevingswereld van de doelgroep, met de limitatie dat niet iedereen die de afdelingen bezocht deel was van het analyseteam en dat één lid van het analyseteam niet mee was op schoolbezoek.

Het analyseteam is tussentijds bij elkaar gekomen om de resultaten te vergelijken en waar nodig de beschrijving van de resultaten te herformuleren. Op een later moment zijn het analyseteam en de rest van het projectteam bijeengekomen om de resultaten op herkenbaarheid te controleren.

Invloed van de inspectie

Ondanks dat in de interviews werd benadrukt dat afdelingen niet werden beoordeeld in dit onderzoek, heeft het feit dat inspecteurs de afdelingen bezochten mogelijk andere antwoorden opgeleverd dan wanneer een andere partij de vragen zou hebben gesteld. Verder hebben de afdelingen de gesprekspartners voor de inspecteurs en de stageplekken die zijn bezocht zelf aangedragen. Aangezien de inspectie dit onderzoek heeft uitgevoerd, is er mogelijk gekozen voor positieve voorbeelden.

Terugkoppeling op afdelingen en ruimte voor vragen/opmerkingen

Aan het einde van de onderzoeksdag gaven inspecteurs/analisten een terugkoppeling aan de afdeling met de belangrijkste bevindingen. Ook werd aan het eind van elk gesprek ruimte gelaten voor vragen en opmerkingen vanuit de gesprekspartners. Hierdoor konden tijdens de analysefase de resultaten onder andere beter in hun context geplaatst worden. Er kwam bijvoorbeeld uit naar voren dat sommige gesprekspartners de vraag over kwaliteitszorg lastig vonden om te beantwoorden.

Kwaliteit van de data

Voor dit verkennend onderzoek is ervoor gekozen om te werken met een vragenlijst die een inspecteur op basis van gesprekken invult, om een groot aantal onderwerpen uit te kunnen vragen. Er is dus niet gewerkt met transcripten van de gesprekken, waardoor de data minder rijk is. Ook zit in de data die gebruikt is voor beantwoording van de onderzoeksvragen al een analyseslag van de inspecteur die de vragenlijst heeft ingevuld. De data was dus minder rijk dan gebruikelijk bij kwalitatief onderzoek en de analyse van de data

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

was minder systematisch dan gebruikelijk. Hierdoor is het hele proces minder navolgbaar.

13 Bijlage 1: Onderwerpen in de gespreksleidraden

In deze bijlage staat een overzicht met (deel)onderwerpen die tijdens de gesprekken met schoolleiders, stagecoördinatoren, stagebegeleiders van de afdeling, mentoren/ vakdocenten, leerlingen en stageaanbieders aan bod kwamen.

Stagebeleid/ plan

- Visie
- Doel, inhoud, omvang, opbouw, organisatie
- Verantwoordelijkheden, rolverdeling
- Facilitering
- Samenwerking andere partijen

Uitvoering en kwaliteit individuele stages

- Verwachtingen, taken, rollen
- Stagevoorbereiding: proces, matching, stagetekorten, stageovereenkomst, stagevereisten, stagedoel
- Stagebegeleiding: intern en extern
- Stagewerkzaamheden
- Stageafronding: beoordeling en evaluatie
- Communicatie: afdeling, leerling, stagebedrijf
- Relatie stage en overig onderwijsprogramma
- Reflectie op uitvoering

Borging van het stagebeleid en overkoepeld beeld kwaliteit stages

- Kwaliteitscriteria
- Zicht op kwaliteit stages/ monitoring
- Evaluaties en geaggregeerde analyses
- Bijsturing
- Stelsel van kwaliteitszorg
- Reflectie op kwaliteit

Aandachtspunten

- Landelijke stage kwesties
- Overige aandachtspunten
- Wat gaat goed, wat kan beter